HABER TOPLAMA VE YAZMA 9

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GAZETECİLİK ALANI

HABER TOPLAMA VE YAZMA 9

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DERS KİTABI

MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GAZETECİLİK ALANI

HABER TOPLAMA VE YAZMA

9

DERS KİTABI

YAZARLAR

Gönül YILDIRIM
Hasan TAŞKIN
Mahmut KOÇ

HAZIRLAYANLAR

DİL UZMANI:	Mustafa Gürkan İNCİ
GÖRSEL TASARIM UZMANI:	Dr. Berrin ATİKER

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

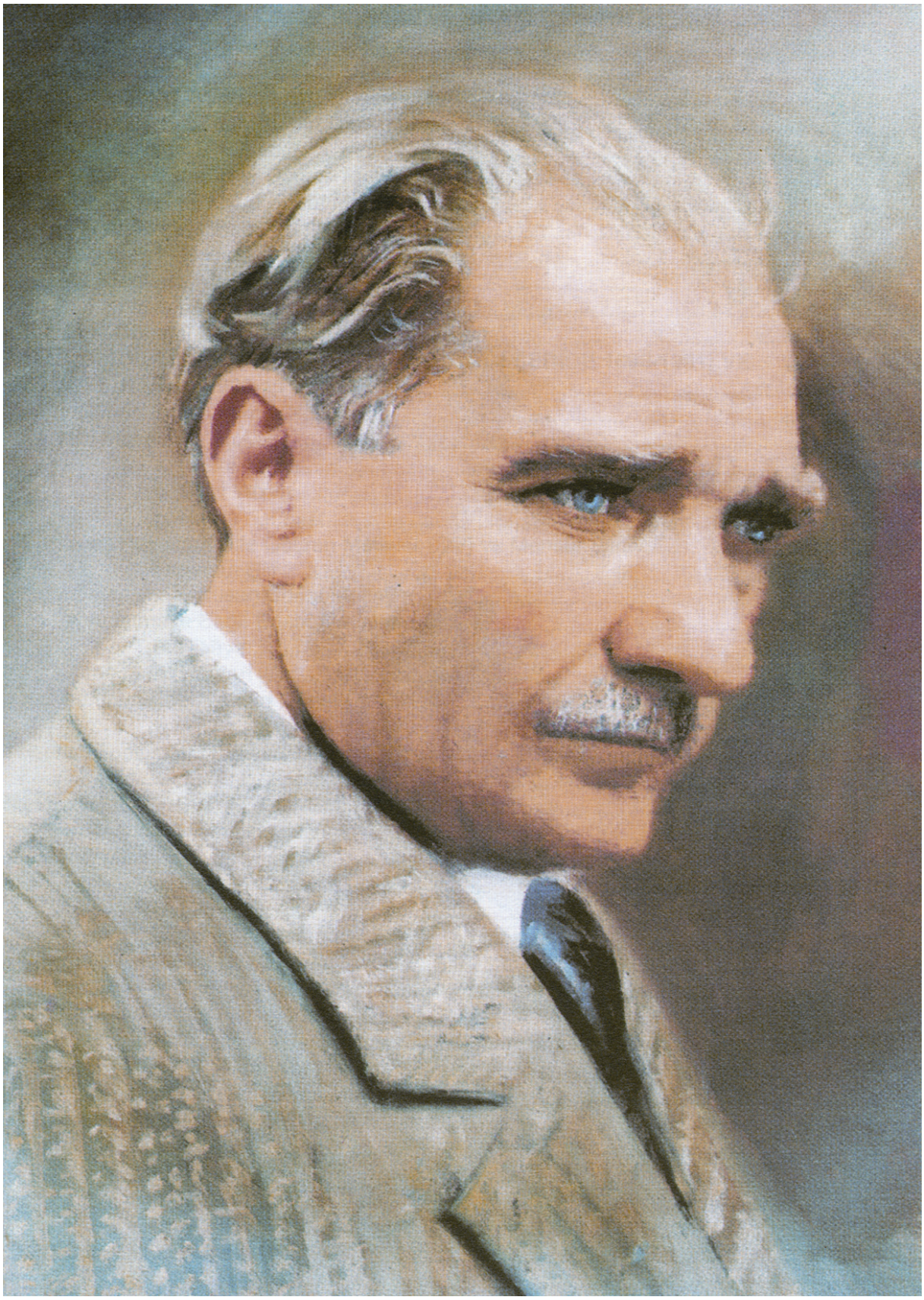

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI 12

ÖĞRENME BİRİMİ 1: GAZETECİLİĞE GİRİŞ

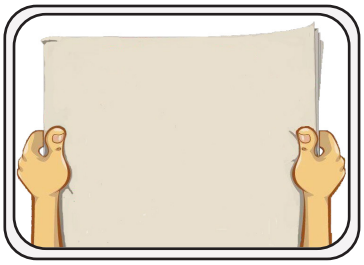

1.1. GAZETECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ 14
1.1.1. İlk Çağ'da Haberleşme 14
1.1.2. Orta Çağ'da Haberleşme 15
1.1.3. Tarihteki İlk Gerçek Gazeteler 15
1.1.4. Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi 16
1.1.5. Kurtuluş Savaşı Dönemi Türk Basını 17
1.1.6. Cumhuriyet Dönemi Türk Basını 18
1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 21
1.2. GAZETECİLİĞİN TEMEL KAVRAMLARI 22
1.3. BASIN YAYIN İŞLETMECİLİĞİ 26
1.3.1. Basın Yayın İşletmelerinin Kurumsal Örgütlenmesi..... 26
1.3.2. İlan ve Reklam Organizasyonu 27
1.3.2.1. İlan Çeşitleri 27
1.3.2.2. Reklam ve Reklam Çeşitleri 28
1.3.3. Yayın-Dağıtım Organizasyonu..... 29
1.3.4. Dağıtım Kanalları..... 30
2. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 32

ÖĞRENME BİRİMİ 2: GÜNDEM TAKİBİ

2.1. HABERİN NİTELİKLERİ 34
2.1.1. Haberin Değeri..... 35
2.1.2. Haber-Olay İlişkisi..... 36
2.1.3. Haber Türleri 36
2.1.3.1. Niteliklerine Göre Haberler 36
2.1.3.2. İçeriklerine Göre Haberler 37
2.1.3.3. Yapılarına Göre Haberler 38
2.1.3.4. Değişik Konulu Haberler 38
2.2. GÜNDEM ORGANİZASYONU 42
2.2.1. Gündem Toplantıları 42
2.2.2. Gündem Belirlemede Eşik Bekçilerinin Rolü 44
2.2.3. Yayın Politikası..... 45
2.2.4. Yayın Kimliği 45
2.2.5. Süreli ve Süresiz Yayınlardan Gündem Oluşturma 45
2.2.5.1. Gazete Yayınlarından Gündem Oluşturma..... 45
2.2.5.2. Radyo Televizyon Yayınlarından Gündem Oluşturma..... 45
2.2.5.3. Dergi Yayınlarından Gündem Oluşturma 46
2.2.5.4. Yayımlanan Kitaplardan Gündem Oluşturma..... 46
2.2.5.5. İnternet Haberlerinden Gündem Oluşturma 47
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 48

İÇİNDEKİLER

ÖĞRENME BİRİMİ 3: HABER TOPLAMA

3.1. HABER KAYNAKLARI 50
3.1.1. Haber Kaynaklarının Sınıflandırılması 50
3.1.1.1. Birinci El Kaynaklar 50
3.1.1.2. İkinci El Kaynaklar 50
3.1.2. Nitelikleri Yönünden Haber Kaynakları 51
3.1.2.1. Resmî Kaynaklar 51
3.1.2.2. Özel Kaynaklar 51
3.1.2.3. Haber Ajansları 51
3.1.2.4. Ulusal Haber Kaynakları 52
3.1.2.5. Uluslararası Haber Kaynakları 52
3.1.2.6. İnternet 53
3.1.3. Haberin Doğruluğunu Sağlama 54
3.1.3.1. Haber Kaynaklarının Yol Açabileceği Sorunlar Nelerdir? 54
3.1.3.2. Farklı Kaynaklardan Haberi Doğrulatma 55
3.1.3.3. Kurumların Resmî Yetkilileri 57
3.1.4. Gazetecinin Haber Kaynaklarıyla Kuracağı İlişki 57
3.1.4.1. Haber Kaynağına Saygı 58
3.1.4.2. Haber Kaynağına Güven Verme 58
3.1.4.3. Özel Hayata Saygı 58
3.1.4.4. Tarafsız Habercilikten Ödün Vermeme 59
3.1.4.5. Kurumsal Kişiliğini Koruma 60
3.1.5. Mülakat (Görüşme) ve Mülakatın Gazetecilikteki Önemi 60
3.1.5.1. Mülakat Sürecinde Yapılması Gerekenler 61
4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 64
3.2. HABER TOPLAMA YÖNTEMLERİ 66
3.2.1. Haber İçin Veri Toplama 66
3.2.1.1. Olay Yerinden Haber Toplama (Gözlem) 66
3.2.1.2. Mülakat, Röportaj ya da Söyleşi Yöntemiyle Haber Toplama 67
3.2.1.3. Araştırma ve Arşiv Tarama Yöntemiyle Haber Toplama 68
3.2.1.4. İstihbarat 68
3.2.1.5. Video Habercilik 68
3.2.2. Gazetecinin Kullandığı Araç Gereç ve Belgeler 69
3.2.2.1. Basın Kartları ve Diğer Belgeler 69
3.2.3. Not Alma 70
3.2.3.1. Not Alma Teknikleri 71
3.2.3.2. Etkili Not Alma Yöntemleri 72
3.2.4. Haber İzleme Yöntemleri 72
3.2.4.1. Eylem Haberlerini İzleme Yöntemleri 73
3.2.4.2. Söylem Haberlerini İzleme Yöntemleri 73
3.2.5. Haber Toplarken Uyulması Gereken Etik ve Yasal İlkeler 74
3.2.5.1. Basın Meslek İlkeleri 74
5. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 77

İÇİNDEKİLER

ÖĞRENME BİRİMİ 4: HABER YAZMA

4.1. HABER DİLİ 80
4.1.1. Haber Dili Oluşturma 80
4.1.1.1. Sözcük Seçimi 80
4.1.1.2. Cümle Kurma 81
4.1.1.3. Paragraf Oluşturma 81
4.1.2. Haber Dilinin Temel Özellikleri 81
4.1.2.1. Açıklık 81
4.1.2.2. Sadelik 82
4.1.2.3. Kesinlik 83
4.1.3. Haber Fiilleri 83
4.1.3.1. Doğrudan Aktarım Cümlelerinde Kullanılan Haber Fiilleri 83
4.1.3.2. Dolaylı Aktarım Cümlelerinde Kullanılan Haber Fiilleri 84
4.1.3.3. Haber Fiillerinin Doğrudan ve Dolaylı Olarak Sınıflandırılması 85
4.1.3.4. Haberin Bölümlerine Göre Fiillerin Kullanılması 88
4.1.4. Haber Yazımında Dikkat Edilmesi Gereken Temel Unsurlar 90
4.1.4.1. Haberde Zaman Kullanımı ve Fiil Bütünlüğü 90
4.1.4.2. Haberde Yer, Tarih ve Saatlerin Yazımı 91
4.1.4.3. Haberde Sayı ve Unvanların Yazımı 94
4.1.4.4. Haberde Sıfat ve Zarf Kullanımı 96
4.1.4.5. Haberin Protokolü 96
6. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 98
4.2. HABER GİRİŞLERİ 100
4.2.1. Haberin Yapısı 100
4.2.1.1. Kullanılan Tekniğe Göre Haber Girişleri 100
7. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 108
4.3. TERS PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ 110
4.3.1. Ters Piramit Tekniğinin Kurgulanması ve Haber Gövdesi 111
4.3.1.1. Kronolojik Dizi ile Haber Gövdesi Oluşturma 111
4.3.1.2. Blok Paragraflar ile Düzenleme 111
4.3.1.3. Zincirleme Düzen 112
4.3.2. Ters Piramit Tekniğinin Sağladığı Olanaklar 113
4.3.3. Çeşitli Haber Çözümlemeleri 114
4.4. DÜZ (NORMAL) PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ 120
8. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 126
4.5. KARE (DÖRTGEN) TEKNİĞİ 127
4.6. KONUŞMA BİÇİMİNDE HABER YAZMA TEKNİĞİ 131
9. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 133
4.7. HABER BAŞLIKLARI 134
4.7.1. Haber Başlıklarında Büyük-Küçük Harf Kullanımı 134
4.7.2. Haberde Başlık Kullanımı ve Başlık Türleri 135
4.7.2.1. Ana Başlık 135
4.7.2.2. Üst Başlık 136
4.7.2.3. Alt Başlık 136
4.7.2.4. Spot Başlık (Haber Kesiti) 136
4.7.2.5. Ara Başlık 137
10. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 140
CEVAP ANAHTARI 142
SÖZLÜK 143
KAYNAKÇA 145
GÖRSEL KAYNAKÇA 146

KİTABIN TANITIMI

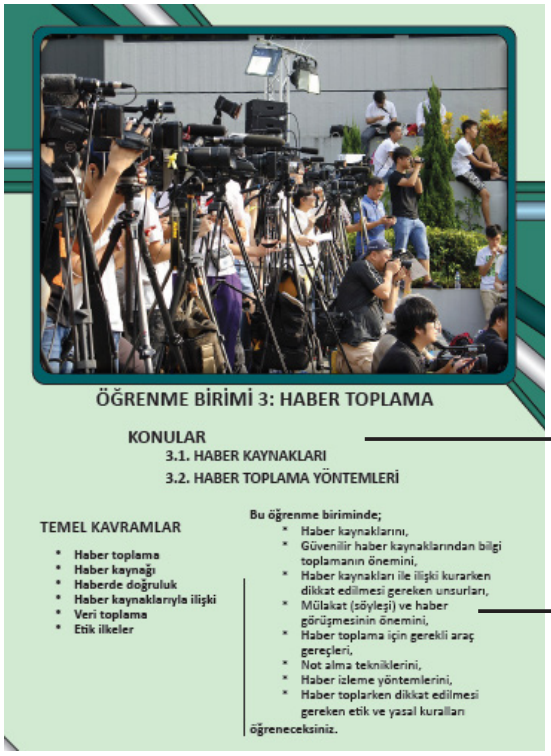

ÖĞRENME BİRİMİ 3: HABER TOPLAMA

KONULAR
3.1. HABER KAYNAKLARI
3.2. HABER TOPLAMA YÖNTEMLERİ

TEMEL KAVRAMLAR
* Haber toplama
* Haber kaynağı
* Haberde doğruluk
* Haber kaynaklarıyla ilişki
* Veri toplama
* Etik ilkeler

Bu öğrenme biriminde;
* Haber kaynaklarını,
* Güvenilir haber kaynaklarından bilgi toplamanın önemini,
* Haber kaynakları ile ilişki kurarken dikkat edilmesi gereken unsurları,
* Mülakat (söyleşi) ve haber görüşmesinin önemini,
* Haber toplama için gerekli araç gereçleri,
* Not alma tekniklerini,
* Haber izleme yöntemlerini,
* Haber toplarken dikkat edilmesi gereken etik ve yasal kuralları

öğreneceksiniz.

Bölüm içindeki konu başlıklarını gösterir.

Bölüm ile ilgili öğrenilmesi hedeflenen kavramları ve terimleri gösterir.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Gazeteciler haber yapmak için gerekli olan bilgileri sizce nereden alırlar?
2. Tarafsız habercilik kavramından ne anlıyorsunuz?
3. Özel hayat ve kamuya açık alan kavramlarından ne anlıyorsunuz?
4. Mülakat sizce nedir ve mülakata hangi amaçlarla başvurulur?

Ön bilgilerle ilgili alıştırmalar yer alır.

1. ETKİNLİK

Ajans haberciliği ile ilgili araştırma yaparak dünya genelinde haber dağıtımı yapan üç büyük uluslararası ajans ve Türkiye'de faaliyet yürüten üç büyük ulusal haber ajansı hakkında bilgi toplayınız. Edindiğiniz bilgileri sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. UYGULAMA

Meslekleri hakkında ebeveynlerinizle bir mülakat gerçekleştiriniz.
Çalışmanızı gerçekleştirirken şunlara dikkat ediniz:
a) Anne ya da babanızın meslekleri hakkında bir ön araştırma yapınız.
b) Soracağınız soruları önceden belirleyiniz.
c) Ardından kendileriyle meslekleri hakkında bir mülakat gerçekleştiriniz.
d) Mülakat sonrasında elde ettiğiniz bilgilerle bir metin oluşturunuz.
e) Yazdığınız metni arkadaşlarınız ve öğretmeninizle paylaşınız.

Sınıfta yapılacak bireysel ve grup çalışmaları yer alır.

4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.
1. ( ) Gazeteci, haber yazma sürecinde kişisel görüşlerinden de yararlanmalıdır.
2. ( ) Haberde tarafsızlığı sağlamaya çalışan bir muhabir, tartışmalı konularda iki tarafın görüşlerine de yer vermelidir.
3. ( ) Asparagas haber, kaynağın belli bir zamandan önce açıklanmamak koşuluyla verdiği haberlere denir.

Konuyla ilgili öğrenilen bilgilerin ve kazanılan becerilerin ölçüldüğü çalışmalar yer alır.

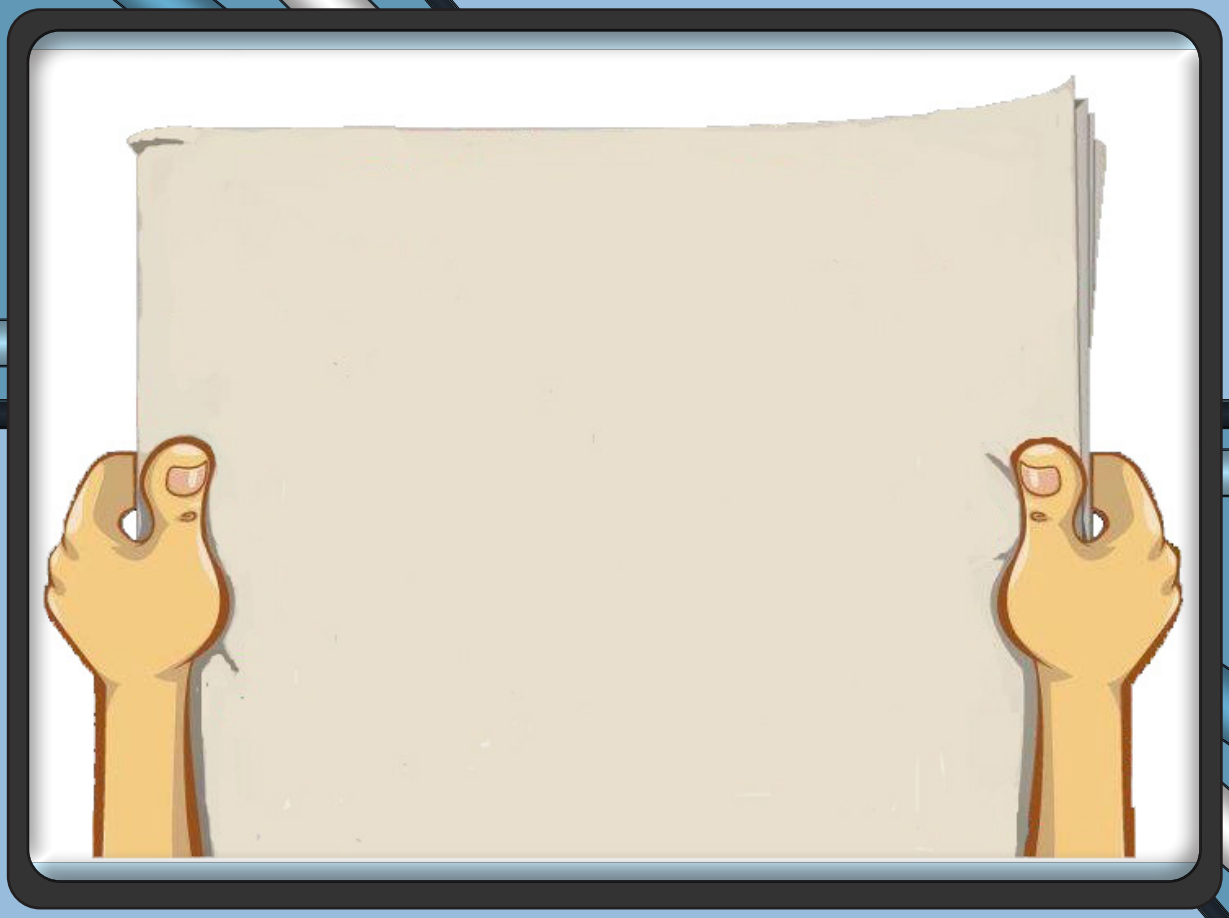

ÖĞRENME BİRİMİ 1: GAZETECİLİĞE GİRİŞ

KONULAR

1.1. GAZETECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ
1.2. GAZETECİLİĞİN TEMEL KAVRAMLARI
1.3. BASIN YAYIN İŞLETMECİLİĞİ

TEMEL KAVRAMLAR

* **Haber**
* **İlan**
* **Reklam**
* **Dağıtım**

Bu öğrenme biriminde;

* Gazeteciliğin tarihini,
* Gazeteciliğin temel kavramlarını,
* Basın yayın işletmelerini,
* İlan ve reklam organizasyonunu,
* Yayın-dağıtım organizasyonunu

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Haber kavramını duyduğunuzda aklınıza nelerin geldiğini sınıfta tartışınız.
2. Tarih boyunca insanların başka topluluklarda olup bitenleri öğrenmek için neler yaptıkları hakkındaki düşüncelerinizi sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1. GAZETECİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Basın, her çeşit haberi ve fikri belli aralıklarla basan ya da dijital ortamda veya radyo ve televizyonda anlık olarak topluma ulaştıran tüm yayım ürünleridir.

İnsanoğlu, var olduğu günden bu yana haberleşme ihtiyacı duymuştur. Tarihte, haberleşme örneklerine değişik şekillerde rastlanmaktadır. Ateş yakıp duman çıkartmak, tam tam çalmak, değişik işaretler ve sesler haberleşmek için kullanılmıştır. Araya uzun mesafeler girdiğinde yaya ve atlı habercilerle ya da güvercinleri kullanarak haberleşme ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır.

Yazının icadı haberleşmede çığır açmış, yazılı haberleşmenin yolunu açmıştır. Yazının icadı sonrası ortaya çıkan teknik, ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel gelişmeler çağdaş basının oluşmasını sağlamıştır.

1.1.1. İlk Çağ'da Haberleşme

İlk Çağ haberleşmesinde gazetenin atası sayılan duvar gazeteleri karşımıza çıkmaktadır. İlk Çağ uygarlıklarından Babilonyalılarda, kamu ile ilgili olayları yazan **vakanüvisler** ve bunları duvar gazetesi şeklinde şehrin çeşitli yerlerine asan görevlilere rastlanmaktadır.

Eski Yunan'da, öğrenilen haberleri **Agora** denilen meydanlarda halka bağırarak bildiren görevlilerin varlığı bilinmektedir.

Eski Roma'da bir yıllık olaylar; rahipler tarafından beyaz levhalar üzerine yazılır, sonra bu yıllıklar başrahip tarafından tapınağın duvarlarına asılarak halka duyurulurdu. Julius Sezar zamanında (MÖ 100-44) kamuoyu oluşturmak amacıyla senato oturumlarına ait tutanakların **Acta Senatus** adıyla yayımlanması emredilmiştir. Böylece Roma Senato'sunun tartışma ve karar zabıtlarının halka duyurulmasının yolu açılmıştır. Bir süre sonra bugünkü resmî gazetelerin ilk şekli olan **Acta Publica** adlı bir sayfalık bültenler ortaya çıkmıştır. Sezar'ın konsüllüğü zamanında **Acta Urbıs** ve **Acta Urbana** adında bir çeşit resmî gazete yayımlanmıştır. Ayrıca halkı ilgilendiren günlük önemli olayları kapsayan **Acta Diurna** adıyla bildiriler yayımlanmıştır.

1.1.2. Orta Çağ'da Haberleşme

Orta Çağ'da gazeteler sosyal, dinî ve ekonomik sebeplerle Avrupa'da suskunluğa bürünür. İnsanlar haber alma ihtiyaçlarını haber mektupları ile gidermeye çalışırlar. Haber verme merakı olan kişilerin yazdığı bu mektupların fiyatı oldukça yüksektir. Bu sebeple okuyucu kitlesi asillerden oluşur. Haber mektupları en çok Almanya ve İtalya'da rağbet görür. Bu mektuplarda hava durumundan skandal haberlere, fıkralardan savaşlara kadar pek çok konuyu görmek mümkündür.

Avrupa, gazeteleri mektuba dönüştürmüşken Çin, Orta Çağ'da düzenli haber yapan ve gazete niteliğinde olan yayımlar yapar. Dünyanın en uzun ömürlü gazetesi "King Pao" 911 yılında yayım hayatına başlar ve günümüze kadar yayın hayatını hâlâ sürdürmektedir. Gazete bir çeşit saray bildirisi özelliği taşımaktadır.

Johann Gutenberg tarafından 1450 yılında icat edilen matbaa, basın yayın tarihi için bir dönüm noktasıdır (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Matbaanın kurucusu Gutenberg

Matbaa; gazetelerin daha çabuk ve çok sayıda yayımlanmasını, asil ve aydınlar dışında daha geniş kitlelere yayılmasını sağlar. Kamuoyu gücünün artması "sansür" denebilecek ilk denetimlerin ortaya çıkmasına neden olur.

İtalya'da "Avvisi" adı verilen haber mektuplarının alınıp satılması bir ticaret konusu hâline gelmiştir. Bu haber mektupları, **Gazetta** -bakırın en küçüğü- denen Venedik parası karşılığında satıldığından sonraları haber toplayan ve bu haberleri yayan basın ürünlerine **gazete** denmiştir.

Telgraf ile başlayan kitle iletişim; telefon, telsiz, radyo, televizyon, bilgisayar gibi araçlarla ve internet kullanımıyla devam etmektedir. Gelişen bu teknolojik imkânlar, gazetelerin ortadan kalkacağı ya da dijital ortama sıkıştırılacağı öngörülerini ortaya çıkarsa da gazetelerden vazgeçmemiz pek mümkün görünmemektedir.

1.1.3. Tarihteki İlk Gerçek Gazeteler

Çeşitli ülkelerde ilk gazeteler 17. yüzyılda yayımlanmaya başlamıştır. Düzenli ve periyodik bir görünümü yansıtması bakımından ilk gerçek gazete diyebileceğimiz yayınlara 1605–1610 yıllarında rastlanmaktadır.

Bugünkü anlamda ilk gazete, 1609'da Strasbourg'da haftalık olarak Almanca yayımlanan "Avisa, Relation oder Zeitung" Avisa idi. Bu gazete genel olarak dış politika ve savaşlarla ilgili haberler vermekteydi. Bu haberler herhangi bir ayrım, açıklama veya analize tabi tutulmadan gelişigüzel veriliyordu. Aynı başlığı taşıyan diğer bir gazete yine 1609'da Augsburg ve Strasburg'da, "Gedenck Wurdige Zeitung" adıyla 1610'da Köln'de yayınlanmıştır. Bundan sonra 1619'da "Anvers'de Nieuwe Tijdinghe" adlı Hollanda gazetesi çıkmaya başlamıştır.

14 Mayıs 1622'de Londra'da ilk İngiliz gazetesi "The Weekly News From Italy and Germany" ve 1631'de Paris'te ilk Fransız gazetesi "La Gazete" haftalık olarak yayımlanmıştır. Bunları 1640'da Roma'da yayımlanan ilk İtalyan gazetesi "Gazete Publica" izlemiştir. Polonya'da ise ilk gazete 1661'de yayımlanmıştır.

17. yüzyıl, basının gelişmesi yaygınlaşması bakımından önemli bir dönemdir. İlk dergiler bu yüzyılda kurulmuştur. Dergi niteliğinde ilk edebi ve bilimsel gazete, 1665 yılında Paris'te yayımlanan "Journal des Savants"tır. Aynı yıl İngiltere'de "Phılo-Sophıcal Transactions" adında ilk İngiliz dergisi yayın hayatına girmiştir. Bunları diğer ülkelerde kurulan çeşitli dergiler izlemişse de dergilerin önem kazanması daha çok 18. yüzyılda mümkün olmuştur.

1.1.4. Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi

Osmanlı Devleti, toplum yapısındaki kültür farklılıkları nedeniyle Batı dünyasına göre iki yüz yıllık bir gecikmeyle yazılı basına sahip olmuştur.

İlk Türk basımevi, İbrahim Müteferrika ve Said Efendi tarafından 1727 yılında kurulmuştur. "Darü't-Tıbaatü'l Amire" adı verilen basımevine halk arasında "Basmahane" denirdi (Görsel 1.2, Görsel 1.3).

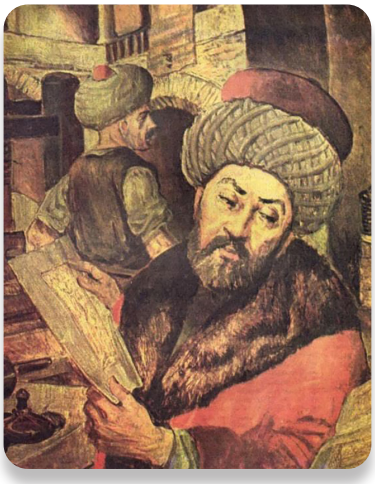

Görsel 1.2: İbrahim Müteferrika (1674-1745)

Görsel 1.3: Yirmi Sekiz Çelebizade Sait Efendi (?- 1761)

Osmanlı'da ilk gazeteyi Fransız Devrimi'ni izleyen yıllarda Fransızlar yayımladılar. İlk gazete İstanbul'da Fransız Elçiliği Basımevi'nde 1795 yılında basılan "Bulletin des Nouvelles" (Haberler bülteni) adlı gazetedir.

İlk Türkçe gazete II. Mahmut Dönemi'nde 1 Kasım 1831'de çıkarılan "Takvîm-i Vekâyi" dir (Olayların Takvimi). Bu gazete günümüzdeki meclis ve cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan yasa, kararname, yönetmelik, genelge gibi kararları yayınlamak amacıyla çıkarılan Resmî Gazete'nin atası sayılmaktadır. TBMM tarafından 1920 yılında yayımlanan "Ceride-i Resmiye" (Resmi Gazete) gazetesi, 1922 yılında Resmî Ceride adını alır. 1928'de ise TBMM tarafından Resmî Gazete' ye dönüştürülür. Günümüzde düzenli yayımını sürdürmektedir.

1840 yılında kurulan "Cerîde-i Havadîs" gazetesi ülkemizde özel sermaye ile kurulan ilk gazetedir. 21 Ekim 1860 tarihinde yayımlanan "Tercümân-ı Ahvâl" gazetesi ile birlikte basın tarihimizin ilk rekabeti yaşanır.

Basın tarihimizde ilk yasaklar 1858 tarihli Ceza Kanunu ile başlar. 1864 yılında ilk Matbuat Nizamnâmesi (Basın Tüzüğü) yayınlanır.

Basında yapılan yasal düzenlemeler, gazete kapatmaları, Türk basınının yurt dışında faaliyet göstermesi ile geçen Tanzimat Dönemi'nin ardından 1874 yılında ilan edilen I. Meşrutiyet'le gazetecilik biraz canlansa da bu durum uzun sürmedi. 1878 Osmanlı-Rus savaşının patlak vermesiyle Mebusan Meclisi kapatıldı ve İstibdat (baskı) Dönemi başladı.

İstibdat Dönemi'nin sona ermesi ile birlikte 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Aynı gün gazeteler sansürsüz olarak yayımlanmıştır. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilanından sonra 24 Temmuz günü **Basın Bayramı** olarak kabul edilmiştir. Bu dönemin önemli gazeteleri şunlardır:

Tanin (Çınlama), Mizan, Serbesti (Özgürlük), Şurâ-yı Ümmet, Volkan, Tercüman, Sırat-ı Müstakim.

1.1.5. Kurtuluş Savaşı Dönemi Türk Basını

1918-1923 yılları arasını kapsayan bu dönemde İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkentiydi ve işgal altındaydı. Türkiye Büyük Millet Meclisi ise Ankara'da Anadolu'yu temsil ediyordu. Bu nedenle bu dönem basını Anadolu ve İstanbul basını olarak iki farklı zeminde ele alınmalıdır.

Kurtuluş Savaşı sürecinin başlıca gazeteleri şunlardır: Vakit, Yeni Gün, Akşam, İleri, Tasvîr-i Efkâr ve Günaydın.

Anadolu'da Millî Mücadele'nin öncülüğünü yapan İrâde-i Milliye ve Hâkimiyet-i Milliye, Atatürk'ün emriyle yayımlanan gazetelerdir. İrâde-i Milliye, Sivas Kongresi'nden sonra 14 Eylül 1919'da Sivas'ta; Hâkimiyet-i Milliye ise 10 Ocak 1920 tarihinde Ankara'da yayımlanır. Gazetelerin isimlerini Mustafa Kemal belirler (İrade-i Milliye ve Hâkimiyet-i Milliye).

Anadolu basınının düşmana karşı ilk direnişi, İzmir'de Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesi başyazarı Hasan Tahsin'in (gerçek adı Osman Nevres) 1919 Mayıs'ında Kordon Boyu'nda karaya çıkan Yunan askerlerine attığı kurşunla başlar.

Anadolu Ajansı, Kurtuluş Savaşı yıllarında 6 Nisan 1920'de Ankara'da Atatürk'ün kararıyla kurulur. Ajansın adını da Atatürk koyar. Ajansın temel iki görevi vardır:

- Kuvayımilliyenin temel amacını dış ülkelere tanıtarak haklılığını ispat etmek
- Halkı sürekli olarak aydınlatmak

1.1.6. Cumhuriyet Dönemi Türk Basını

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki önemli gelişmelerden biri Latin harflerine geçiştir. 1 Aralık 1928 tarihinde gazeteler baştan aşağı yeni harflerle yayımlanır. Hükûmet, üç yıl süreyle gazete ve dergilere prim vererek okurun yeni harflere alışmasına katkıda bulunur. Cumhuriyet Dönemi basını açısından en önemli olaylardan birisi de 1931 yılında Matbuat Kanunu'nun (Basın Yasası) kabul edilmesidir. Kanunun basın açısından en önemli maddesi 50. Madde'dir. Bu maddeye göre: "Memleketin genel siyasetine dokunacak yayınlardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir. Bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumluları, kapatılma süresince başka bir adla gazete çıkaramazlar." maddesidir.

Cumhuriyet Dönemi basını içerisinde önemli gazeteler şunlardır: Tan, Cumhuriyet, Akşam, Ulus, Son Posta, Vakit (Kurun).

Vakit gazetesinin tarihindeki önemli olaylardan biri, Atatürk'ün 23-27 Ocak 1937 tarihlerinde gazetede beş gün başyazı yazmasıdır. Bu yazılar "Asım Us" adıyla yayımlanır. Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda hazırlayıp gazeteye yolladığı yazıların konusu Türk-Fransız ilişkileri ve Hatay sorunudur.

Atatürk'ün Kurun (Vakit) gazetesinde 23–27 Ocak 1937 tarihleri arasında çıkan söz konusu yazılarından bazı önemli kısımlar şu şekildedir:

"… Acaba Fransız devlet adamlarının bu işi böyle çıkmaza sokmaktan maksadı ne olabilir? … Onun için biz artık Fransız ricaline hitap etmeye lüzum görmüyoruz. Bundan sonra Fransızların kendi menfaatleri namına, dostları ve müttefikleri olan devletlerin

[İngiltere] hakikati yakından görerek vaziyetin icabına göre hareket etmelerini istiyoruz."

"... Zavallı Fransa, bugün kendisine pek mütemayil bir dostunu daha kaybetmek üzeredir. 'Akılsızlığından dolayı milletine hıyanet' koleksiyonunu zenginleştirecek diye Kedorseğ [Quai d'Orsay] bihakkın sevinebilir." (Karakoç 2009, 105)

1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı tüm dünyayı etkilediği gibi Türk basınını da etkilemiştir. Birçok gazete ve dergi bu dönemde gerek hükûmet gerekse sıkıyönetim uygulamaları sebebiyle aylarca kapatılmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle dünyadaki genel eğilimle birlikte ülkemizde de çok partili hayata geçiş tartışmalarının artması üzerine gazetelerde muhalefet de artar. Basın tarihimizin önemli olaylarından biri 4 Aralık 1945 tarihli Tan gazetesi baskınıdır. Bu olayın ardından 1946'da çok partili hayata geçilirken Basın Yasası'nın 50. Madde'si kaldırılır.

Çok partili hayatın önemli gazeteleri şunlardır: Hürriyet, Milliyet, Tercüman, Dünya, İstanbul Ekspres, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Zafer (Ankara).

Bu dönemde Marko Paşa adlı mizah dergisi de yayın hayatına başlamıştır.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile 15 Temmuz 1950'de yeni Basın Kanunu kabul edilir. İlk özel haber ajansı olan Türk Haberler Ajansı (THA) kurulur (1950). 13 Haziran 1952'de çıkarılan "Basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebeti düzenleyen 5953 sayılı Kanun" ile basın çalışanları ilk kez sosyal güvenlik sistemi kapsamına alınır.

Milli Birlik Komitesi'nin 27 Mayıs 1960 günü silahlı kuvvetler adına yönetime el koymasıyla Türkiye'de yeni bir dönem açılır. Bu dönemde iki önemli kanun çıkarılır. Bunlar "Fikir İşçileri Kanunu" ve Basın İlan Kurumunun kurulmasıyla ilgili kanundur. Her iki kanunu da büyük tepkiyle karşılayan gazete patronları tarafından, 11-13 Ocak 1961'de üç gün süreyle gazete çıkarılmamıştır. Gazetecilerin çalışma koşullarını iyileştiren ve sosyal haklarını güvence altına alan 212 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 10 Ocak günü "Çalışan Gazeteciler Bayramı" olarak kabul edildi.

Terör olayları 1970'li yıllarda yoğunlaşmıştır. Gazeteciler de bu terör olaylarından olumsuz etkilenmişlerdir. Birçok gazetecinin saldırıya uğradığı bu dönemin en önemli olayı Abdi İpekçi'nin öldürülmesidir.

Silahlı kuvvetlerin 12 Eylül 1980'de ülke yönetimine el koyması, gazetelerin sıkıyönetim denetiminden geçirilmesine neden oldu. Demokrat, Aydınlık ve Hergün gazeteleri kapatıldı. Sıkıyönetim Komutanlığına haberleşmeye sansür koyma yetkisi verildi.

Eylül 1982'de yeni Anayasa kabul edildi. 1982 Anayasası'nın iletişim özgürlüğüyle ilgili en önemli maddeleri 25 ve 26. Maddelerdir. Türk basınında 1980 sonrasındaki yapısal değişmenin dikkat çeken tarafı dergicilikte çok ileri gidilmesidir. Anavatan Partisi'nin iktidara gelmesiyle ekonomik ve mali konuları, borsayı işleyen dergiler yayımlanmaya başladı. Türk basınında araştırmacı gazeteciliğin öncüsü Uğur Mumcu ve Çetin Emeç karanlık güçlerce öldürüldü. Bu dönemin temel özelliklerinden biri de 12 Eylül Dönemi'nde basının ve halkın depolitizasyon sürecine girmesi ve sansürün etkisiyle başlayan magazin içerikli yayın politikasının devam etmesidir.

1. ETKİNLİK

Basını oluşturan teknik olanakların (Matbaa vb.) kültürel gelişmemize etkileri üzerine sınıfta tartışma etkinliği gerçekleştiriniz.

1. UYGULAMA

Teknik gelişmelerin, basının ilerlemesine katkısını içeren sunum hazırlayınız.
Sunum hazırlarken aşağıdakileri dikkate alınız:

a. Sunumda yazı, resim, tablo, grafik, video, şekil, fotoğraf vb. en az dört farklı materyal kullanılmalıdır.
b. Sunumda Türkçe doğru kullanılmalı, dinleyicilerle göz teması kurulmalı, beden dili ve ses tonu doğru kullanılmalıdır.
c. Sunum süresi 7 dakika olmalıdır.
d. Sunumun değerlendirilmesinde aşağıdaki puanlama anahtarı kullanılacaktır.

	4 Puan	**3 Puan**	**2 Puan**	**1 Puan**
İçerik	Sunulan bilgiler doğru ve konu ile ilgili tüm kapsamı içermektedir.	Sunulan bilgiler doğru ancak kapsam yeterli derecede yansıtılmamıştır.	Sunulan bilgilerde kısmen yanlışlıklar vardır.	Sunulan bilgilerde önemli ölçüde yanlışlıklar vardır.
Materyal	Sunum dört farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum üç farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum iki farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum sadece yazılı materyalden oluşmaktadır.
Sunum Becerisi	Akıcı dil kullanıldı, göz teması kuruldu, ses tonu ve beden dili doğru kullanıldı.	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine getirildi.	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.
Zaman Yönetimi	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Ülkemizde 212 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 10 Ocak günü "Çalışan Gazeteciler Günü" olarak kutlanır.
2. ( ) Roma imparatorluğunda halkı ilgilendiren günlük önemli olayları kapsayan "Acta Senatus" adıyla bildiriler yayımlanmıştır.
3. ( ) Orta Çağ'da sosyal, dinî ve ekonomik sebeplerle gazeteler Avrupa'da suskunluğa bürünür.
4. ( ) İtalya'da "Avvisi" adı verilen haber mektuplarının alınıp satılması bir ticaret konusu hâline gelmiştir. "Avvisi"ler, Gazetta -bakırın en küçüğü- denen, Venedik parası karşılığında satıldığından sonraları haber toplayan ve bu haberleri yayan basın ürünlerine "gazete" denmiştir.
5. ( ) Ülkemizde özel sermaye ile 1840 yılında kurulan ilk gazete "Tercümân-ı Ahvâl"dir.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Anadolu'da Milli Mücadele'nin öncülüğünü yapan ..... ve ....., Atatürk'ün emriyle yayımlanan gazetelerdir.
7. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki önemli gelişmelerden biri Latin harflerine geçiştir. ..... yılının Aralık ayında gazeteler baştan aşağı yeni harflerle yayımlanır.
8. Dünya genelinde periyodik bir görünüm yansıtması bakımından ilk gerçek gazeteler ..... yüz yılda yayınlanır.
9. Kurtuluş Savaşı'nın haklılığını dünyaya duyurmak amacıyla kurulan ..... Türkiye'nin ilk haber ajansıdır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

10. **Aşağıdaki haberleşme yöntemlerinden hangisi yazının icadıyla gerçekleşmiştir?**
    A) Tam tam çalma B) Duman çıkartma C) Yaya haberciler D) Güvercin kullanma E) Atlı haberciler
11. **Bugünkü anlamda baskı makinesini aşağıdakilerden hangisi icat etmiştir?**
    A) Pi Sheng B) İbrahim Müteferrika C) Johannes Gutenberg D) Samuel İbn Nahmias E) Laurence Coster
12. **Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk'ün Hatay sorunu ile ilgili beş gün boyunca Asım Us adıyla başyazılarını yazdığı gazetedir?**
    A) Vakit (Kurun) B) Ulus C) Tanin D) Tercüman E) Hâkimiyet-i Milliye
13. **Resmî Gazete'nin atası kabul edilen gazete aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Muhbir B) Osmanlı gazetesi C) Cerîde-i Havadîs D) Tercümân-ı Ahvâl E) Takvîm-i Vekâyi

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Haber deyince aklınıza ilk ne gelir? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

1.2. GAZETECİLİĞİN TEMEL KAVRAMLARI

Gazeteciliğin bir meslek olarak en önemli amacı; bir olay, bir olgu üzerine edinilmiş olan bilgileri iletişim araçlarıyla toplumun bilgisine sunmasıdır. Her mesleğin olduğu gibi gazetecilik mesleğinin de kendine özgü mesleki terimleri, kavramları vardır.

Haber kavramının sözlük anlamına baktığımızda; bir olay veya bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık olarak tanımlanmaktadır. İletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi diyebileceğimiz haber, gazeteciliğin varlık sebebidir.

Haber yoksa gazetecilik de yoktur. İnsanoğlunun var olduğu günden bu yana en önemli ihtiyaçlarından birisi olan haberleşme, değişik şekillerde gerçekleştirilmiş olup bu noktada karşımıza şu soru çıkmaktadır: Bir gazeteci için her şey haber değeri taşır mı?

Bu sorunun cevabı klişeleşmiş bir deyimle açıklanabilir: Bir köpeğin insanı ısırması haber değildir fakat insanın köpeği ısırması haberdir. Aşağıda bu klişe sözü ispatlayan bir haber örneği verilmektedir (Görsel 1.4).

Görsel 1.4: Köpeği ısıran kadın

Çocuğunu kurtarmak için köpeğin kulağını ısırdı

Haberle ilgili bir klişe vardır; "Köpeğin insanı ısırması değil insanın köpeği ısırması haberdir." diye... İşte o klişe ABD Teksas'ta gerçeğe dönüştü. Chelsi Camp (Çelsi Kemp) adlı kadın, iki yaşındaki kızına saldıran Pitbull cinsi köpeği ısırarak köpeğin kulağını kopardı.

Olayla ilgili Khou (ku) televizyonuna konuşan Teksaslı Chelsi Camp: "Böyle bir durumda insan yapabileceği her şeyi yapıyor. Gücüm tükenmişti ve kızımı kurtarmak için başka çarem yoktu." dedi.

Camp'in anlatımına göre olay şöyle gelişti. Bir arkadaşı, Pitbull cinsi köpeğini Chelsi Camp'a birkaç günlüğüne bıraktı. Normalde çok uysal olan köpek, Makenzi adlı küçük kızla oynarken ona aniden saldırdı. Anne Chelsi Camp, kızını kurtarmak için köpeğin üzerine atlayarak köpeği sıkıca tuttu ve köpeğe vurmaya başladı. Köpeğin saldırısını engelleyemeyince köpeği ısırarak köpeğin kulağını kopardı. Bir yandan köpekle boğuşurken polisi aramayı da başardı. Olay yerine gelen polislerin vurarak yaraladıkları köpek daha sonra uyutuldu. Kafası, yüzü, eli ve ayaklarından yaralanan küçük kız ise hastanede tedavi altına alındı.

Yukarıdaki haber, neyin haber olabileceğine güzel bir örnektir. Haber üzerine düşünülürse bu türden haber değeri taşıyan olgu ve olayları insanlara bildirmek için yazan, yayımlayan, taşıyan ve satan kimselere ise **gazeteci** denir.

Gazeteci haberi yayımlayan, yazan, taşıyan ve satan kişi iken **muhabir** basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren veya yazan kimse olarak adlandırılmaktadır.

Gazetecilerin tanık oldukları olay ve olguları, anlatmak istedikleri fikir ve görüşlerini sergilemek için kullandıkları bir alana ihtiyaçları vardır. Geçmişte duvar yazıları olarak adlandırılmış olsa da günümüzde haber toplayan ve bu haberleri yayımlayan basın ürünlerine **gazete** denmiştir.

Gazetenin sözlük anlamı politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz; her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayım olarak tarif edilmektedir (Görsel 1.5).

Görsel 1.5: Gazeteler

Gazeteciye, bir olayı veya olguyu haber hâline dönüştüren ayaküstü edebiyatçı diyebiliriz. Gazetecinin haberini yayınlayacağı -geçmişten günümüze önemini hâlen yitirmeyen- gazetelerin yanında günümüzde internetin varlığı haberin yayımlanması konusunda çok daha farklı ortamlar oluşturmuştur.

Gazetecilik mesleğinde var olan kavramlardan bahsedecek olursak bunları şöyle sıralayabiliriz:

Diktraksiyon
Oyalayıcı, eğlendirici, dinlendirici yazılardır.

Desinatör
Gazete ve dergiler için bir kazanın, bir olayın oluş biçimini temsilî olarak vermek gerektiğinde, sonuca bakarak ya da görgü tanıklarının anlatımlarına dayanarak canlandırma yapan sanatçılardır.

Fersude
Baskıda herhangi bir nedenle kirlenen, bozulan ve bu nedenle satışa çıkarılamayan gazetelerdir.

Fıkra
Köşe yazısı. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik.

Gabarit
Sayfa maketi hazırlamak için basılmış kağıt, mizanpaj kağıdı, plan kağıdıdır.

Devam başlığı
Devam sayfalarında kullanılan başlıklardır. Önce verilen başlıkların daha küçük puntoları ile dizilmesidir.

Genel yayın yönetmeni
Basın ve yayın kuruluşunda, yayın departmanını yöneten, yayın akışından, yayın ekibini kontrol etmeye kadar pek çok sorumluluğu olan kişidir.

Müvezzi
Gazete satıcısı ve dağıtıcısıdır.

Makale
Bilim ve fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısıdır.

İkinci baskı
Yeni bir olayı vermek için gazetenin aynı gün içinde ikinci kez basılmasıdır.

İktibas
Tıpkıbasım, başka bir kaynaktan elde edilen yazının gazetede aynen yayımlanmasıdır.

Kalibraj
Dizilmemiş bir yazının sayfa sütunundaki boyunun hesaplanması, ayarlanmasıdır.

Kolonaj
Dizgiye gönderilecek yazının kaç sütun üzerinden gireceğini göstermektir.

Künye
Gazete sorumluları ile büro çalışanlarının adlarının yer aldığı bölümdür.

Kupür
Gazeteden kesilen yazı ve kesittir.

Mizanpaj
Sayfalama

Maketist
Sayfa düzenlemesini ve sayfa planını yapan kimsedir.

Lejant
Bir fotoğrafın, haritanın, desenin veya karikatürün özünü anlatan yazı ve resim alt yazısıdır.

Madalyon
Çerçeveli küçük yazı, resmin bir köşesine konulan küçük resimdir.

Marj
Sayfanın basılmış bölümünün dışında kalan boşluktur.

Manşet
Gazetelerin ilk sayfasına iri puntolarla konulan başlıktır.

Sansasyonel haber
Tirajı artırmak için süreli olarak heyecanlı ve çarpıcı haber vermektir.

Redaksiyon
Yazılmış bir metin üzerinde gereken düzeltmeleri yaparak yazıyı yayıma hazır duruma getirme.

Spot haber
Haber metninden biraz daha büyük harfli puntolarla dizilen, haber içindeki özellikleri vurgulamak ve ana ayrıntıları başlık kompozisyonu içerisinde sergilemek için kullanılan genellikle sıralamada başlıktan sonra yer alan haber ayrıntısıdır. Tanıtımcıktır.

Sürmanşet
Gazetelerin birinci sayfasındaki logonun üzerinde kullanılan başlıktır.

Tefrika
Gazete veya dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan yazı dizisidir.

Sayfa Sekreteri
İyi bir genel kültürü olan, basın hukukunu, grafik tekniklerini, bilgisayar kullanmayı ve arşivlemeyi iyi bilen ve sayfa düzenlemesinden (mizanpaj) sorumlu olan kişidir.

Tribün (Hangar)
Gazeteciler arasında genellikle, başlığın altında yer alan bölgeye manşet adı verilmekteyse de buranın gerçek adı 'tribün'dür.

Üvertür
Tribünde yer alan haberin başlığına 'üvertür' denir.

Yazı işleri
Bir gazete veya dergide yayımlanacak yazıları yazma ve düzenleme işi.

2. UYGULAMA

Sınıfa getirdiğiniz bir gazete üzerinde ve internet gazetelerinde gazetecilikle ilgili öğrendiğiniz temel kavramları gösteriniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Bir basın işletmesinin temel amacının ne olduğunu sınıfça tartışınız.
2. Basın işletmelerinin en önemli gelir kaynağı sizce nedir?

1.3. BASIN YAYIN İŞLETMECİLİĞİ

Üretim faktörlerini bir araya getirerek kâr amacıyla mal ve hizmet üretmek ve bunları pazarlamak amacıyla faaliyette bulunan kuruluşlara **işletme** denir.

Basın işletmelerinin diğer işletmelerden farkı, haber ve düşünce üretmeleridir. Basın işletmesine özelliğini veren ürettiği malın fiziki değeri değil içeriğindeki haber ve fikirlerdir. Basın işletmelerini diğer işletmelerden ayıran diğer önemli nitelik görünürde tek bir mal olmasına karşılık çok farklı iki pazarlama teşkilatı gerektirmesidir. Basın işletmelerinde iki farklı hizmet ortaya konularak iki farklı müşteri grubu elde tutulmaya çalışılır. Aslında bir gazetenin iki ayrı müşteri kitlesi vardır:

- Okuyucular
- Reklam verenler

Basın işletmeleri, insan ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan ekonomik bir varlıktır. Bu ihtiyaçlar; haber alma, bilgi edinme, çeşitli dünya görüşüne sahip olma, eğlenme, kişiler arası iletişim olarak sıralanabilir.

1.3.1. Basın Yayın İşletmelerinin Kurumsal Örgütlenmesi

Büyüklüklerine göre Basın İşletmeleri

- Yarım işletmeler (1 çalışan)
- Küçük işletmeler (1-6 çalışan)
- Orta büyüklükte işletmeler (6-50 çalışan)
- Büyük işletmeler (50-2000 çalışan)
- Dev işletmeler (2000'den fazla çalışan)

Üretim Araçlarına göre Basın İşletmeleri

- Özel işletmeler
- Kamu işletmeleri
- Karma işletmeler

Yönetim Biçimlerine (Yasal durumlarına) göre Basın İşletmeleri

- Kişi işletmeleri
- Adi şirket
- Kolektif şirket
- Komandit şirket

Sermayeye Dayalı İşletmeler

- Anonim şirket
- Limited şirket
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket

1.3.2. İlan ve Reklam Organizasyonu

Geniş kitlelerle haberleşmek ve hedef gruba istenilen mesajı iletmek amacıyla yazı ve resimle oluşturulan organizasyonlardır.

İlanların etkisi; ne söyleneceğine, nasıl söyleneceğine, iletinin nasıl dikkat çekici hâle getirileceğine ve ilanın nerede sergileneceğine bağlıdır.

İlanın hedef gruba ulaştırılmasında gazete ve dergiler kullanılırken günümüzde en çok kullanılan iletişim araçlarından internet de buna eklenmiştir.

Tarihte bilinen ilk gazete ilanı, 1525 yılında Almanya'da yayımlanan bir ilaç reklamıdır. Tarihte ilk reklam ajansı, "Philadelphia"da (Filedelfya) 1841 yılında Volney B. Palmer (Volniy Palmır) tarafından kurulmuştur. İlk reklam sloganları 1910 yılında kullanılmıştır.

1.3.2.1. İlan Çeşitleri

Basın işletmelerinde ilan-reklam işleri, alınan reklamın cinsine göre farklılık gösterir. Orta büyüklükte bir basın işletmesinde ilan-reklam işleri üç ayrı grupta yürütülür:

- İlk grupta yerel ve bölgesel reklamlar için reklam sahiplerine yer satılır.
- İkinci grupta reklam işleri ülke çapında ve genel reklamlarla ilişkilidir.
- Üçüncü ve hemen her basın işletmesinde yer alan reklam işleri, sınıflandırılmış küçük ilanlarla ilgilidir.

Seri İlanlar

Satılık araba, ev, eşya arayanlar, eleman arayanlar, iş arayanlar, kurslar ve kayıplar gibi çok çeşitli konuları içeren, gazete sayfasında "seri ilanlar" başlığı altında yayımlanan ilanlardır (Görsel 1.6).

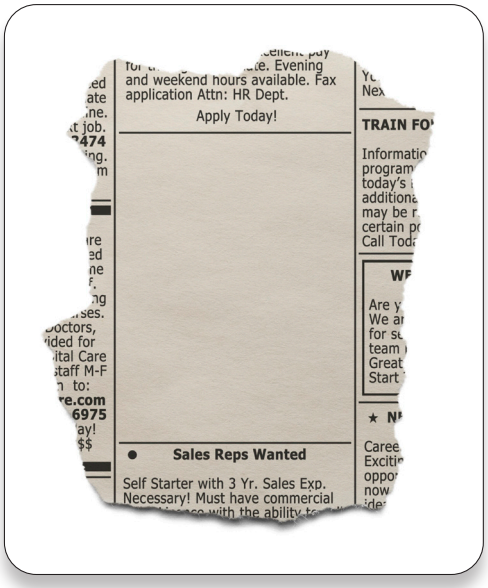
and weekend hours available. Fax application Attn: HR Dept.
Apply Today!
TRAIN FO
Sales Reps Wanted
Self Starter with 3 Yr. Sales Exp. Necessary! Must have commercial

Görsel 1.6: Küçük seri ilanlar

Ticari İlanlar
Çeşitli kuruluşların mal ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla yayımlanan ve reklam havasında olan ilanlardır.

1.3.2.2. Reklam ve Reklam Çeşitleri

Reklam, bir ürün ya da hizmetin bedeli kimin tarafından ödendiği belli olacak şekilde geniş halk kitlelerine kitle iletişim araçlarından yer ve zaman satın alarak tanıtma çabasıdır.

Belli bir ürün ya da hizmetin satın alınmasının sağlanması için reklam yapılacağı gibi olumlu bir kurum imajı yaratmak ya da var olan imajı güçlendirmek; bir kişi, fikir ya da konu etrafında olumlu bir kamuoyu oluşturmak için de reklam yapılabilir.

Kitle iletişim araçlarının ve finans kaynaklarının gelişmesine paralel, reklam çeşitleri de artmaktadır.

Reklamları şu biçimlerde sınıflandırabiliriz:

- **Reklamı yapanlar açısından**
  - Üretici reklamı
  - Aracı reklamı
  - Hizmet işletmesi reklamı

- **Amaç açısından**
  - Birincil talep yaratmayı amaçlayan reklamlar
  - Seçici talep yaratmayı amaçlayan reklamlar

- **Hedef Pazar açısından**
  - Tüketicilere yönelik reklamlar
  - Dağıtım kanallarına yönelik reklamlar
  - Endüstriyel reklamlar

- **Taşıdığı mesaj açısından**
  - Mal reklamı
  - Kurumsal reklam

- **Zaman kriterine göre**
  - Hemen satın aldırmaya yönelik (doğrudan reklamlar)
  - Uzun dönemde aldırmaya yönelik (dolaylı reklamlar)

- **Coğrafi kritere yönelik**
  - Yerel reklam
  - Bölgesel reklam
  - Ulusal reklam
  - Uluslararası reklam

Reklam kampanyalarının amacını gerçekleştirebilmesi ve istenilen hedef kitleler ile reklamın buluşabilmesi için uygun reklam ortamının seçimi çok önemlidir (Görsel 1.7). Günümüzde yaygın olarak kullanılan reklam yöntemleri şunlardır:

- Yazılı ve resimli reklamlar
- Sesli ve görüntülü reklamlar
- Işıklı reklamlar
- Doğrudan ürünün kendisi ile yapılan reklamlar (tattırma, deneme kullanımı, ücretsiz ürün dağıtımı vb.)

Görsel 1.7: Işıklı reklam panosu

1.3.3. Yayın-Dağıtım Organizasyonu

Dağıtım, bir ürünün bir merkezden çeşitli yerlere gönderilmesidir. Dağıtım; pazarlama, satış faaliyetleri ve mali işlemlerle birlikte bir bütündür.

Dilimize Fransızcadan geçen tiraj; gazete, dergi, kitap ve diğer yazılı basın ürünlerinin baskı miktarını belirtir.

Yayın dağıtımı; basım süreci tamamlanan ve belli bir merkezde toplanıp ayrıştırılan yayınların doğru zamanda, doğru yerde, doğru sayılarda ve görülür durumda satışa hazır bulundurulmasıdır.

Basın işletmeleri, okuyucularına yalnızca gazete ve dergi satmaz tüm pazarlama bileşenlerini satar (reklam, ilan, ürün vb.).

1862 yılına kadar okuyucular, basımevlerine giderek gazeteleri almaktaydılar. 1862 yılından sonra gazeteler, ücretli personel tarafından belli merkezlere götürülüp bırakılmış ve okuyucular da buralardan gazeteleri almaya başlamışlardır.

1872 yılında gazete satıcılarının sokakta bağırarak gazete satışı yasaklanmış, gazete satıcılığı "müvezzilik" adıyla bir meslek olmuştur. Bu sistem 1980'lere kadar uygulanmıştır (Görsel 1.8).

Görsel 1.8: Gazete satıcısı çocuk

1.3.4. Dağıtım Kanalları

Yayın dağıtım şirketleri; basın ve yayın işletmeleri tarafından üretilen ürünlerin, üretim merkezlerinden alınıp alıcıya ulaştırılması sürecini planlayarak yapılandıran işletmelerdir. Bir yayın dağıtım sürecinde yukarıdan aşağıya doğru şu şekilde bir yol izlenir:

→ Gazete-dergi işletmesi
→ Gazete-dergi
→ Dağıtım kanalı
→ Son satıcı
→ Okur kitlesi

Bir yayının üreticiden okura ulaşmasında dört farklı dağıtım modeli vardır:

- Üretici-Tüketici
- Üretici-Perakendeci-Tüketici
- Üretici-Toptancı-Perakendeci-Tüketici
- Üretici-Yardımcı aracı-Toptancı-Perakendeci-Tüketici

Yayın dağıtım şirketleri, baskı merkezleriyle eş güdümlü olarak aynı merkezlerde bölge müdürlükleri şeklinde yapılandırılmıştır. Bölge müdürlüklerinin kurulduğu iller: İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Trabzon ve Antalya gibi büyük şehirlerdir.

Yayınlar, yayın dağıtım şirketleri tarafından belli kriterlere göre seçilmiş olan bayiler kanalıyla son satıcılara ve okuyuculara ulaştırılır.

Bayiler iki kategoriye ayrılır:

- Dağıtıcı bayiler
- Tezgâh bayileri

Bu iki kategori dışında yayın dağıtım şirketleri sadece kendilerine bağlı bayilikler kurabildikleri gibi genellikle iki dağıtım şirketine hizmet veren ve müşterek bayilikler olarak adlandırılan bayilikler de kurabilir. Bayilik yapısı şehir ve taşra bayilikleri olarak ikiye ayrılır.

3. UYGULAMA

Reklamların hayatımıza etkisi üzerine araştırma yaparak sunum hazırlayınız.
Sunumu hazırlarken aşağıdakileri dikkate alınız:

a. Reklamların hayatımızı nasıl etkilediğine dair yaptığınız araştırma sonucu edindiğiniz bilgilerden en az dördü sunumda yer almalıdır.
b. Sunumda yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. en az dört farklı materyal kullanılmalıdır.

	4 Puan	3 Puan	2 Puan	1 Puan
İçerik	Sunulan bilgiler doğru ve konu ile ilgili tüm kapsamı içermektedir.	Sunulan bilgiler doğru ancak kapsam yeterli derecede yansıtılmamıştır.	Sunulan bilgilerde kısmen yanlışlıklar vardır.	Sunulan bilgilerde önemli ölçüde yanlışlıklar vardır.
Materyal	Sunum dört farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum üç farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum iki farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum sadece yazılı materyalden oluşmaktadır.
Görsel Tasarım	Sunumda yazı ve görseller etkili ve dengeli bir şekilde kullanılmıştır.	Yazılar etkili kullanılmış ancak görseller dengeli kullanılmamıştır.	Yazılar etkili kullanılmamış ancak görseller dengeli kullanılmıştır.	Hem yazılar hem de görseller etkili ve dengeli kullanılmamıştır.
Zaman Yönetimi	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

2. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Bilim ve fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısına fıkra denir.
2. ( ) Manşet, gazetelerin ilk sayfasına iri puntolarla konulan başlıktır.
3. ( ) Habere en hızlı ulaşmak ve haberi en hızlı yayınlamak adına doğruluk ilkesinden ödün verilebilir.
4. ( ) Gazeteci barış, demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerleri savunur.
5. ( ) Gazeteye olan ilgiyi artırmanın yolu şişirme haber demek olan asparagas haberlere sıkça yer vermektir.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Bir gazetenin ……. ve ……. olmak üzere iki ayrı müşteri kitlesi vardır.
7. Tarihte belirlenen ilk gazete ilanı, 1525 yılında ……’da yayımlanan bir ilaç reklamıdır.
8. Satılık araba, ev, eşya arayanlar, eleman arayanlar, iş arayanlar, kurslar ve kayıplar gibi çok çeşitli konuları içeren ilanlar gazetelerde …….. başlığı altında yayımlanır.
9. Üretim faktörlerini bir araya getirerek kâr amacıyla mal ve hizmet üretmek ve bunları pazarlamak amacıyla faaliyette bulunan kuruluşlara …….. denir.
10. Bir ürün ya da hizmetin bedeli kimin tarafından ödendiği belli olacak şekilde geniş halk kitlelerine kitle iletişim araçlarından yer ve zaman satın alarak tanıtılması çabasına ……. adı verilir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hangisi bir yayını, üretim merkezlerinden alıp alıcıya ulaştırılması süreci içinde yer alan unsurlardan biri <u>değildir</u>?**
    A) Son satıcı B) Gazete-dergi C) Dağıtım kanalı
    D) Gazete-dergi işletmesi E) Yazı İşleri Müdürü
12. **Aşağıdakilerden hangisi yazılı basın ürünlerinin bir basılıştaki baskı miktarına verilen addır?**
    A) Dağıtım adedi B) Tiraj adedi C) Baskı adedi D) Taban satış adedi E) Net satış adedi
13. **Bir gazetede, gazetenin imtiyaz sahibi, genel yayın yönetmeni ve yazı işleri sorumlularının kimler olduğu gibi bilgilerin yer aldığı bölüme ne ad verilir?**
    A) Kupür B) Spot C) Sürmanşet D) Künye E) Mizanpaj
14. **İlanların etkili olması aşağıdakilerden hangisine bağlı <u>değildir</u>?**
    A) Dikkat çekiciliğine B) Nerde sergilendiğine C) Tasarımına
    D) İçeriğine E) Ödenen ücrete
15. **Aşağıdakilerden hangisi coğrafi kritere yönelik reklam türleri arasında yer <u>almaz</u>?**
    A) Yerel reklam B) Bölgesel reklam C) Ulusal reklam
    D) Endüstriyel reklam E) Uluslararası reklam

ÖĞRENME BİRİMİ 2: GÜNDEM TAKİBİ

KONULAR

2.1. HABERİN NİTELİKLERİ

2.2. GÜNDEM ORGANİZASYONU

TEMEL KAVRAMLAR

* **Haber**
* **Haber-Olay ilişkisi**
* **Özel haber**
* **Rutin haber**
* **Gündem organizasyonu**
* **Gündem**
* **Eşik bekçiliği**

Bu öğrenme biriminde;

* Haber-Olay kavramını,
* Haberin niteliklerini,
* Haber türlerini,
* Rutin ve özel haber kavramlarını,
* Yayın kimliği ve yayın politikası kavramlarını,
* Gündem toplantısı kavramını,
* Farklı basın yayın kuruluşlarındaki gündem toplantısı uygulamalarını

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çevrenizdeki olayları gözlemleyiniz. Sizce bu olayların hangileri basın yayın organlarında haber olarak yer almalıdır?
2. Sizce her olay bir haber midir? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
3. Sınıfınıza farklı gazetelerden haber örnekleri getiriniz. Gazetelerdeki haberleri numaralandırarak tahtaya yazınız. Çok etkili olduğunu düşündüğünüz haberler ile "Olmasa da olur." diye tespit ettiğiniz haberleri arkadaşlarınızla bulunuz.

2.1. HABERİN NİTELİKLERİ

Nitelik, bir haberin olmazsa olmazıdır; haberi haber yapan temel taştır. Bir haberin değerini anlamak için öncelikle haber kavramı üzerinde durmak gerekir.

Toplumda veya doğada meydana gelen çeşitli olay, durum ve görünümle ilgili bilgi ve duyurulara **haber** denir. Bu haberlerin halka duyurulması amacıyla belirli kurallar gözetilerek hazırlananlarına da **haber yazıları** denir.

Bir haberde bulunması gereken temel nitelikler şunlardır:

Doğruluk: Habercinin temel amacı, haberde doğru bilgileri vermektir. Haberci, gerçeği araştırırken ortaya çıkardığı bilginin doğru olup olmadığını teyit etmelidir. Gerçekleşmemiş, dedikodu niteliğindeki bilgilere haberde yer verilmemelidir. Toplumun doğru bilgilendirilme hakkı gözetilmelidir.

Gerçeklik: Olayın varlığının gerçekte yaşanmış olması anlamına gelir. Haberi aktaranın amacı gerçeği ortaya çıkarmak olmalıdır.

Nesnellik: Haberci, haberinde duygularını, kişisel düşüncelerini öne çıkarmamalıdır. İzleyiciyi veya okuyucuyu ilgilendiren, habercinin kişisel görüşü değil olayın ya da durumun kendisidir. Haberde nesnelliğin sağlanması için olay ya da durumla ilgili tarafların görüşlerine yer verilmelidir. Nesnellik; habercinin haber kaynağına, olaya ya da duruma mesafeli yaklaşmasıyla sağlanır. Olayla ilgili fotoğraf tarafsız bir şekilde çekilmeli ve kullanılmalı, fotoğrafa müdahale edilmemelidir.

Anlamlılık: Haberin sadece doğru olması ve yazılması yetmez. Okuyan herkes haberden aynı anlamı çıkarmalıdır. Haber ayrıntıyla boğulmamalıdır, açık ve net olmalıdır. Cümlelerde gösterişten uzak durulmalıdır, halkın okuyacağı ve anlayacağı göz önünde tutularak sözcükler seçilmelidir.

Tutarlılık: Metinde işlenen haber örgüsü birbiriyle tutarlı olmalıdır. Metindeki cümleler birbiriyle çelişmemelidir.

Tamlık: Haber okuru, merak ettiği tüm soruların cevabını alabilmelidir. Haberin temelini oluşturan 5N+1K (Ne? Nerde? Ne zaman? Niçin? Nasıl? Kim?) kuralındaki soruların cevapları verilmelidir.

İnanılırlık: Bir haberi inanılır kılan iki özellik vardır: Birincisi, haber kaynağının geçmiş yaşantısına bakarak güvenilir olması, ikincisi kaynağın o habere konu olan bilgilerin uzmanı olmasıdır.

Haber, temelinde bireyi yaşamsal olarak ilgilendiren gelişmeler ve bu gelişmelere ilişkin bilgilerdir. Kitle iletişim araçlarında yer alan haberler; bireyleri kişisel, yerel, yöresel, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamdaki gelişmelerden bilgi sahibi eder.

2.1.1. Haberin Değeri

Çeşitli olay ve olguların haber hâline getirilmesinde bazı temel değerlerin yer alması gerekmektedir. Bunlara genelde haber değerleri adı verilmektedir (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Gazete, önemli bir haber kaynağıdır.

Habere değer katan ölçütler şunlardır:

Zamanlılık: Günümüzde haber, çok çabuk verilmekte ve önemini çok çabuk yitirmektedir. Ne zaman sorusu haberin üç öğesini gösterir: yenilik, anilik ve geçerlilik. Haber yeni mi? Ani gelişen bir olay mı? Geçerliliği var mı?

Yakınlık: İnsanlar, doğaları gereği yakınlarında olan olaylara daha çok ilgi duyar. Komşu apartmanda meydana gelen bir yangın, başka şehirdeki onlarca olaydan daha fazla merak uyandırır.

Önemlilik: Bir haber toplumun çoğunluğuna ne kadar çok hitap ederse o kadar önemlidir. Toplumun ilgisini çeken önemli kişiler, sayılar, garip olaylar, zıtlıklar haberi önemli yapan etkenlerden bazılarıdır.

Etkili İlgililik İnsanın İlgisini Çekme: Her haber olayı herkesin ilgi alanına girmez. Bir haber ne kadar fazla kişiyi ilgilendirip etki altına alırsa o kadar haber değeri taşır.

İlginçlik: Haberde yer alan olay ilginç olmalıdır. Sıradan bir insanın düşmesi ilginç değilken bir sanatçının sahnede düşmesi ilginç karşılanır.

Nadirlik: Bu kavram, özel ve tek olma özelliği taşıyan haberle ilişkilidir. Basında yer alan haberler ne kadar az bulunan bir olayı ortaya koyuyorsa o kadar değerlidir.

2.1.2. Haber-Olay İlişkisi

Her olay ve olgu haber değeri taşımaz. Haberi verilecek olayda ya da olguda ilgi çekicilik ve toplumun genelini ilgilendirme nitelikleri aranır. Bu niteliklere sahip olay ve olgular haber değeri taşır. Haberciler bunu "Köpeğin insanı ısırması haber değildir, insanın köpeği ısırması haberdir." sözüyle basitçe ilkeleştirmişlerdir. Haberci yani muhabir, toplumun ilgisini çekecek bu olayları araştırıp haber hâline getiren kişidir. Bir muhabir için herhangi birinin hastalanması haber değeri taşımazken bir ülkenin devlet başkanının hastalanması haber değeri taşır. Bunu belirleyen ölçüt, toplumun genelini ilgilendiriyor olmasıdır.

2.1.3. Haber Türleri

Haber, çeşitli şekillerde türlere ayrılmakla beraber kabul görmüş sınıflandırma şu şekildedir: Genel haberler, basit haberler, karmaşık haberler, özel konulu haberler diye sınıflandırılır.

2.1.3.1. Niteliklerine Göre Haberler

Genel Haberler: Konuları itibarıyla her zaman ortaya çıkabilecek haberlere **genel haber** denir. Günlük yaşamda sıkça karşı karşıya gelinen rutin olayları içerir. Kısa olan kişi haberleri, konuşmalar, görüşmeler (mülâkat) yayınlar, toplantılar (her türlü bilimsel, kültürel ve sanatsal), törenler, gösteriler, yarışmalar, şenlikler genel haberlere örnektir. Bu tür haberlerde uzmanlaşmaya gerek duyulmadığı için bu haberler bütün muhabirlerin yazabilecekleri haberlerdir (Görsel 2.2).

Basit Haberler: Konulu haberlerdir. Düzenlemeleri fazla uğraş istemez, kolaylıkla kaleme alınabilir (Görsel 2.2). Ölüm, hastalık, cenaze haberleri, yangın, sel, deprem gibi doğal afetler, kazalar ve hava durumuyla ilgili haberler basit haberlere örnektir.

Basit haber olan cenaze, ölüm ve hava durumu dışındaki haberlerde uzmanlaşma gereklidir.

LPG'Li ARAÇLAR MOBİL BOMBALARA DÖNÜŞÜYOR

TMMOB Makina Mühendisleri Odası Trabzon Şube Başkanı Şaban Bülbül, LPG'li araçlardan gaz sızdırmazlık raporunun istenmemesine ilişkin genelgenin büyük tehditlere davetiye çıkardığını söyledi.

GEÇMİŞTEN DERS ALINMALIDIR

Görsel 2.2: Genel haber örneği

Sıradan bir kaza olayını farklı bir açıdan ele alan haber örneği:

Babanın Acı Kaderi

Oğlunun boğulduğu gölde 2 yıl sonra can verdi.

Nevşehir'de Ahmet Yolcu (36), oğlu Ali Yolcu'nun (12) yüzmek için girdiği ve hayatını kaybettiği gölde aynı şekilde boğularak can verdi. Tarlada çalışırken aşırı sıcaktan bunalan Yolcu, 26 Temmuz Çarşamba günü eşini iş başında bırakıp, hemen geri döneceğini söyleyip uzaklaştı. İhtiyacını gidereceğini düşündüğü için endişelenmeyen eşi Esma Yolcu işe daldı. Uzun zaman sonra geri dönmediğini fark edince gittiği yöne doğru seslendiğini fakat cevap alamadığını söyledi. Her yere bakmasına rağmen haber alamayınca akrabalarına haber saldığını belirtti. Tüm aramalara rağmen bulunamayınca jandarma gölde arama başlattı.

Bir gün sonra cesedine ulaşılan Ahmet Yolcu, 2 yıl önce aynı gölde boğulan oğlu ile aynı kaderi paylaştı.

Karmaşık Haberler: Muhabirlerin konu hakkında temel bilgi toplamasını gerektiren haberlerdir. Karmaşık haberleri yazmak uzmanlık işidir. Muhabirler bu türdeki haberlerde uzmanlaşmışlardır. Kendi aralarında görev bölümü de buna göre yapılmaktadır. Karmaşık haberler aynı zamanda objektiflik kriteri göz önünde tutularak ayrıntı, uğraş ve araştırma gerektirmektedir. Karmaşık haberler beşe ayrılır:

- Mahkeme haberleri (duruşmalar, kararlar, mahkeme koridorları vb.)
- Hükûmet, siyasi parti, politika haberleri
- İş, endüstri, tarım, çalışma hayatı haberleri (grevler, toplu sözleşmeler, işten çıkarmalar, tarım çalışanları, mevsimlik işçiler gibi)
- Eğitim, araştırma, bilim, uzay, deniz haberleri

Özel Konulu Haberler: Gazetelerin en çok okunan ve ilgi gören haber çeşididir. Bu haberler; sosyete, kadın, dedikodu, spor, edebiyat, sanat, kültürel ve eleştiri içerikli haberler, imzalı yazılardır. (Başmakale, köşe yazıları, makaleler vb. yazılar haber olgusu bulunduğu takdirde, haber sınıflandırmaları içinde yer alır.)

2.1.3.2. İçeriklerine Göre Haberler

İçerik bakımından sert haber ve yumuşak haber olmak üzere ikiye ayrılır:

Sert Haber: Genellikle araştırma ağırlıklı, uzun süreçli belgesel ya da yazı dizisi özelliğinde yayımlanan ve kişileri ve olayları ciddiyete, insanları düşünmeye sevk eden haberlere **sert haber** denir.

Yumuşak Haber: Halkı gündemden uzaklaştıran astroloji, yemek, moda, magazin, sağlık gibi kategorilerde yer alan haberlere **yumuşak haber** denir. Bu haberler insanları bilgilendirirken eğlendirir ve gündemden uzaklaştırırken oyalama görevi de görür.

Yumuşak Haber Örneği

Ünlü Oyuncuyu Şikâyet Etti!

Çok konuşulan Zakkum dizisinde Halil Tunç'un canlandırdığı "Mahmut" karakterinin eşi "Seza"yı canlandıran Merve Alagöz hakkında ev hizmetlisi Nurcan Yakan suç duyurusunda bulundu.

Oyuncu Alagöz hakkında suçlamada bulunan ev hizmetlisi Nurcan Yakan, kendisine iftira atıldığı iddiasıyla savcılığa suç duyurusunda bulundu.

"Bana iftira attı hakkımı sonuna kadar arayacağım. Olayı gerçek sanan diğer daireler de beni istemiyor" diyen Nurcan Yakan, savcılığa giderek şu iddiaları dile getirdi:

"Merve hanımın dairesine iki yıldır temizliğe giderim. Yine kendisinin de evde olduğu bir zamanda eve temizliğe gittim. Kendisi sabah evden çıktı öğleden sonra geldi. Ben de akşamüstü işimi bitirdikten sonra evden ayrıldım. Merve hanım akşam mesaj atarak, evde mücevherlerinin kaybolduğunu, oturma odasına kamera koyduğunu, kayıtlardan mücevherleri aldığımı gördüğünü söyledi ve gerekirse karakola gideceğini belirtti. Kesinlikle böyle bir şey yapmayacağımı, birlikte karakola gidebileceğimizi söyledim. Beni ısrarla hırsızlıkla itham etti. Ertesi gün Merve hanımın avukatı olduğunu söyleyen bir kişi yanlış anlaşılma olduğunu, uzatmamamız gerektiğini belirtti ama ben kabul etmedim, çok rencide oldum. Bana iftira attı."

Ünlü oyuncu Merve Alagöz ise, açıklamada bulunarak, "Kendisi anladığım kadarıyla benim üzerimden meşhur olmaya çalışıyor. Ben konuşursam rezil olur. Bu konuyla ilgili avukatım ilgileniyor konu yargıya intikal etti" dedi.

2.1.3.3. Yapılarına Göre Haberler

Haber Röportaj: Haber ve röportaj karışımıdır. Belirli bir konu hakkında ön hazırlık yapılarak yetkili ya da ilgililerle görüşme yapılır. Röportajda elde edilen bilgiler, soru cevap şeklinde yer alırken, haber röportajda düz haber şeklinde ve normal haberden daha uzun tutularak yazılır.

İlan Haber: Evlenme, doğum ve ölüm ilanları ilan haberlere örnek olarak verilebilir. Böylesi duyurma niteliğindeki ilanlar, hedef kitlelerince haber olarak algılanmaktadır.

Reklam Haber: Haber konusu olan olay ya da bilginin reklam formatında hazırlanmasına reklam haber denir. Hedef kitleler doğrudan reklam yerine haberleri daha inandırıcı bulmaktadır. Bu nedenle reklamlar haber formatına oturtularak sunulmaktadır. **Reklam haber** yazı türünü kullanarak kişi, kurum ya da malla ilgili olumlu imaj oluşturulmaktadır. Basında reklam haber yaygın biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür haberlerde mutlaka reklam olduğu belirtilmelidir.

2.1.3.4. Değişik Konulu Haberler

Özel Haber: Muhabirlerin kişisel çabaları ile bazen çok kısa süre içerisinde bazen de çok uzun bir süreç sonunda ortaya koyduğu bu haber türü, araştırmacı gazeteciliğin bir ürünüdür.

Özel haberin niteliği, rakiplerde olmayan ”tek” unvanını taşımasıdır. Bir gazeteci ya da haber ajansı gizli kalmış bilgileri ya da kamuoyu tarafından bilinmeyen olayları meydana çıkarır. Bazen de halk gözünde güvenilir bulunan bazı gazetecilere yapılan ihbarlarla da özel haber yapmaya elverişli kaynaklara ulaşılabilir. Özel haber, birçok kaynağı da devre dışı bırakarak elde edildiğinden, gazetecilikte önemli bir yer tutmaktadır.

Özel haberleri daha fazla olan gazete ve muhabir, okuyucu gözünde güven ve önem kazanır.

Örnek

TÜM MAAŞINI ÖĞRENCİLERE BURS OLARAK VERİYOR

İzmir Karşıyaka Alaybey Mahallesi Muhtarı Selma Özyılmaz, maaşını kız öğrencilere burs olarak veriyor. Öğretmenlikten emekli olduktan sonra muhtarlığa başlayan Özyılmaz, aynı zamanda ihtiyaç sahibi öğrenciler için kitap konusunda da çalışma yapıyor. Özyılmaz, hayırseverlerin desteği ile geçen yıl 20 olan burslu öğrenci sayısını bu yıl 40’a çıkarınca mahallelinin de sevgisini kazandı.

Karşıyaka ilçesindeki Alaybey Mahallesi’nin Muhtarı Selma Özyılmaz (55), eğitime yönelik gayretleri ile dikkat çekiyor. Yaklaşık 30 yıl ilkokul öğretmenliği ve müdürlük yapan Özyılmaz, emekli olduktan bir süre sonra muhtarlığa aday oldu ve muhtarlığı kazandı. İki buçuk yıldır muhtarlık yapan Özyılmaz, mahallede ihtiyaç sahibi öğrencilere yönelik eğitim desteği ile beğeni topluyor.

“Üniversitelerde okuyan kız öğrencilere kitap desteğini arttıracağız”

Maaşını vermekle yetinmeyen Muhtar Selma Özyılmaz, özellikle üniversitede okuyan öğrencilerin çok fazla kitap masrafları olduğunu, hayırseverlerin de yardımıyla bu masrafların hepsini gidermeye çalıştıklarını söyledi. Geçen yıl kendi maaşından verdiği burslar hariç 20 olan öğrenci sayısını bu yıl 40’a çıkardığını dile getiren Özyılmaz: “Ben 30 yıl boyuca öğrencilerimle çok içli dışlı olan biriydim. Onların sevgisi ve kimseyle paylaşamadıkları sorunları beni bu yardımları başlatmaya sevk etti. Muhtar seçilince mahallemdeki kız öğrencilerin durumunu tespit etmek kolay oldu. Özellikle kitap desteğine ne denli fazla ihtiyaç olduğunu gördük.” dedi.

Atlatma Haber: Başka habercilerin gözden kaçırdığı ve haber değeri taşıyan bir konunun haber hâline getirilmesi ve yayımlanmasına **atlatma haber** denir.

Başka gazetelerde olmayan her haber, atlatma haber değildir. “Atlatma” olarak nitelenebilmesi için en önemli kriterler, haberin güncel ve önemli bir konuyla ilgili olması ve sadece bir gazetede yayımlanmış olmasıdır. (Kaynak: Atlatma haber, her gazetecinin rüyasıdır - Süleyman İrvan) Gazetecilikte haber atlatma başarı, haber atlama ise başarısızlık olarak değerlendirilmektedir. Haber atlama, bazen bir gazetecinin işinden olmasına bile neden olabilmektedir.

Rutin Haber: Özel olmayan haberdir. Sadece bir basın organında değil tüm basın organlarında yer alan, pek çok gazetecinin aynı anda takip ettiği haberlere **rutin haber**

denir. Örneğin; önceden davetiyesi gelmiş, nerede ve ne zaman kimlerin konuşacağı belli, herkesin katılımına açık, diğer gazetecilerin de bulunduğu bir toplantının "yapıldı, bitti, şunlar oldu, bunlar konuşuldu vs." içerikli bir haber "rutin" yani "özel olmayan, sıradan" bir haberdir.

1. ETKİNLİK

Sınıfınıza getirdiğiniz gazetelerdeki haberleri inceleyerek haber türlerini tespit ediniz. Gazetelerde en çok ne tür haberlerin yer aldığını arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. UYGULAMA

Gazetelerdeki "özel haber" örneklerini göz önünde tutarak Haber değeri taşıyan bir bilgi veya olayı özel habere çeviriniz. Hazırlama basamakları ile ilgili bir sunum gerçekleştiriniz.
Sunum hazırlarken aşağıdakileri dikkate alınız:

a. Sunumdaki bilgiler doğru ve "Haberin nitelikleri" konusundaki tüm kazanımları kapsamalıdır.
b. Sunumda yazı, resim, tablo, grafik, video, şekil, fotoğraf vb. en az dört farklı materyal kullanılmalıdır.
c. Sunumda Türkçe doğru kullanılmalı, dinleyicilerle göz teması kurulmalı, beden dili ve ses tonu doğru kullanılmalıdır.
d. Sunum süresi 7 dakikadır.
e. Sunumun değerlendirmesinde aşağıdaki puanlama anahtarı kullanılacaktır.

	4 Puan	3 Puan	2 Puan	1 Puan
İçerik	Sunulan bilgiler doğru ve konu ile ilgili tüm kapsamı içermektedir.	Sunulan bilgiler doğru ancak kapsam yeterli derecede yansıtılmamıştır.	Sunulan bilgilerde kısmen yanlışlıklar vardır.	Sunulan bilgilerde önemli ölçüde yanlışlıklar vardır.
Materyal	Sunum en az dört farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum üç farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum iki farklı materyal ile desteklenmiştir.	Sunum sadece yazılı materyalden oluşmaktadır.
Sunum Becerisi	Akıcı dil kullanıldı, göz teması kuruldu, ses tonu ve beden dili doğru kullanıldı.	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine getirildi.	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.
Zaman Yönetimi	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

2. UYGULAMA

Konusu "haber röportaj, ilan haber ve reklam haber" olan gazete haberlerinden oluşan bir broşür hazırlayınız.

Broşürü hazırlarken aşağıdakileri dikkate alınız:

a. Haber kupürünün üstüne hangi haber türü olduğu renkli kalemle yazılmalıdır.
b. Broşürde yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. en az dört farklı materyal kullanılmalıdır.
c. Broşürde yer alan haber türlerinde genellikle hangi tür bilgilerin işlendiğine yer verilmelidir.
d. Broşür için bir A4 kağıdının iki yüzü de kullanılmalıdır.

	4 Puan	3 Puan	2 Puan	1 Puan
İçerik	Sunulan bilgiler doğru ve konu ile ilgili tüm kapsamı içermektedir.	Sunulan bilgiler doğru ancak kapsam yeterli derecede yansıtılmamıştır.	Sunulan bilgilerde kısmen yanlışlıklar vardır.	Sunulan bilgilerde önemli ölçüde yanlışlıklar vardır.
Materyal	Broşür en az dört farklı materyal ile desteklenmiştir.	Broşür üç farklı materyal ile desteklenmiştir.	Broşür iki farklı materyal ile desteklenmiştir.	Broşür sadece yazılı materyalden oluşmaktadır.
Görsel Tasarım	Kağıdın iki yüzü de etkili ve dengeli bir şekilde kullanılmış.	Yazılar etkili kullanılmış ancak görseller dengeli kullanılmamış.	Yazılar etkili kullanılmamış ancak görseller dengeli kullanılmış.	Hem yazılar hem de görseller etkili ve dengeli kullanılmamış.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Basının halkı etkilemesi ve yönlendirmesi görevi size ne ifade ediyor?
2. Bazı konuların zaman zaman basında fazlaca yer almasının sebebi sizce ne olabilir?

2.2. GÜNDEM ORGANİZASYONU

Medya; bilgi veya veri depolamak, bunları iletmek için kullanılan iletişim noktaları veya araçlarıdır. Bu terim yazılı medya, yayıncılık, haber medyası, fotoğrafçılık, sinema ve reklamcılık gibi kitle iletişim araçları endüstrisinin bileşenlerini ifade eder.

Yüz yüze iletişim yerini kitle iletişimine bırakmış; medyanın ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda toplumun tutum, düşünce ve davranışlarını etkileme gücü artmıştır. Kitle iletişim araçları, toplum üzerinde inkâr edilemez etkilerini kamu menfaatine uygun bir şekilde kullanmalı, toplumu bilgilendirirken doğru ve tarafsız olmalıdır.

Gündem: Günlük konuşmalarda günün öne çıkan konusu ya da konuları anlamında kullanılır. Bununla beraber gündem, basında yaşanan günlük olayları ve gelişmeleri haber merkezinde o gün izlenecek olay ve haberleri içeren ajanda olarak kabul görmüştür.

Organizasyon: Organizasyon iki anlamda kullanılmaktadır: Bir işi yapmak için birkaç kişinin bir araya gelmesi ve işi yapmak üzere çalışmalarda bulunması bir organizasyondur. Ayrıca organizasyon etkinlik demektir. Bir ya da birden fazla enstrümanı bir araya getirerek ortaya çıkartılan şeydir. Organize etmek, hazırlık yapmaktır.

Basın: Dünyada basın; yasama, yürütme, yargı organlarından sonra dördüncü güç olarak kabul edilir. Bütün dünyada çok önemli görevler üstlendiği kabul edilen basının en önemli işlevlerinden biri de kamuoyunu yansıtmaktır. Basın, bir yandan genel kamuoyunu oluştururken öte yandan da kamuoyunu yansıtma imkân ve gücüne sahiptir. Yani basın, kamuoyunu hem etkileyen hem de ondan etkilenen bir güçtür.

2.2.1. Gündem Toplantıları

Dünyada ve ülkemizde her an onlarca olay meydana gelmektedir. Haber niteliği taşıyan tüm olayların basında yer alması teknik anlamda mümkün değildir. Gazete, dergi, televizyon vb. basın araçlarında yer alacak haberlerin önem sırasına göre tespit edilmesi gerekir. Bu önem tespitinin günlük, haftalık ve aylık olarak yapıldığı toplantıya gündem toplantısı denir. Çok hızlı bir çağda yaşayan insan, artık istediği bilgilere istediği anda ve istediği yerde ulaşabilme imkânına sahiptir. Bu ulaşabilme, olumlu

gibi görünse de farklılaşan ihtiyaçları ve doyumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Bunun yanında birbiriyle rekabet etmek zorunda olan sayısız basın kuruluşu zamanla yarışmaktadır. Bu yarışın ilk basamağı gündem toplantılarıdır (Görsel 2.3).

Görsel 2.3: Gündem Toplantısı

Gündem belirlenirken aşağıdaki noktalara dikkat edilir:

Konu Teklifçiliği: Medya kuruluşları, gündem belirlerken kuruluşların ve kişilerin önerileriyle ilgili bültenlerden yararlanarak haber oluşturabilmektedir.

Medya Savunuculuğu: Medya kuruluşlarının bazı konuları gündeme getirerek kamuoyunu ve siyaseti etkilemesi, yönlendirmesi anlamında kullanılır. "Evde kal Türkiye." kampanyası buna örnek olarak gösterilebilir.

Ateşleyici Olaylar: Ani gelişen ve birdenbire ortaya çıkan olaylardır. Gündem belirleme konusunda yapılan araştırmalara göre ateşleyici olaylar gündeme diğer olaylara göre daha hızlı yerleştiği görülmüştür.

Medya Kuruluşları Arasındaki Etkileşim: Bir medya kuruluşunda ele alınan bir konuya başka bir medya kuruluşunun da benzer içerik, süre ve yer ayırdığı görülmektedir.

Gerçek Yaşam Göstergeleri: Bir toplumsal sorunun, riskin ya da şiddetin derecesini az ya da çok nesnel biçimde ölçen değişken ya da değişkenlere gerçek yaşam göstergesi deniliyor. Örneğin anketler yoluyla yapılan istatistikler bir toplumsal sorunu ortaya koyar: TÜİK verileri, kadın cinayetleri, Koronavirüs salgını döneminde hastalıktan etkilenen insan verileri, salgının ekonomiye, toplumsal yaşama etkileri ve olası etkileri, okul ve sınav başarısıyla ilgili veriler göstergelere örnektir.

Gündem toplantıları genellikle aşağıdaki şekilde yapılır:

Toplantı genelde her sabah saat 09.00 ile 11.00 arasında yapılır. Genellikle genel yayın yönetmeni başkanlık eder. Yazı işleri müdürü, sorumlu yazı işleri müdürü, haber müdürü, istihbarat, ekonomi, dış haberler, sanat, magazin, yurt haberleri servislerinin şefleri ve şef yardımcıları, fotoğraf servisi sorumlusu toplantıya katılır.

Toplantı öncesinde gazetenin haber gündemi, kapsamlı bir bülten olarak toplantıya katılacaklara dağıtılır.

Genel yayın yönetmeni, toplantıda bir gün önceki haberlerin başarısını ya da başarısızlıklarını değerlendirir. Ayrıca ilgili servis şeflerinden gündem bültenindeki haberlerini anlatmalarını ister. Her servis şefi, haberlerini elindeki bilgilerle tanıtır. Böylece toplantıda genel yayın yönetmenine haber brifingi (bilgilendirmesi) verilir.

Genel yayın yönetmeni; eldeki malzemelerden sürmanşeti, manşeti ve birinci sayfada yer alacak haber ve fotoğrafları belirler. Birinci sayfada hangi haberlere grafik verileceğini ya da hangi haberde karikatür kullanılıp kullanılmayacağını açıklar. Toplantıya daha sonra yazı işleri müdürü devam ederek diğer haber sayfalarında kullanılacak haberleri belirler. Çoğunlukla da servis şeflerini sayfalarında özgür bırakma eğilimleri vardır. Bir gün sonraki gazete iki saatlik gündem toplantısında belirlenir. Toplantının amacı, boş sayfaları gazete hâline getirmenin yanı sıra haber servisleri arasında koordinasyonu sağlamaktır.

İkinci toplantı, manşetin kesin olarak belirlenmesi için yapılan manşet toplantısıdır. Bu da saat 13.00 ile 13.15 arasında düzenlenir. Yine aynı kişilerin katıldığı bu toplantı, gündem toplantısına göre daha kısa sürer. Gün içindeki gelişmeler değerlendirilir ve manşet belirlenir. Manşet konusunda anlaşmazlık ortaya çıkarsa son sözü genel yayın yönetmeni söyler.

2.2.2. Gündem Belirlemede Eşik Bekçilerinin Rolü

Eşik bekçileri; bir ileti kitle iletişim araçlarından okuyucuya, izleyiciye ya da dinleyiciye geçerken bu mesaja müdahale ya da etki edenler anlamında kullanılır.

Gazeteciler veya haberciler haber kaynaklarından gelen haberler ile kendi içeriklerini hazırlarlar. Ortaya çok fazla haber çıktığından bazıları belirli kriterlere göre elenir. Ancak bu elemeden geçebilen haberler izleyici ile buluşma şansını yakalar. Bu seçilme durumu bir kapıdan geçmeye, seçilecek olanların belirlenmesi işi de kapı eşiğinin bekçiliğine benzetilmiştir. Bu benzetme nedeniyle bu teori eşik bekçiliği ismini almıştır.

Haber toplama, reddetme, onaylama, işleme ve sunma yetkilerine sahip; muhabirler, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri, medyada çalışan diğer iletişimciler veya medya sahipleri eşik bekçiliği rolünü üstlenebilirler.

2.2.3. Yayın Politikası

Her gazetenin yayın politikası farklıdır. Yayın politikası bir gazetenin haberlere bakış açısıdır. Bazı medya kuruluşları bu politikaları yazılı hâle getirip gazetecilerin bu politikalar ışığında haber toplamalarını ve yazmalarını ister.

2.2.4. Yayın Kimliği

Yayın kimliği; bir gazetenin haber yapısını, haberlere ve yorumlara bakış açısını tamamen etkiler. Fikir gazeteciliği, kitle gazeteciliği olmak üzere iki tür yayın kimliğinden bahsedilebilir. Yayın kimliği olarak fikir gazeteciliğini benimseyen kuruluşlarda, haber seçim sürecinde "önemlilik" ilkesi ön plana çıkar. Fikir gazeteleri, önemli toplumsal sorunları, konuları saptayarak toplumun gündemine getirir. Yayın kimliği olarak kitle gazeteciliğini benimseyen kuruluşlarda "eğlendirici bilgi" denilen habercilik anlayışı geçerlidir. Kitle gazetelerinde magazinsel haberlere ağırlıklı olarak yer verilmektedir.

2.2.5. Süreli ve Süresiz Yayınlardan Gündem Oluşturma

Gazeteciler süreli ve süresiz yayınları takip ederler ve bu yayınlardan da gündem oluşturabilirler. Etkili, ülke ve dünya gündemiyle uyumlu, aynı zamanda hiçbir muhabirin dikkatini çekmeyen fakat ses getirecek olayları gündeme taşımak için tüm kitle iletişim araçlarını takip etmeleri zorunludur.

2.2.5.1. Gazete Yayınlarından Gündem Oluşturma

Gazeteciler, gazetelerinde yer alan haberlerin diğer gazetelerde de yer alıp almadığını ya da haberlerin diğer gazetelerde ne kadar yer aldığını bilmek ister. Hiçbir medya kuruluşu gündemde yer alan bir haberi atlamak istemez. Bu nedenle gazeteciler, haber atlamamak için diğer gazetelerin haberlerini de takip ederler. Gazeteciler, haberin satır aralarından geleceğe yönelik istihbaratlar çıkarabilirler.

2.2.5.2. Radyo Televizyon Yayınlarından Gündem Oluşturma

Gazeteci kuşkusuz her vatandaş gibi radyo dinler, interneti takip eder, televizyon izler. Fakat bir gazeteci radyo ve TV haberlerini değişik nedenlerle izler, interneti farklı bir bakış açısıyla takip eder.

Bunlardan ilki, haber alma nedenidir: Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi dünyanın öbür ucunda meydana gelen olayları bizlere anında radyo ve televizyon aracılığıyla

ulaştırır. Yazılı basının çoğu kez bu çabuklukla haber kaynağına ulaşması, yaşanılan olaylardan okuyucusunu haberdar etmesi mümkün olmayabilir.

İkinci neden: Muhabirin yazdığı haberi radyo ve televizyonda doğrulatma isteğidir. Muhabir, haberin doğruluğu konusunda radyo ve televizyon bültenlerini önemli bir araç olarak kullanır.

Üçüncü neden: Yazılı basının verdiği haberin oluşturduğu yankı ve etkinin radyo ve televizyon kuruluşlarında nasıl yer aldığının takip edilmesi isteğidir.

Örnek Gündem

Anadolu Ajansının 22 Mayıs 2020 Tarihli Gündemi:

1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Para Politikası Kurulu Toplantısı'nda faiz kararını açıklayacak.
2. TCMB, 1. çeyreğe ilişkin yurt dışı portföy yatırım istatistikleri ile mart ayına ait uluslararası yatırım pozisyonunu duyuracak.
3. TCMB, mayıs ayına ilişkin finansal hizmetler istatistikleri ve finansal hizmetler güven endeksini açıklayacak.
4. TÜİK, 2018 yılına ilişkin taşıt-kilometre istatistikleri ile mart ayına ait tarımsal girdi fiyat endeksi ve aynı aya ilişkin katı yakıtlar verilerini duyuracak.
5. Libya hükûmeti ile darbeci Halife Hafter milisleri arasındaki çatışmalar izleniyor.

2.2.5.3. Dergi Yayınlarından Gündem Oluşturma

Gazeteci, sorumluluk alanına göre yayımlanan dergileri takip etmelidir. Çünkü dergiler, gazetelere göre daha detaylı araştırmalar yapmakta ve daha detaylı bilgilerle haberleri yayımlamaktadır. Ayrıca dergiler, gazetelerden farklı olarak gündeme ilişkin rutin haber takibinin yanında farklı konularda kapsamlı dosya haberleri de hazırlamaktadır. Bu kapsamlı bilgilerden ipucu yakalanarak yeni gündem oluşturulabilir.

2.2.5.4. Yayımlanan Kitaplardan Gündem Oluşturma

Süresiz yayınlar, gazetelerin en önemli haber kaynakları arasında yer almaktadır. Yayınevleri, yayımlayacakları kitapları medya kanalıyla okuyuculara duyurur. Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyonlar yeni yayımlanacak kitaplarla ilgili haberler hazırlar. Yine pek çok televizyon kuruluşunda yeni yayımlanan kitapların tanıtımı yapılmaktadır. Ayrıca medya kuruluşları en çok satanlar adı altında hazırladıkları bölümlerle de kamuoyuna bu konuda bilgi vermektedir.

2.2.5.5. İnternet Haberlerinden Gündem Oluşturma

Günümüzde internet, giderek daha fazla önem kazanmakta ve insanlar birçok haberi artık internet üzerinden öğrenmektedir. Bu anlamda internet gazeteciliği konusunda da önemli adımlar atılmakta ve dünya üzerinde yayın yapan binlerce dijital gazete bulunmaktadır.

İnternet haberciliğinin en büyük özelliği bilgileri anında aktarabilmesidir. Bir bilginin karşı tarafa aktarılması, bilgisayar ekranına yazılması daha kolaydır. Gündem oluşturmada internet ve sosyal medya gazeteci için önemli bir kaynaktır.

BİLGİ KUTUSU

"Eşik bekçileri"nden biri olan yazı işleri müdürleri gerçekte hedef kitlenin gözü ve kulağı olarak, gelen olayları incelemek ve yayınlanacak olanları seçmek durumundadır. Olayları değerlendirirken yazı işleri müdürleri hangi olayın okuyucuyu ne derece etkileyeceğini, bilgilerin ne kadarının nasıl yer alması gerektiğini belirlemek zorundadır. Bu tercih veya belirleme sırasında objektif standartların olduğu söylenemez ancak bu konuda gelenekler vardır.

Örneğin aynı şehirde yayımlanan iki gazetenin farklı olması yazı işleri müdürlerinin tercih farklarından kaynaklanmaktadır. Her iki yazı işleri müdürünü farklı haber veya başlık vermeye iten faktör okuyucularının beklentileridir.

2. ETKİNLİK

Türkiye'deki haber ajanslarının gündemlerini araştırarak bu gündemleri sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. UYGULAMA

Bir gazetenin gündemini arkadaşlarınızla beraber oluşturunuz.
Gündem hazırlarken aşağıdakileri dikkate alınız:

a. Genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü, servis şefleri ve fotoğraf muhabirleri arkadaşlarınız arasından seçilmelidir.
b. Her bölümden sorumlu olan öğrenciler kendi önemli gündemlerini paylaşmalıdır.
c. İnternetten bir gün önceki başarılı ve başarısız haberler tartışılmalıdır. **Haber niteliği taşıyan bir bilgiyi "özel haber" şeklinde hazırlayarak hazırlama basamakları ile ilgili bir sunum hazırlayınız.**

3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Eşik bekçileri; bir iletinin kitle iletişim araçlarından okuyucuya, izleyiciye ya da dinleyiciye geçerken bu mesaja müdahale ya da etki edenler anlamında kullanılır.
2. ( ) Özel haberin niteliği, rakiplerde olmayan "tek" unvanını taşımasıdır.
3. ( ) Medya kuruluşlarının bazı konuları gündeme getirerek kamuoyunu ve siyaseti etkilemesine konu teklifçiliği adı verilir.
4. ( ) Gazetelerde her sabah yapılan gündem toplantılarına yazı işleri müdürü başkanlık eder.
5. ( ) Haberler içerikleri bakımından; sert haber ve yumuşak haber olarak ikiye ayrılmaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Haberde yer alan bilgilerin şüpheye yer bırakmayacak nitelikte olması ..... kavramıyla açıklanır.
7. Başka habercilerin gözden kaçırdığı, haber değeri taşıyan bir konunun haber hâline getirilmesi ve yayınlanmasına ..... haber denir.
8. Her olay ve olgu haber değeri taşımaz. Haberi verilecek olayda ya da olguda ..... ve ..... ilgilendirme nitelikleri aranır.
9. Sadece bir basın organında değil tüm basın organlarında yer alan, pek çok gazetecinin aynı anda takip ettiği haberler ..... olarak adlandırılır.
10. Ani gelişen olaylar, gündeme diğer olaylardan daha ..... yerleşir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Aşağıdaki haberlerden hangisi "ilan haber" e örnek olarak verilebilir?**
    A) Basın toplantıları B) Trafik kazaları C) Evlenme, doğum ve ölüm
    D) Hava durumu E) Paneller
12. **Aşağıdakilerden hangisi gündem belirlerken dikkat edilecek noktalardan <u>değildir</u>?**
    A) Konu teklifçiliği B) Medya savunuculuğu C) Ateşleyici olaylar
    D) Özel hayat E) Medya kuruluşları arasındaki etkileşim
13. **Aşağıdakilerden hangisi bir haberde bulunması gereken niteliklerden <u>değildir</u>?**
    A) Doğruluk B) Öznellik C) Gerçeklik D) Anlamlılık E) Kesinlik
14. **Aşağıdaki haber türlerinden hangisi halkı gündemden uzaklaştıran astroloji, yemek, moda, magazin, sağlık gibi kategorilerde yer alan haberlerdendir?**
    A) Sert haber B) Reklam haber C) Yumuşak haber D) İlan haber E) Karmaşık haber
15. **Aşağıdaki haberlerden hangisini takip eden muhabirin uzmanlaşmış olması gerekir?**
    A) Ölüm, cenaze B) Mahkeme haberleri C) Mevsim haberleri
    D) Hava durumu E) Doğal afetler

ÖĞRENME BİRİMİ 3: HABER TOPLAMA

KONULAR

3.1. HABER KAYNAKLARI

3.2. HABER TOPLAMA YÖNTEMLERİ

TEMEL KAVRAMLAR

* **Haber toplama**
* **Haber kaynağı**
* **Haberde doğruluk**
* **Haber kaynaklarıyla ilişki**
* **Veri toplama**
* **Etik ilkeler**

Bu öğrenme biriminde;

* Haber kaynaklarını,
* Güvenilir haber kaynaklarından bilgi toplamanın önemini,
* Haber kaynakları ile ilişki kurarken dikkat edilmesi gereken unsurları,
* Mülakat (söyleşi) ve haber görüşmesinin önemini,
* Haber toplama için gerekli araç gereçleri,
* Not alma tekniklerini,
* Haber izleme yöntemlerini,
* Haber toplarken dikkat edilmesi gereken etik ve yasal kuralları

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Gazeteciler haber yapmak için gerekli olan bilgileri sizce nereden alırlar?
2. Tarafsız habercilik kavramından ne anlıyorsunuz?
3. Özel hayat ve kamuya açık alan kavramlarından ne anlıyorsunuz?
4. Mülakat sizce nedir ve mülakata hangi amaçlarla başvurulur?

3.1. HABER KAYNAKLARI

Bir gazeteciye, yazacağı haberin konusu ya da taraflarıyla ilgili bilgi sağlayan tüm kişi ya da kurumlar **haber kaynağı** olarak tanımlanır. Haber oluşturulurken kullanılan görüntü malzemesi, kitap, dergi, rapor gibi dokümanlar da haber kaynağı olarak kabul edilir.

3.1.1. Haber Kaynaklarının Sınıflandırılması

Gazeteciler, haber malzemesi toplarken farklı kaynaklardan yararlanır. Bu kaynaklar genelde birinci el ve ikinci el kaynaklar olarak sınıflandırılır.

3.1.1.1. Birinci El Kaynaklar

Muhabirin olayların içinde şahsen olması ve bu sırada elde ettiği verilerle haberini oluşturmasına, **birinci el kaynaklardan** haberin toplanması denir. Birinci el kaynaklar; bir olayı yaşayan, gören veya olayla ilgili bilgi verebilecek kimselerdir. Kamudaki yöneticilerin, siyasi parti temsilcilerinin, sporcu ve sanatçıların açıklamaları birinci el kaynaklardan alınan bilgilerdir.

Basın toplantıları, konferanslar, açık oturum, tören, sempozyum gibi etkinliklere katılan muhabirler buralardan elde ettiği bilgilerle haberini yazdığında birinci el kaynaklardan yararlanmış olurlar. Ayrıca bir muhabir haber kaynağı kişiyle bir araya gelerek ya da telefonda konuşarak haber malzemesi elde ediyorsa bu da birinci elden haber toplamaya örnektir.

3.1.1.2. İkinci El Kaynaklar

Gazeteciler haberini yazacağı her olayı gözlemleme olanağına sahip değildir. Görmediği veya şahit olmadığı bir olayla ilgili bilgileri gazeteci ikinci el kaynaklardan öğrenir. Kendisi dışında birileri tarafından düzenlenmiş haber verilerinden yola çıkarak haberini oluşturur. Bir haber ajansından gelen bültenden yola çıkarak yazılan haber **ikinci el haber kaynağı** kullanılarak yazılmıştır. Haber ajanslarının yayımladıkları bültenlerin yanı sıra basın bildirileri, kamu ve özel sektör kuruluşlarının yolladıkları açıklamalar, sivil toplum kuruluşları ve kişilerin basınla paylaştığı bilgi ve belgeler de ikinci el haber kaynakları arasındadır.

3.1.2. Nitelikleri Yönünden Haber Kaynakları

3.1.2.1. Resmî Kaynaklar

Bir ülkede tüm kamu kuruluşları ve o ülkedeki yabancı temsilcilikler (elçilik ve konsolosluk benzeri), uluslararası kuruluşlar **resmî haber kaynakları**dır. Bu kaynaklardan gelen haberlerin teyit edilmesine çok fazla ihtiyaç duyulmaz. Millî Eğitim Bakanlığının bir duyurusu üzerine yapılan haberin kaynağı resmî bir kaynaktır.

Ülkemizde yer alan resmî kaynaklardan bazıları şunlardır: Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar, Meclis Başkanlığı, valilikler, kaymakamlıklar, belediye başkanlıkları, belediye meclisleri, çeşitli kamu kuruluşları, adliyeler vb.

3.1.2.2. Özel Kaynaklar

Şirketler, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, dernekler, vakıflar, ticari işletmeler, çok uluslu kuruluşlar ve kişiler **özel haber kaynakları**dır. Ankara Ticaret Odasının yaptığı bir açıklamanın kullanıldığı bir haber metninin kaynağı özel bir kaynaktır.

3.1.2.3. Haber Ajansları

Haber ve bilgileri doğru, tarafsız, hızlı ve ayrıntılı bir biçimde toplayarak bunları belirli bir ücret karşılığında, abonesi olan kitle iletişim araçlarına aktaran kuruluşlara **haber ajansı** denir. Haber ajansları, haberleri ya da haber üretimine ilişkin malzemeyi diğer kitle iletişim araçlarına dağıtmak için çalışan haber toptancısıdır. Uluslararası ve ulusal düzeyde örgütlenmiş bulunan haber ajansları, yayımladıkları bültenlerle tüm kitle iletişim araçları ve gazeteciler tarafından başvurulan haber kaynaklarıdır.

En bilinen uluslararası haber ajanslarından bazıları şunlardır: İngiliz haber ajansı Reuters, ABD kaynaklı Associated Press (AP), Fransız haber ajansı Agence France Presse (AFP), Rus haber ajansı TASS, İtalyan haber ajansı Agenzia Nazionale Stampa Associata (ANSA) vb.

Türkiye'de yayın yapan en bilinen haber ajansları ise şunlardır: Anadolu Ajansı (AA), Demirören Haber Ajansı (DHA), İhlas Haber Ajansı (İHA), Anka Haber Ajansı (ANKA), Türk Haberler Ajansı (THA) vb. (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Anadolu Ajansı

3.1.2.4. Ulusal Haber Kaynakları

Bir gazetecinin yaşadığı ülkede rutin bir şekilde haber toplayacağı kaynaklar bulunur. Bu kaynaklar başkentte bulunanlar, il ve ilçelerde yer alanlar şeklinde sınıflandırılır.

Başkentte yer alan haber kaynakları: Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar, Meclis Başkanlığı, siyasi partilerin ve sendikaların genel merkezleri, Genelkurmay Başkanlığı, Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT), genel müdürlükler, ticaret ve sanayi odaları, sanat ve eğlence yerleri, eğitim kurumları, özel sektör kuruluşları vb.

İl ve İlçelerde bulunan haber kaynakları: İllerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar, belediye başkanlıkları, il genel ve belediye meclisleri, çeşitli kamu kuruluşları, polis, jandarma, varsa silahlı kuvvetlerin birlikleri, adliyeler, siyasi partiler, sendikalar, bütün sivil toplum örgütleri, sanayi, ticaret ve deniz ticaret odaları, dernekler ve meslek odaları, özel sektör kuruluşları, vakıflar, spor kuruluşları, eğitim kurumları (ilk, orta dereceli okullar, üniversite, özel okullar vb.), sanat ve eğlence yerleri, sağlık kurumları, hastaneler vb.

3.1.2.5. Uluslararası Haber Kaynakları

Gazetecilikte bir basın kuruluşu, yayımladığı haberlerle diğer basın kuruluşlarının haberlerine de kaynaklık edebilir. CNN, BBC, ABC, CBS gibi radyo ve televizyonların haberleri gerek dinleme servisleri aracılığıyla gerekse abone yöntemiyle diğer yayın organlarına aktarılmaktadır (Görsel 3.2). Yabancı ülkelerde yayımlanan bazı gazete ve dergiler de birer haber kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Gazetecilik etiği bakımından ulusal ve uluslararası kitle iletişim araçlarında yayımlanan bir içeriği haber kaynağı olarak kullanırken kaynağı belirtmek gerekir. Aksi durumda yapılan iş emek hırsızlığı olacaktır.

Görsel 3.2: BBC haberler

Uluslararası Düzeyde Yayın Yapan Bazı Kitle İletişim Araçları:

ABD yayını gazeteler: New York Times (Görsel 3.3), Wall Street Journal, Washington Post, USA Today.
ABD yayını dergiler: Time, Newsweek, Forbes.
İngiliz yayını gazeteler: The Independent, The Guardian, Sun, Daily Mirror, Daily Express, Financial Times, Daily Telegraph.
İngiliz yayını dergiler: The Economist, Hello.
Fransız yayını gazeteler: Le Monde, Le Figaro.
Fransız yayını dergiler: Paris Match, Le Point.
Alman yayını gazeteler: Bild Zeitung, Das Bild.
Alman yayını dergiler: Der Spiegel, Stern.
İtalya yayını gazeteler: Corriera Della Serra, La Stampa.

The New York Times

SPREADING UNREST LEAVES A NATION ON EDGE

A Look Inside Twitter's Move To Flag Trump

Heaps of Complaints, but Police Resist Change

Görsel 3.3: New York Times

3.1.2.6. İnternet

İnternet; bugünün dünyasında kurum, kuruluş ve kişiler için neredeyse içinde yer alması zorunlu bir mecradır. Artık kurum, kuruluş ve kişiler kamuoyuyla paylaşmak istedikleri tüm bilgileri internet üzerinden de yayımlamaya başlamıştır. Bu bakımdan internet artık gazetecilerin her geçen gün daha fazla kullandıkları bir haber kaynağıdır (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Bir haber kaynağı olarak internet

İnternetle birlikte ortaya çıkan yeni kavramlardan biri sosyal medya kavramıdır. Kurumların ve kurumların temsilcilerinin kamuoyu oluşturmak ya da kendilerini kamuoyunda temsil etmek adına sosyal medyada yer almaları günümüzde bir zorunluluk hâline gelmiştir. Basına haber ulaştırmanın en kolay ve zahmetsiz yollarından biri hâline gelen sosyal medya paylaşımları, gazeteciler için de vazgeçilmez bir haber kaynağına dönüşmüş durumdadır.

1. ETKİNLİK

Ajans haberciliği ile ilgili araştırma yaparak dünya genelinde haber dağıtımı yapan üç büyük uluslararası ajans ve Türkiye'de faaliyet yürüten üç büyük ulusal haber ajansı hakkında bilgi toplayınız. Edindiğiniz bilgileri sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. UYGULAMA

1. Sınıf arkadaşlarınızla iki üç kişilik gruplar oluşturunuz.
2. Bulunduğunuz şehirde faaliyet gösteren basın yayın kuruluşlarına giderek bu kuruluşların hangi haber kaynaklarını kullandıklarına dair araştırma yapınız.
3. Ziyaretiniz sırasında önce kendinizi tanıtarak ziyaret sebebinizi belirtiniz. Ardından kurum yetkilisi ya da çalışanlarına sorularınızı yöneltiniz. Yanınızda mutlaka kalem ve not defteri bulundurunuz.
4. Elde ettiğiniz sonuçları metin hâline getirerek sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1.3. Haberin Doğruluğunu Sağlama

Gazeteciliğe başlarken her muhabirin öğrenmesi gereken temel ilke, öncelikle doğru haberin yayımlanmasıdır. Her muhabir kimsenin fark etmediği, özel bir haber yakalamak ister ancak doğru olmayan bir haberi paylaşmak hem gazeteci hem de çalıştığı kurum açısından itibar zedeleyici bir durumdur. Bu sebeple haberin doğruluğunun sağlanması muhabirin önemli görevlerinden biridir.

İyi bir gazetecinin haber toplama sürecinde haber kaynaklarının yol açabileceği sorunları bilmesi ve bunların üstesinden gelmesi gerekir.

3.1.3.1. Haber Kaynaklarının Yol Açabileceği Sorunlar Nelerdir?

Gazetecilik mesleği, pek çok kimse tarafından çıkar amaçlı olarak kullanılmaya çalışılan bir alandır. Haber kaynakları da bazı durumlarda kendi çıkarları çerçevesinde bilgiyi saklamakta, eksik ya da yanlış bilgiler vererek gazeteciyi **dezenformasyona** (eksik, yanlış, yanlı bilgilendirme, bilgileri saptırma) uğratmaya çalışmaktadır. Deneyimli bir gazeteci, haber kaynaklarının sebep olabileceği bu sorunların üstesinden haberin doğruluğunu kanıtlama çabasıyla gelebilir.

Haber kaynaklarının yol açabileceği sorunların başlıcaları şunlardır:

Haber Yönlendirme: Çoğu zaman resmî ya da özel kurumlar basını kendi sözcüleri gibi kullanmak ister. Bu basını halkla ilişkiler ajansı zannetmek yanılgısından kaynaklıdır.

Oysa gazetecinin işi sadece özel ya da resmî kurumların halka duyurmak istediği şeyleri yayımlamak değildir. Gazeteci sürekli aynı kaynaktan gelen açıklamaları, bildirileri yayınlamak yerine bu açıklamalara kamuoyunun tepkisini de dile getiren aktör olmalıdır.

Kasıtlı ve Kasıtsız Olarak Eksik Bilgi Verme (Misinformation): Haber kaynakları bazı durumlarda aktardıkları olayın bazı noktalarının bilinmemesini ister. Bu sebeple kasıtlı olarak bazı verileri gazeteciden gizleyebilir ya da kendilerine göre düzenleyebilir. Kimi zaman da haber kaynakları kasıt olmadan haberin bazı kısımlarını bilmediği için eksik biçimde yayılmasına aracılık edebilir. Örneğin dedikodu şeklinde yayılan haberlerin çoğunda eksik kısımlar olacaktır.

Kasıtlı ve Bilinçli Olarak Hiç Bilgi Vermeme: Kimi zaman haber kaynağı gazeteciye kasıtlı olarak hiç bilgi vermez.

Hatalı Bilgi Verme: Bazı haber kaynakları bilinçli olarak bir haberin doğruyu yansıtmaması için hatalı bilgi verebilir. Bazı durumlarda da kaynak hafıza problemi nedeniyle ya da kasıt olmaksızın hatalı veri paylaşabilir.

Haberde Çarpıtma: Kimi durumlarda haber kaynakları, kamuoyunu yönlendirme adına haberde çarpıtma yoluna da gider. **Haber çarpıtma**, haberin asıl içeriğinde değişiklik yapılması ve gerçeklere uymayan bilgilerin haberde yer almasıdır. Haber çarpıtmayla habere taraflı bir bakış açısıyla yaklaşılarak zarar eden bir kuruluş kâr ediyormuş gibi gösterilebilir. Haberde çarpıtmanın en çok görüldüğü haberler arasında ülkelerin dış politikalarına yönelik olan haberler vardır.

Haberde Manipülasyon: Haberin gerçekten uzaklaştırılmasına, içeriğine bilinçli olarak müdahale edilmesine **manipülasyon** denir. Bunu kaynak yapabileceği gibi muhabir ve gazete patronları da yapabilir. Manipülasyon yapan, basın mensubu ise bu eylem basın özgürlüğü ve iletişim etiğiyle çelişir.

Sansür: Gazeteciler, zaman zaman sansür sorunuyla karşılaşır. Haber ya da diğer yazınsal türlerin, görüntü ve fotoğrafların devletin bir kurumu özellikle de kolluk kuvvetleri tarafından yayımlanmasının engellenmesine **sansür** denir.

3.1.3.2. Farklı Kaynaklardan Haberi Doğrulatma

Bir haberin doğruluğunu kanıtlamanın ilk aşaması, haber konusu olayla ilgili bilgilerin farklı kaynaklardan doğrulatılmasıdır. Bu sebeple bir muhabir, kendine gelen bilgiyi birbirinden haberi olmayan en az iki kaynaktan doğrulatmalıdır. Buna gazetecilikte **çapraz kontrol** adı verilir.

Doğruluğu kanıtlanmamış bir haberin yayımlanması, yayın organına ve gazeteciye olan güveni sarsar. Bu bakımdan gazeteci; haberi, unsurlarının doğruluğu kanıtlanana kadar yazmamalıdır.

Bazı haberlerde gazeteciler olaydaki açık gerçeklerden emin olabilirler. Ancak olayın aydınlanmamış yanları varsa bunlar haberin içeriğinde dile getirilmelidir.

Örnek
Ankara'nın Elmadağ ilçesindeki Roketsan'a ait yerleşkede, uzaktan kumanda edilen alanda saat 15.00 sularında sebebi henüz belirlenemeyen bir nedenle patlama meydana geldi. Patlamanın nedenini belirlemeye yönelik başlatılan çalışma devam ediyor.

Eğer habere konu olan olayda birden çok taraf varsa her iki tarafın görüşlerini aynı haber içinde yansıtmak esastır. Bu yol, genelde haberin doğruluğunu kanıtlamak yönünden kullanılan en iyi yol olarak kabul edilir.

Örnek
İzmir'in Bayraklı ilçesinde geçen yıl iki otomobilin çarpışması sonucu meydana gelen trafik kazasında Aylin Kuş (32) hayatını kaybetmişti. Olayla ilgili davanın görülmesine başlandı. Duruşmada her iki sürücü de suçsuz olduklarını iddia ederek birbirlerini suçladı.

Kaynağın verdiği doğru olmayan bilgiyi araştırmadan ya da kaynak belirtmeden yayımlamak, gazeteci açısından büyük bir sorundur. Gazeteci, kaynağı aksini talep etmedikçe haberinin kaynağını kamuoyuyla paylaşarak haberin doğruluğunu kanıtlama yoluna gitmelidir. Bu şekilde yanlış yönlendirme ve çarpıtmaların da önüne geçilebilir.

Örnek
İstanbul Valiliği, Kilyos'taki tekne kazasının ardından kaybolan balıkçı için arama kurtarma çalışmalarının aralıksız sürdürüldüğünü açıkladı.

Polis-adliye haberlerinde, kaynağı belirtmek zorunlu değildir. Bu haberleri doğrulatmak daha kolaydır.

Örnek
Van'da meydana gelen 5,6 büyüklüğündeki depremde yıkılan Bayram Oteli'nin yurt dışı çıkış yasağı kararıyla tahliye edilen sahibi Tevfik Bayram, 15 yıl 6 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı.

Bir haberi doğrulatmanın en temel yollarından birisi resmî makamların bu bilgiyi onaylamasıdır. İyi bir gazeteci, resmî kurumların yetkililerine ulaşmayı bilmeli ve bu yetkilileri haber kaynağı olarak kullanmayı başarabilmelidir.

3.1.3.3. Kurumların Resmî Yetkilileri

Resmî ve özel kurumlarda, basına açıklama yapma konusunda yetkili kimseler vardır. Bir ilde kamu idaresi adına önemli olayların açıklamasını vali yapar. Belediye ile ilgili olaylardaki yetkili kişi ise belediye başkanıdır. Bununla birlikte her zaman yetkili kişiler basınla ilişkilerini kendileri yürütmez. Kurumlarda, basınla ilişkileri yürüten birimler ve kişiler bulunur.

Basın ve Halkla İlişkiler Birimi

Basın ve halkla İlişkiler birimleri, kurum adına kamuoyuna çeşitli bilgi, haber ve açıklamaları duyurmakla görevlidir. Basının önemini çok iyi bilen halkla ilişkiler birimi, kurumunun amaçları doğrultusunda hedef kitlesini bilgilendirmek için basından yararlanır. Basın bültenleri, basın makaleleri, demeç vb. araçlarla kurumları hakkında kamuoyuna bilgi verir.

Basın Bülteni: Bir kuruma dair gelişmelerin basınla paylaşılması amacıyla belirli kurallar çerçevesinde oluşturulan, haber değeri taşıyan, bilgilendirme ve duyuru amacı güden metin çalışmalarıdır.
Demeç: Yetkili bir kişinin belirli bir konuya ilişkin basına yaptığı açıklamadır.

Resmî ya da özel kurumlarda, basın ve halkla ilişkiler birimlerinin yanı sıra **basın bürosu, basın danışmanlığı, basın sözcüsü** gibi adlarla anılan birim ya da yetkililer basınla ilişkileri düzenler.

Ayrıca bir ülkenin başka bir ülkedeki diplomatik ilişkilerinin yürütüldüğü elçiliklerinde yazılı, görsel-işitsel medya ve internet medyasında uzmanlaşmış elçilik görevlileri bulunur. Bu kimseler de **basın ataşesi** olarak adlandırılır.

3.1.4. Gazetecinin Haber Kaynaklarıyla Kuracağı İlişki

Haber toplama sürecinde, üzerinde önemle durulması gereken bir konu haber kaynağı ile kurulan ilişkidir. İyi bir gazeteci, haber kaynağıyla arasındaki iletişimde ve ilişkide nelere dikkat edeceğini bilmelidir.

3.1.4.1. Haber Kaynağına Saygı

Kaynağın Kimliğini Gizli Tutma: Haber kaynakları bazı durumlarda kimliklerini gizlemek ister. Eğer kamu yararının söz konusu olduğu bu gibi durumlarda, kaynağın kendi güvenliği açısından birtakım riskler varsa bu durumu anlamak gerekir. Elbette iyi bir gazeteci; kaynağını gizli tutacağı bir haberi yazacaksa öncelikle o haberin doğruluğunu soruşturmalı, mümkünse bir başka kaynaktan doğrulatmaya çalışmalı ve doğruluğuna inandıktan sonra yazmalıdır. Kaynağının kimliğini de gizli tutmalı ve açıklamamalıdır.

Kayıt Dışı (Off the Record) Bilgileri Kullanmama: Haber kaynağı, bazen gazetecinin vicdanına güvenerek -haber metninde kullanılmaması kaydıyla- sadece gazetecinin bilmesi gerektiğini düşündüğü bir bilgiyi paylaşabilir. Yazılmaması koşuluyla verilen bu **kayıt dışı (off the record)** bilgiler aslında gazeteciye duyulan güven ve saygınlıktan kaynaklanır. Gazetecilik etiğine uygun olarak bu bilgiler haberde kullanılmaz.

Ambargo Süresine Uyma: Kimi durumlarda gazetecilere, haber kaynağı tarafından belli bir gün ya da saatten sonra yayımlamak koşuluyla bilgiler verilir. Bu gibi durumlarda kaynak haberine "Bu bilgi haber olarak ancak şu saatten sonra verilecektir." şeklinde kayıt düşebilir. Ambargolu haber olarak adlandırılan bu tür bilgilerde kaynağın koyduğu ambargo süresine uyulmalıdır.

3.1.4.2. Haber Kaynağına Güven Verme

Gazeteci, yaptığı iş açısından insanlarla kurduğu ilişki ve iletişim yeteneğiyle örnek kişi olmalıdır. Haber kaynağıyla saygı çerçevesinde bir iletişim kurmalı ve bu ilişkide sınırlar olduğunu unutmamalıdır. Gazeteci kibar olmalı, empati kurmayı bilmeli. Haber kaynağı olan insanların olayın kahramanı ya da tanığı olduğu durumlarda nasıl bir ruh hâli içinde olduğunu sezmeli ve ona göre davranmalıdır.

Bazı durumlarda gazeteci, kaynakları ile ilişkileri sıcak tutmak adına bilerek ya da bilmeyerek o kişi ya da kurumun sözcülüğünü yapmaya kalkışabilir. Gazeteci, mesleki ilişki kurduğu herkese eşit mesafede olmak zorunda olduğunu hiçbir zaman aklından çıkarmamalıdır.

3.1.4.3. Özel Hayata Saygı

Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, işvereni ve kamu otoritelerine karşı sorumluluğu da dâhil olmak üzere diğer tüm sorumluluklarından önce gelir. Bununla birlikte gazeteci, kamuya mal olmuş bir kişi bile olsa halkın haber alma, bilgilenme hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiçbir amaç için izin verilmedikçe **özel yaşamın gizliliği ilkesini** ihlal edemez. Özel hayatın basında yer alması ile ilgili temel kural, "En önemli gerekçe kamu

yararıdır." şeklinde özetlenir. Özel hayatın gizliliğinin geçersiz sayılabileceği durumlar ise şunlardır:

- Büyük bir suç yahut yolsuzluk üstüne araştırma ve yayın yapılması,
- Toplumu kötü etkileyici bir tutumla ilgili bir araştırma ve yayın yapılması,
- Toplumun güvenliğinin ya da sağlığının korunması,
- İlgili kişinin sözleri ya da eylemleri sonucu halkın yanıltılmasının ya da yanlış yapmasının engellenmesidir.

Özel yaşamın gizliliği ilkesinin geçerli olduğu bir başka durum ise sanıkların ve suçluların akrabalarının ya da yakınlarının adlarının basında yer alması sorunudur. Gazeteci, sanıkların ve suçluların yakınlarını ya da akrabalarını, olayla ilgili olmadıkça veya olayın doğru anlaşılması için gereği bulunmadıkça teşhir etmemelidir.

Özel yaşamın söz konusu olduğu haberlerde nerede durması gerektiğini bilmeyen gazeteciler, kimi zaman kişilerin ölümlerine dahi sebep olabileceklerini unutmamalıdır.

Örnek
ABD'nin Los Angeles kentinde bir grup paparazzi (magazin muhabiri) tarafından kovalandığını anlatan ünlü oyuncu Scarlett Johansson, Prenses Diana'nın ölümünü hatırlatarak benzer bir olay yaşanabileceği uyarısında bulundu.

Katıldığı bir televizyon programının çıkışında bir grup paparazzinin kendisini fark ettiğini ve takibe aldığını açıklayan Johansson, takip sırasında dört yaşındaki kızının da yanında olduğunu belirtti. Siyah camlı beş aracın kırmızı ışıkları bile dikkate almadan oldukça hızlı bir şekilde kendilerini takip ettiğini söyleyen Johansson, bu şekilde yayaların ve diğer sürücülerin hayatlarını tehlikeye atmalarını eleştirdi.

Bir açıklama yayımlayan ünlü yıldız, "Paparazziler takip etmek için giderek daha da tehlikeli yollara başvuruyorlar ve fotoğrafladıkları insanları taciz ediyorlar. Prenses Diana'nın trajik ölümünden sonra bile, yasalar insanları hukuk tanımayan paparazzilerden koruyacak şekilde değişmedi" dedi.

3.1.4.4. Tarafsız Habercilikten Ödün Vermeme

Tarafsızlık; haber konusu olayı bireysel etkilerden uzak, yansız bir düzenleme ile olduğu gibi vermek ve gerçeklerden ayrılmamaktır. Nesnellik ya da objektiflik olarak da adlandırılan tarafsızlığın haberde sağlanması için bazı ölçütler vardır. Bu ölçütler şunlardır:

- Olayla ilgili verileri toplarken, bunları haber olarak düzenlerken, yayıma verirken kesinlik ve doğruluk ilkelerine uymak,
- Haberde, içerikten ayrılmamak koşuluyla ana hatları aynen aktarmak,

- Olayın farklı yönlerini işlerken tarafsız ve dengeli olmak,
- Haberle yorumu birbirinden ayırmak ve verileri buna göre değerlendirmek,
- Haberi yazanın kendi görüşünü, yorumunu ve tutumunu içeriğe yansıtmamak,
- Haberi düzenlerken hınç alma duygularından, yanlı ve aykırı tutumlardan uzak durmaktır.

Haber metni, bireysel ve genel yoruma dönük bir yazınsal tür değildir. Haberci, haberin içinde rol almamalıdır ve haberin parçası hâline gelmemelidir. Lakin gazetecinin kullanmayı seçtiği ya da kullanmaktan vazgeçtiği her bir sözcük bile okurun gazeteci hakkındaki yorumunu etkileyecektir. Unutulmamalıdır ki her haber metni, yazarının düşünce dünyasından izler taşır. Gazeteci bunun farkında olmalı ve ancak evrensel insan hakları ve kamu yararının söz konusu olduğu durumlarda taraf olabileceğini aklında bulundurmalıdır.

3.1.4.5. Kurumsal Kişiliğini Koruma

Gazeteciler meslekleri gereği toplumun çeşitli kesimlerinden insanlarla bir araya gelirler. Haber kaynakları kimi zaman siyasetçiler, üst düzey yetkililer, sanatçılar, ünlü oyuncular olabilir. Bu yaptıkları iş açısından doğaldır. Ancak bazı gazeteciler mesleki açıdan doğal olan durumu yanlış algılayabilir. Haber kaynaklarıyla kurulan bu ilişkinin „kendilerine özel“ olduğu yanılgısına kapılabilirler. Unutulmamalıdır ki haber kaynakları, gazetecilerle bir kurumu temsil ettikleri için ilişki kurar. Gazeteci bu noktada kendisinden önce çalıştığı kurumu temsil ettiğinin bilincinde olmalıdır.

3.1.5. Mülakat (Görüşme) ve Mülakatın Gazetecilikteki Önemi

İyi bir gazeteci doğru soruyu, doğru yerde ve zamanda doğru kişiye sormayı bilen kimsedir. Denilebilir ki gazetecilik soru sormayla başlar. Sorular mülakatın temelini oluşturur. Bir gazetecinin herhangi bir konu hakkında karşısındaki kişiye sorular yönelterek haber için veri toplaması mülakatla olur. Kısaca **mülakat,** soru-yanıt şeklinde geçen görüşmenin yine soru-yanıt şeklinde yazıya dökülmesidir. Mülakat, her konuda yapılabilir (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Mülakat

3.1.5.1. Mülakat Sürecinde Yapılması Gerekenler

Haber toplama amacıyla belli bir konuda yine belli kişiyle yapılacak mülakatın temelde üç aşaması vardır:

Randevu Alma: Mülakat yapılacak kişiyle iletişime geçmek ve randevu almak mülakatın en önemli kısımlarından biridir. Bu kısım gazetecinin iletişim yeteneğini ve ikna becerisini sergileyeceği bölümdür.

- Gazeteci mülakat yapacağı kişiyle bağlantıya geçip kendini tanıtır.
- Gazeteci, mülakatı verecek kişiye görüşmenin konusu ve soracağı sorulara ait ön bilgi verir.
- Görüşmenin günü, saati ve yeri taraflarca belirlenir.

Mülakata Hazırlık: Mülakat öncesi yapılması gerekli hazırlıkları içermektedir.

- Mülakatı verecek kişi hakkında araştırma yapılır ve bilgi toplanır.
- Mülakat konusuyla ilgili araştırma yapılır ve bilgi toplanır.
- Mülakatı verecek kişiye yöneltilecek sorular belirlenir.
- Bir soru listesi hazırlanır.
- Mülakatı verecek kişinin kimi soruları yanıtlamaktan kaçınacağı hesaba katılarak yedek sorular hazırlanır.

Uygulama Süreci: Gazeteci ve görüşme yapılacak kişinin bir araya geldiği bölümdür.

- Gazeteci randevu saatinde kararlaştırılan yerde olmalıdır.
- Mülakatı başlatma görevi gazetecide olduğundan samimi ancak yarı resmî bir üslupla konuyu açmalıdır.
- Sorular kibar bir dille iletilmelidir.
- Mülakatı veren kişi tedirgin edilmemelidir.
- Mülakatı veren kişinin sözü kesilmemeli, dikkatle dinlenmelidir.
- Mülakatı veren kişi görüşme konusunun dışına çakarsa gazeteci sorduğu sorularla onu konuya çekmelidir.
- En esaslı ve en ağır sorular, her zaman en sona saklanmalıdır.
- Her söyleneni yazmak yerine önemli olanları yazmalı, mümkünse görüşmenin ses kaydı alınmalıdır.

BİLGİ KUTUSU

Haber Görüşmesi Yapacak Muhabire Öneriler

- Randevu alın.
- Görüşeceğiniz konuyla ilgili bilgilerinizi gözden geçirin.
- Görüşeceğiniz kişi ve gideceğiniz kurumla ilgili bilgi edinin.
- Soracağınız soruları önceden hazırlayın.
- Görüşmenizin bir ana konusu, bir-iki de yan konusu olsun.
- Soracağınız sorular, soruşturma değil bilgi alma özelliği taşısın.
- Sorularınız kısa, net ve açık olsun.
- Ancak o türlü sorun ki "Evet" ya da "Hayır" cevabıyla karşılaşmayın.
- Görüşme sırasında size yöneltilebilecek sorular konusunda da hazırlıklı olun.
- Günün gündeminden haberdar olun.
- Zamanında görüşme yerinde bulunun. Görüşme yerine ne gecikin ne de çok önce gidin.
- Kıyafetiniz düzgün olsun, ayakkabılarınız da boyalı. İtici kokular sürmeyin.
- Giysilerinizde veya yüzünüzde, karşınızdakinin dikkatini önce çekecek, sonra da dağıtacak aksaklıklar bulunmasın (Yana kaymış kravat, çözülmüş ayakkabı bağı, dikleştirilmiş saçlar, kopmuş düğme, kirli tırnak, taşmış ruj, akmış rimel vb.).
- Karşı taraf elini uzatmadan el uzatmayın, "Oturun" demeden oturmayın.
- Dik oturun ama iğne üzerinde oturuyormuş gibi de durmayın.
- Kollarınızı göğüs üzerinde kavuşturmayın.
- Sert durmayın, yerine göre gülümseyin.
- Kaşlarınızı kesinlikle kullanmayın.
- Sakin görünün. Herhangi bir konuyla ilgili, aşırı sevinç ya da öfke gösterisinde bulunmayın.
- Konuşurken ya da dinlerken gözlerinizi kaçırmayın.
- Muhatabınızın gözlerinin içine bakın.
- Konuşurken ellerinizi veya gerektiğinde kollarınızı kullanarak sözlü vurgulamalarınızı, biçimsel vurgulamalarla güçlendirin.
- Bilinen ve anlaşılır kelimelerle kısa ve düzgün cümleler kurun. Devrik cümlelerden kaçının.
- Görüşme sırasında, kendinize güvendiğinizi hissettirin ama bilgiçlik taslamayın.
- Görüşme sırasında, karşınızdakini güldürmek ya da eğlendirmek zorunda olmadığınızı unutmayın.
- Kendi söylediğinize kendiniz gülmeyin.
- Konuşurken "eee, şey, yani" gibi asalak kelimeleri kullanmamaya çalışın.
- Sık sık özür dilemeye kalkışmayın.
- Herhangi bir şey ikramını, ilk seferinde kibarca teşekkürle reddedin, gerekçeniz "Fazla vaktinizi almak istemiyorum." olsun.
- Yanınızda mendil taşıyın.
- Görüşmeyi teybe kaydediyor olsanız bile not almayı ihmal etmeyin.
- Soru sorarken söz, mimik ve davranışlarınızla ön yargılı veya muhalif olduğunuz izlenimi vermeyin.
- Soru soruyorum diye, hikâye anlatarak yorum yapmayın.
- En ideal görüşme, gereksiz yere uzatılmadan, zamanında bitirilen görüşmedir.

*(Kaynak: Atilla Girgin, **Haber Yazmak**, İstanbul, DER Yayınları, 2005)*

2. UYGULAMA

Meslekleri hakkında ebeveynlerinizle bir mülakat gerçekleştiriniz.
Çalışmanızı gerçekleştirirken şunlara dikkat ediniz:

a. Anne ya da babanızın meslekleri hakkında bir ön araştırma yapınız.
b. Soracağınız soruları önceden belirleyiniz.
c. Ardından kendileriyle meslekleri hakkında bir mülakat gerçekleştiriniz.
d. Mülakat sonrasında elde ettiğiniz bilgilerle bir metin oluşturunuz.
e. Yazdığınız metni arkadaşlarınız ve öğretmeninizle paylaşınız.

3. UYGULAMA

Bir ulusal gazete alarak gazetenin haberlerini kaynakları bakımından sınıflandırınız.
Sınıflandırmayı yaparken şunlara dikkat ediniz:

a. Sınıflandırdığınız haberlerin üzerine haber kaynağı bakımından hangi gruba girdiğini yazınız (Gazetenin üzerine yazınız.).
b. Bilgisayarda oluşturduğunuz bir word dosyasına aşağıdaki kategorilere göre bir tablo oluşturunuz.
- Gazetenin muhabirleri tarafından yazıldığı tespit edilenler
- Resmî kaynaklardan alındığı tespit edilenler
- Ulusal ajanslardan alındığı tespit edilenler
- Uluslararası kaynaklardan alındığı tespit edilenler
- Bir başka gazetenin haberini kaynak gösterdiği tespit edilenler

c. Bu kategorilerin içinde yer alan haber sayılarını tabloya işleyiniz.
d. Oluşturduğunuz tabloyu sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.
e. Sunumunuzun en az beş dakika sürmesine dikkat ediniz.

4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Gazeteci, haber yazma sürecinde kişisel görüşlerinden de yararlanmalıdır.
2. ( ) Haberde tarafsızlığı sağlamaya çalışan bir muhabir, tartışmalı konularda iki tarafın görüşlerine de yer vermelidir.
3. ( ) Asparagas haber, kaynağın belli bir zamandan önce açıklanmamak koşuluyla verdiği haberlere denir.
4. ( ) Haber kaynakları, bazı durumlarda olaya ait bazı noktaların gün ışığına çıkmasını istemedikleri için kasıtlı olarak eksik bilgi verebilir ya da bilgileri kendine göre düzenleyebilirler.
5. ( ) Muhabirin olayların içinde bizzat yer alarak elde ettiği verilerle haberini oluşturması ikinci el kaynaklardan yararlanmaya örnektir.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Kamu kuruluşlarının tamamı ……. haber kaynakları arasında yer alır.
7. Haber konusu olayı bireysel etkilerden uzak olarak haberleştirmek; doğruyu, yansız bir düzenleme ile olduğu gibi vermek ve gerçeklerden ayrılmamak diye açıklanabilecek …… ilkesi gazeteciliğin önemli etik kurallarındandır.
8. Özel hayatın basında yer alması ile ilgili temel kural, "……" şeklinde özetlenir.
9. Herhangi bir kişi ya da kurum adına basına açıklama yapma yetkisine sahip kişiye ……. denir.
10. Devletin bir kurumu özellikle de kolluk kuvvetleri tarafından bir gazetede yer alacak haber, yazı ya da fotoğrafların yayınlanmasının engellenmesine……. denir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hangisi bir muhabirin ikinci el haber kaynağından haber toplamasına örnektir?**
    A) İzlediği bir basketbol karşılaşmasını haber yapması
    B) Bir açılışa giderek izlenimlerini haber yapması
    C) Haber ajansından gelen bültenleri kullanarak haber yapması
    D) Bir parti kongresini izleyerek haber yapması
    E) Katıldığı sinema filmi galasının haberini yapması
12. **Haber görüşmesiyle ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?**
    A) Görüşme yerine zamanında gidilmelidir.
    B) Muhabir dikkat dağıtıcı kıyafetler giymemelidir.
    C) Sorular mutlaka önceden hazırlanmış olmalıdır.
    D) Görüşme yapılan kişiyle göz teması kurulmalıdır.
    E) Tüm sorular kısa yanıtlar alınacak biçimde hazırlanmalıdır.

13. Aşağıdakilerden hangisi gazetecilerin "başkent dışındaki illerde bulunan" rutin haber kaynakları arasında yer almaz?

A) Üniversiteler B) Eğitim kurumları C) Valilikler
D) Sanat ve eğlence yerleri E) Meclis Başkanlığı

14. Aşağıdakilerden hangisi mülakat öncesi hazırlık aşamasında yapılması gerekenler arasında yer alır?

A) Sorular kibar bir dille iletilmelidir.
B) Mülakatı veren kişinin sözü kesilmemelidir.
C) Konunun dışına çıkılması sorulan sorularla engellenmelidir.
D) Mülakat yapılacak kişiden randevu alınmalıdır.
E) İzin verildiği takdirde ses kaydı alınmalıdır.

15. Hangisi ulusal haber ajanslarından biri değildir?

A) Anadolu Ajansı B) İhlas Haber Ajansı C) Reuters Haber Ajansı
D) Demirören Haber Ajansı E) Anka Haber Ajansı

16. Gazetecinin davranış biçimleriyle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kaynağın "kayıt dışı (off the record)" olarak verdiği bilgileri haberinde kullanmalıdır.
B) Kendisine gelen haberleri en az iki farklı kaynaktan doğrulatmalıdır.
C) Adının gizli kalmasını isteyen kaynağına saygı göstermeli ve kaynağının adını paylaşmamalıdır.
D) Kaynak tarafından ambargo koşuluyla verilen bilgilerin ambargo zamanına uymalıdır.
E) Birden fazla tarafı olan olaylarda tüm tarafların görüşlerini almalıdır.

17. Aşağıdakilerden hangisi özel hayatın gizliliğinin geçersiz sayılabileceği durumlardan biri değildir?

A) Büyük bir suç yahut yolsuzluk üstüne araştırma ve yayın yapılması
B) Toplumu kötü etkileyici bir tutumla ilgili bir araştırma ve yayın yapılması
C) Haber konusu kişilerin kamuya mal olması
D) Toplumun güvenliğinin korunması
E) Toplumun sağlığının korunması

18. Abonesi olan basın yayın kuruluşlarına, sahip olduğu geniş olanaklar sayesinde topladığı haber malzemesini ücret karşılığı dağıtan kurumlara ne ad verilir?

A) İletişim Başkanlığı B) Haber ajansı C) Basın sözcüsü
D) Haber kanalı E) Halkla ilişkiler birimi

19. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizdeki resmî haber kaynakları arasında yer almaz?

A) Cumhurbaşkanlığı B) Kaymakamlıklar C) Meclis Bakanlığı
D) Sendikalar E) Adliyeler

20. Aşağıdakilerden hangisi kurumların basınla ilişkilerini yürüten resmî yetkililerinin görevlerinden biri değildir?

A) Kurumla ilgili olarak basınla paylaşılan bilgilerde birlik ve uyumu sağlamak.
B) Kuruma dair kamuoyunun bilmesi gereken gelişmeleri basın yoluyla halka ulaştırmak.
C) Kurumun reklamının yapılması için basınla ilişki kurma.
D) Temsil ettiği kurum ve basın arasında sağlıklı bir iletişim sağlamak.
E) Kurumun yaptığı etkinlikleri basına duyurmak.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Etkili not alma yöntemlerinin neler olabileceği konusundaki görüşlerinizi sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Eylem ve söylem haberi kavramlarından ne anlıyorsunuz?
3. Araştırmacı gazeteci ifadesi size neleri çağrıştırıyor?

3.2. HABER TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Gerekli durumlarda haber kaynaklarına hızlı bir biçimde ulaşarak doğru ve eksiksiz bilgi toplama becerilerinin geliştirilmesi habercilik açısından oldukça önemlidir. Bilgi toplamanın iki temel kuralı vardır: "Her türlü bilgiyi not al." ve "Asla bir kaynakla yetinme." Bu bağlamda kaynaklardan bilgi toplarken kullanılacak not alma ve veri toplama yöntemleri iyi kavranmalıdır.

3.2.1. Haber İçin Veri Toplama

Haber metinleri, içeriğini yaşanmışlık ve gerçeklikten alan metinlerdir. Bu sebeple muhabir bir yazar gibi kurguladığı bir olayı ya da hayalî bir gerçekliği kaleme alamaz. Muhabir ancak olanı ve yaşanılanı önce öğrenir sonra öğrendiklerini düzenler ve en sonunda bir metin hâline getirir. Bu sebeple ilk olarak haber yapacağı olayın bilgisine sahip olmalıdır. Bir olayla ilgili sahip olunması gereken bilgiler, gazetecilik mesleğinde altı sorunun yanıtını aramaya yönelik olan **5N1K kuralı** ile formüle edilmiştir. Bu sorular "ne oldu, nerede oldu, ne zaman oldu, nasıl oldu, niçin oldu, kim yaptı ya da kimin başına geldi" şeklinde açıklanabilir.

Haber için veri toplama çabası içine giren gazeteciler, ilk olarak 5N1K sorularının yanıtlarını bulmaya çalışırlar. Bu sorular yanıtlandıkça haberin içeriği anlaşılacak ve bir başkasına aktarılırken hangilerinin önemli ve öncelikli olduğu ortaya çıkacaktır.

Haber için veri toplamanın birden çok yöntemi vardır. Gazeteci; bizzat olayın olduğu yere giderek, iletişim araçlarıyla haber kaynaklarına ulaşarak ya da araştırma yöntemiyle haber malzemesi oluşturabilir. Aynı haber için bu yöntemlerden biri veya birden fazlası kullanılabilir.

3.2.1.1. Olay Yerinden Haber Toplama (Gözlem)

Gazeteci; programı önceden belli olan törenleri, kültürel, sanatsal, sosyal ve sportif etkinlikleri, dava duruşmalarını gerçekleştiği yerde izleme olanağına sahiptir (Görsel 3.6). Olay yerinde gözlem

Görsel 3.6: Olay yerinden haber toplayan muhabirler

iyi haberciliğin temellerinden biridir. Yerinden haber toplamada deneyim ön plana çıkmaktadır. İyi muhabirler olay yerinde bütün duyularını kullanmayı bilir. Haberi sadece izlemez; dinler, koklar, hatta haberin tadına bakıp olayı hisseder. Bu şekilde izlenimlerini tümüyle seslendikleri kitleye aktarabilir. Özellikle parlamento, ekonomi ve adliye muhabirleri, yerinden haber vermede uzmanlaştıkları ölçüde başarı sağlamaktadır. Yerinden haber toplamada ikili ilişkilerin de önemi büyüktür.

Yerinden haber toplama, basın kuruluşları için belli bir maliyet gerektirir. Bu sebeple basın kuruluşları, birçok haberde bu yöntem yerine abone oldukları ajanslardan bu haberleri almayı tercih eder. Bununla birlikte muhabirler bir haberi yerinden izleseler bile haber yaparken haber ajanslarından gelen aynı konudaki haberleri, kendi bilgileriyle birleştirerek haber yapar.

3.2.1.2. Mülakat, Röportaj ya da Söyleşi Yöntemiyle Haber Toplama

Röportaj, görüşme, mülakat, söyleşi ya da sohbet gibi kavramlar hem edebî türler arasında yer almaları hem de gazetecilik alanında kullanılmaları sebebiyle sık sık anlamları karıştırılan ve çoğu kez birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Kullanılan teknikler ya da uygulanışları bakımından neredeyse hepsi için “karşılıklı konuşma” ya da “soru sorup yanıt alma” tanımı yapılabilmektedir.

Gazetecilik uygulamaları açısından değerlendirildiğinde bu kavramların anlamı ve kullanılma alanı farklıdır. **Mülakat ya da görüşme**, kişinin tutum ve fikirlerini öğrenmek amacıyla sorular sormak ve alınan yanıtlarla bir konuyu aydınlatmak için yapılan görüşmeye verilen addır. Bu görüşme sonrasında haber ya da söyleşi yazısı yazılabilir.

Röportaj daha çok araştırmaya, incelemeye, soruşturmaya dayalı birtakım gerçeklerin belirlenmesine çalışılan çok yönlü, renkli anlatıma sahip bir gazetecilik yazı türü olarak tanımlanır. Gazetecinin kalemini gösterebileceği, bir anlamda bir edebiyatçı gibi yeteneğini sergileyebileceği bir türdür. Ünlü röportaj yazarı gazetecilerin, zaman içinde biriken röportaj yazılarını kitap hâline getirerek okuyucularıyla paylaştıkları görülmüştür.

Söyleşi ya da sohbet kavramları hem edebiyatta hem de gazetecilikte kullanılan kavramlardır. Edebiyat alanında söyleşi yazısı; karşılıklı konuşmayı andıran, yazarın okuruna seslendiği bir düz yazı türünü karşılar. Gazetecilik alanında söyleşi, görüşme yoluyla elde edilen bilgilerin bir sohbet havasında soru ve cevaba dayalı olarak kaleme alınan yazı türüdür.

Gazeteciler haber malzemesi elde etmek adına mülakat, röportaj ve söyleşi türlerinin tamamından faydalanabilir. Bunlar çoğu kez yüz yüze gerçekleşir. Gazeteciler kimi zaman telefonla ya da interneti de kullanarak akıllı cihazlarla mülakat ya da görüşmelerini

gerçekleştirebilir. Haber üretiminin gerçekleştiği birçok basın kuruluşunda haberlerin önemli bir kısmı telefon görüşmeleri yöntemiyle elde edilir.

Yerinde izlenmiş ya da başka kaynaklardan yansımış haberlerdeki eksik unsurlar da yine çoğu kez telefon mülakatı yöntemiyle tamamlanır. Elektronik posta, habercilerin yoğun kullandıkları bir internet aracı olarak önemli bir yere sahiptir. Ayrıca zamana bağlı olmayan haber ve malzemeler, elden, postayla ya da faksla alınabilmektedir.

3.2.1.3. Araştırma ve Arşiv Tarama Yöntemiyle Haber Toplama

Gazeteciler için araştırma yapmak olmazsa olmaz bir kuraldır. Gazeteci kendine verilen bilgiyi asla yeterli bulmayıp olayın ya da haberin arka planındaki bilgileri de ortaya çıkarmaya çalışmalıdır. Muhabirler her zaman birinci el kaynaktan haber toplamaz. Çoğu zaman arşivlere, raporlara, belgelere, ilanlara, reklamlara, dosyalara bakarak, yani ikinci el kaynakları kullanarak haber toplar. Bu tür haberlere araştırma haberleri denir. Araştırma haberlerinde; arşiv, kütüphane, dokümantasyon merkezleri ve internetten geniş ölçüde yararlanılır.

Gazeteciler bazı durumlarda habere ilişkin bilgilere rahatlıkla ulaşamayabilir. Özellikle gizli kapaklı kalmış, üstü örtülmüş olayları, özel sektördeki ve kamudaki yolsuzlukları ortaya çıkarmaya çalışırken gazetecilerin karşılarına çıkan engelleri ve zorlukları da aşmaları gerekir. Bu sebeple gazeteci, sabırla uzun sürecek araştırmalar yapmayı göze almalıdır. Bu gibi haberlerde uzmanlaşan gazetecilere **araştırmacı gazeteci** adı verilir. Araştırmacı habercilik, sabırla uzun süre bir haber üzerinde çalışmayı gerektirir. Bu haberin sonucunda çıkarları zedelenen kimselerin hedefi hâline gelmek de araştırmacı gazeteciliğin tehlikeli boyutlarından biridir.

3.2.1.4. İstihbarat

İstihbarat kavramı; haber alma, bilgi toplama, yeni öğrenilen bilgiler anlamlarını taşır. İstihbarat, medya kuruluşlarının önemli haber toplama yöntemlerinden biridir. Kuruluşa gelen telefon, faks, elektronik posta ya da ziyaretçilerin haber yapılması için verdiği bilgiler birer istihbarattır. Gazetecilerin kişisel kaynaklarından elde ettikleri duyumlar da istihbarat kavramı içinde yer alır. İstihbarat elde etmek için gazeteci araştırma yapar, elindeki bilgi ve verileri doğrulatmaya çalışır. Bildiklerini kullanarak bilmediklerini elde etmeye çalışır.

3.2.1.5. Video Habercilik

Son 20-30 yıl içinde habercilik anlayışı teknolojik gelişmelerle doğru orantılı hızlı bir değişim geçirmiştir. Özellikle televizyon, internet ve sosyal medya alanındaki gelişmeler yeni haber toplama tekniklerini ortaya çıkarmıştır. Görüntü kaydetmeyi kolaylaştıran kameralar, mini kameralar ve görüntü kaydı özelliği bulunan akıllı mobil cihazlar

gazeteci deyince akla gelen araçları değiştirmiştir. Önceden gazeteci denildiğinde not defteri ve kalem akla gelirken artık bu cihazlar akla gelmektedir. İnternet haberciliğinin hızla gelişmesi artık video haberlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

2. ETKİNLİK

Sınıfınızda bir trafik kazasının yaşandığı yerde bulunan tanıklar ve görevli kişileri canlandırınız. Öğretmeninizin muhabir olarak belirlediği bir arkadaşınızın kazayla ilgili sorduğu soruları yanıtlayınız. Etkinlik sonunda muhabir olarak görevlendirilen arkadaşınızın doğru sorulara yanıt arayıp aramadığını aranızda tartışınız.

3.2.2. Gazetecinin Kullandığı Araç Gereç ve Belgeler

Gazeteciler özellikle de muhabirler ancak haberin yazılması aşamasında masa başında çalışır. Olayların araştırılması sırasında çok farklı koşullarda ya da yerlerde görev yapabilir ve çok fazla seyahat etmek zorunda kalabilir. Bu çalışma koşullarında gazetecinin mutlaka sahip olması gereken araç gereç ve belgeler vardır. Bilgisayar, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı, telefon ve çeşitli kırtasiye malzemelerinin yanı sıra mesleğini yaparken gerekli olan belgeleri de yanında bulundurmalıdır.

3.2.2.1.Basın Kartları ve Diğer Belgeler

Basın Kartı

Her ülkede gazetecilik mesleğini yapanlara resmî ya da özel kurumlar tarafından basın kartı verilir. Türkiye'de basın kartı verme yetkisi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde oluşturulan Basın Kartları Komisyonuna verilmiştir (Görsel 3.7). Gazetecilerin bu kartı, kimlik kartı yerine de kullanılabilir. Devletin bütün kuruluşları bu kartı tanır.

Görsel 3.7: Basın kartı

Belli şartları ve yasal bekleme sürelerini yerine getiren gazeteciler, Basın Kartları Komisyonu tarafından değerlendirilir. Gazetecilerin mesleki geçmişlerine bakılır ve yasal olarak kart almayı hak edip etmedikleri kontrol edildikten sonra hak edenlere kartları düzenlenir.

Basın kartı, basın trafik kartı, sürekli basın kartı ve serbest basın kartı gibi türleri bulunan kartların gazetecilere sağladığı bazı olanaklar ve avantajlar bulunur. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Devlet tarafından tanınmış resmî bir gazeteci olmak
- Belediye, köy, özel idare vb. kuruluşların ulaşım hizmetlerinden bedelsiz faydalanabilmek
- Kamuya ait müze, stadyum, galeri ve sergilere bedelsiz girebilmek
- Kanunca veya idarece gizlilik şartı konulmayan toplantılara dâhil olabilmek
- Resmî törenlerde mesleki kolaylık sağlayan avantajlara sahip olmak
- Kartın ibrazı durumunda PTT Genel Müdürlüğü işlemlerinde kolaylık sağlamak
- Kartın ibrazı durumunda TCDD hizmetlerinden indirimli faydalanabilmek
- Emniyet Genel Müdürlüğünce düzenlenecek basın trafik kartına sahip olabilmek
- Basın trafik kartı vasıtasıyla trafikte bazı geçiş üstünlüklerine, park etme ve duraklama ayrıcalıklarına sahip olmak

Basın Kimlik Kartı: Gazetecilik mesleğini yapmak için **basın kartı** sahibi olma zorunluluğu yoktur ve her gazeteci basın kartına sahip değildir. Bu sebeple birçok medya kuruluşu, sözleşmeli çalıştırdığı kişilere ya da diğer serbest muhabirlerine istek üzerine **basın kimlik kartı** verir. Bu koşulda çalışan gazeteciler kimlik kartı alamıyorlarsa kurumlarından görev yazısı edinmelidir.

Akreditasyon Belgesi: Bazı etkinlikler ve törenleri izleyecek gazeteciler, önceden organizasyonu yapan kurum ya da kimselere başvuru yaparak gerekli belge için talepte bulunurlar. Gerekli koşullara sahip olduğu görüldüğü takdirde gazeteciye bir belge verilir. Bu belgeye **akreditasyon belgesi** denir. Gazeteci, bu etkinlik ya da törene katıldığı zaman akreditasyon belgesini de yanında bulundurmalıdır.

Görsel 3.8: Not alan bir muhabir

3.2.3. Not Alma

Bir konuyu, bir düşünceyi, bir duyguyu kısaca yazmaya "not alma" denir. Gazetecilik ve not alma kavramları birbirinden ayrı düşünülemez (Görsel 3.8). Muhabir; haber malzemesi toplarken elde ettiği verileri not alır. Aldığı notları düzenler ve haberini bu notlardan yola çıkarak oluşturur.

3.2.3.1. Not Alma Teknikleri

Duyduklarından Not Almak

İnsan hafızası duyduklarını unutmaya daha yatkındır. Bu sebeple dinleme sırasında kalıcı bir bilginin oluşması adına notlar alırız. Aldığımız notlarla hem konuyu daha iyi kavrar hem de konuşmacıyı daha rahat takip edebiliriz. Gazeteci kaynağın sözlerinin odağını, konuşmanın ana fikrini aldığı notlarla daha kolay tespit edebilir.

Bir kimsenin konuşma hızıyla onu dinleyen kişinin not alma hızı asla aynı olamaz. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki bir kişi dakikada ortalama 150 sözcük söylerken not tutan kişiler 25-30 sözcük yazabilmektedir. Bu da dinlenen her şeyi yazıya geçirmeyi imkânsız hâle getirir. Bu sebeple önemli kısımlar not alınır, ayrıntılar atlanır. Herkesin notları kendine özgüdür çünkü herkes kendine özgü bir not alma yeteneğine sahiptir.

Okuduklarından Not Almak

İnsanlar araştırma amacıyla herhangi bir metni okuduklarında (bir ansiklopediyi ya da makale kataloğunu) araştırdıkları konuyla ilgili kısımları not alma ihtiyacı hisseder. Araştırmada faydalanılan her kaynağı yanında taşımak mümkün olmayabilir. Alınan notları taşımak kolaydır. Bir metinden not çıkarmak iki şekilde olur:

- **Doğrudan yani olduğu gibi aktararak not alma (alıntı yapma): Alıntı**, bir cümleyi veya metnin bir bölümünü hiçbir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi aktarmaktır. Bu tür notlar, tırnak içinde "....." gösterilmelidir.
- **Dolaylı yani özetleyerek not alma (dolaylı aktarma):** Bu tür not almada okunan metnin ana fikri, önemli noktaları not alan kişinin kendi cümleleri ile özetlenir. Bu notlarda tırnak içine alınması gereken alıntı kısımları olmaz.

Gördüklerinden Not Almak

Gazetecilik, gözlem yeteneğini geliştirmeyi gerektirir. İyi bir gazeteci; gözlemleyeceği olay, mekân ya da kişinin hangi yönünü inceleyeceğini ve bunları ne amaçla inceleyeceğini bilmelidir. Gazeteci, gözlemlediği olay ya da varlıkların kendine özgü niteliklerini ayırabilmeli ve bunları değerlendirebilmelidir. Gazetecinin gözlemleri sırasında aldığı notlar, haberi yazma aşamasında kendine büyük kolaylık sağlayacaktır.

Notları Değerlendirmek

Not almada gösterilen başarı deneyime ve birikime bağlıdır. Gazeteciler, zamanla uzmanlaştıkları alanda daha etkili notlar almaya başlar. Haber toplama sürecinde aldıkları notları düzenledikten sonra değerlendirme aşamasında haberde kullanacağı bölümleri seçer.

Alınan bilgiler şu ölçütlere göre değerlendirilir:

- Muhabirin notlarını değerlendirirken ilk kontrol etmesi gereken şey "5N1K" olarak özetlenen kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl ve neden sorularının yanıtlarının olup olmadığıdır.
- Muhabir haberde nesnelliği sağlamak adına haber konusu olayda yer alan farklı tarafların görüşlerine notlarında yer verip vermediğine bakmalıdır.
- Notlarda ön yargılı davranılıp davranılmadığı, peşin hükümlü cümlelerin olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Olayda yer alan isimlerin doğruluğu kontrol edilmelidir.
- Alıntılar gözden geçirilmelidir. Bir konuşmanın, bildirinin ya da yazılı bir ifadenin özünü içeren cümleler tırnak içinde aynen aktarılmalıdır. Dolaylı aktarma yapıldıysa sözcük seçiminde özenli olunup olunmadığı kontrol edilmelidir.
- Yer ve zaman bilgilerinin doğruluğu kontrol edilmelidir.

3.2.3.2. Etkili Not Alma Yöntemleri

Not almada uyulması gereken ilkeler şunlardır:

- Aynen yazmak yerine, önemli ayrıntıları kısaca yazmak
- Konunun özünü kaçırmamak
- Özel işaretlerden ve kısaltmalardan yararlanmak
- Zaman geçirmeden, eksikleri tamamlayarak, yanlışları düzelterek, tekrarları çıkartarak yeniden yazmak
- Konulara göre sınıflandırmak, kaynakları belirtmek, ilgili arşivlerde saklamak

3. ETKİNLİK

Öğretmeninizin okuduğu bir basın bültenini dinleyerek not almaya çalışınız. Bu etkinliği not alma tekniklerinden yararlanarak hızlı bir şekilde yapmaya çalışınız. Etkinlik sonunda düzenlediğiniz notları arkadaşlarınızın notlarıyla karşılaştırınız ve not alma deneyiminizi değerlendiriniz.

3.2.4. Haber İzleme Yöntemleri

Haberin türüne göre haber izleme ve toplama yöntemi de değişmektedir.

3.2.4.1. Eylem Haberlerini İzleme Yöntemleri

Eylem haberi; cinayet, yangın, kaza, patlama, gösteri, protesto ve miting benzeri haberlerdir (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Eylem haberi

Gazeteci, eylem haberlerinde bazen bizzat olayın içinde yer alır ve haber malzemesini birinci elden toplar. Kimi zaman da olayı yaşayan ya da yaşananlara tanıklık eden kişilerle konuşarak mülakat yöntemiyle haber için gerekli bilgileri elde eder.

3.2.4.2. Söylem Haberlerini İzleme Yöntemleri

Söylem haberleri genellikle daha önceden nerede ve ne zaman olacağı, kimlerin katılacağı bilinen haberlerdir. Basın toplantısı, seminer, panel, sempozyum, konferans, açık oturum, bilimsel toplantılar gibi söylem ağırlıklı haberlerde genellikle açıklamalar öne çıkar (Görsel 3.10).

Görsel 3.10: Söylem haberi

Muhabirler söylem haberlerini genellikle yerinden toplar. Gazeteci bir konferansı, toplantıyı, bir duruşmayı yerinde izler ve elde ettiği verileri haber malzemesi hâline getirir.

4. ETKİNLİK

Türk basın tarihinde araştırmacı gazetecilik denilince akla gelen isimler arasından seçtiğiniz birinin meslek hayatını ve Türk gazeteciliğine katkılarını araştırınız. Not alma tekniklerinden yararlanarak yazdığınız araştırmanızı sınıf ortamında arkadaşlarınıza ve öğretmeninize sununuz.

3.2.5. Haber Toplarken Uyulması Gereken Etik ve Yasal İlkeler

Basın; toplumu bilgilendirmek ve olaylardan haberdar etmek, sağlıklı bir kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak, toplumun boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek gibi önemli görevler üstlenmektedir. Yüklenmiş olduğu sorumluluklar nedeniyle medya, kamusal bir görev üstlenmiştir. Medyanın bu görevini yerine getirebilmesi için çeşitli hak ve özgürlüklere sahip olması gerekir. Basın özgürlüğü olarak tanımlanan bu hak ve özgürlükler, demokrasinin olmazsa olmaz unsurlarındandır.
Basının sahip olduğu bu özgürlükler, yasalarca belirlenir. Bunun yanı sıra basın meslek örgütleri, bu özgürlüğün kötü niyetli kişilerce istismarını önlemek için kendi kendini denetlemeye dönük bir "öz denetim (otokontrol) mekanizması" geliştirmiştir.

Basın Kanunu'nda, basın suçları açıklanmıştır. Kişilerin şeref ve haysiyetini küçük düşürücü, gerçeğe aykırı yayınlar yapıldığında kişilere cevap ve düzeltme hakkı tanınmıştır. Kitle İletişim Mevzuatı'nda, basın yayın kuruluşları tarafından suç oluşturan bir yayın yapıldığında, bu suçtan yayın kuruluşunda kimin ya da kimlerin sorumlu olduğu belirtilmiştir.

Öz denetim uygulamalarında işleyiş farklıdır. Bu uygulamaların başarılı olmasının koşulu, benimsenen etik ilkelere uymaktır. Mesleki etik ilkeler; belirli bir meslek grubunun mesleğe ilişkin oluşturup koruduğu, meslek üyelerine emreden, uyulması gereken davranışlardır. Genel olarak evrensel etik ilkeler kapsamında belirlenen bu ilkelere uyulmasına dair yaptırım, gazetecinin vicdanıdır.

3.2.5.1. Basın Meslek İlkeleri

Evrensel basın meslek ilkeleri şöyle sıralanmıştır:

1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dinî inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz.
2. Kişilerin düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını,

din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.
3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.
5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında yayın konusu olamaz.
6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.
7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.
9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse "suçlu" ilan edilemez.
10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.
11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal, ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.
12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.
13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.
14. İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.

5. ETKİNLİK

Gazetecilik ilkelerini araştırarak sınıfınız için bir "Basın Meslek İlkeleri" panosu oluşturunuz.

4. UYGULAMA

Bir kültür sanat etkinliğine dair izlenimlerinizi notlar hâline getiriniz.
Çalışmanızı gerçekleştirirken şunlara dikkat ediniz:

a. İlçenizde ya da ilinizde gerçekleşen bir etkinliğe katılarak bu etkinlikle ilgili gözlem yapınız.
b. Etkinlik öncesinde etkinlikle ilgili ön bilgiler edininiz.
c. Not almanız için gerekli araç gerecinizi ve ihtiyaç doğrultusunda belgelerinizi hazırlayınız.
d. Resmî olan ya da olmayan kaynaklardan bilgi toplayınız.
e. Ajans, internet gibi kaynaklardan bilgi toplayınız.
f. Olaya ilişkin fotoğraf çekiniz.
g. İzlediğiniz olayın daha sonra basında nasıl yer aldığını takip ediniz.
h. Yaptığınız çalışmaları sınıftaki arkadaşlarınız ile paylaşınız.

5. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Gazeteciler, pek çok haberi kaynaklarından telefon ve e-posta gibi araçları kullanarak toplama yoluna giderler.
2. ( ) Basındaki etik ilkelere uyulmasına dair yaptırım, gazetecinin vicdanıdır.
3. ( ) Bir olayda birden çok taraf olsa da tek bir tarafın görüşleri haber yapmaya yeterlidir.
4. ( ) Törenler, açılışlar ve spor karşılaşmaları önceden bilgi sahibi olunan etkinlikler olduğundan muhabirlerin yerinden haber toplamasına olanak tanır.
5. ( ) Muhabirler, not aldıkları haberlerde ses kaydı yapmazlar.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Bir cümlenin ya da bir başkasına ait metnin bir bölümünün haber içinde …….. …….. aktarılmasına, doğrudan aktarma ya da alıntı yapma denir.
7. Kaza, yangın ya da gösteri olaylarının haberleri …… haberi olarak adlandırılır.
8. Konferans, basın toplantısı, seminer gibi açıklamanın öne çıktığı etkinliklerin haberleri ……. haberine örnektir.
9. Bir konuyu, bir düşünceyi kısaca yazmaya …….. denir.
10. Bilgi toplama, haber alma, duyum, yeni öğrenilen bilgiler …….. kavramıyla karşılanır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hangisi etkili not alma yöntemlerinden biri <u>değildir</u>?**
    A) Aynı sözcüğü tekrar yazmak yerine kısaltmalar kullanmak
    B) Tüm konuşulanları, değişikliğe uğratmadan aynen yazmak
    C) Konunun özüne ve ana düşüncesine odaklanmak
    D) Eksik kalan kısımları zaman geçirmeden tamamlamak
    E) Daha hızlı olmak adına kendine özgü işaretler geliştirmek
12. **Aşağıdakilerden hangisi "araştırma yöntemiyle haber toplama" için <u>söylenemez</u>?**
    A) Araştırma yaparken devlet arşivleri ve kütüphanelerden yararlanmak gerekir.
    B) Özellikle bazı polis-adliye haberlerinin açığa çıkarılmasında araştırma yöntemine başvurulur.
    C) Gizli kapaklı kalmış, üstü örtülmüş olayları araştırma aşamasında bazı engelleri ve zorlukları aşmak gerekebilir.
    D) Muhabir açısından en hızlı sonuca ulaşılan haber toplama yöntemidir.
    E) Son yıllarda internet, araştırma haberleri için önemli bir kaynaktır.

13. Gazetecilik uygulamasında ……, kişinin tutum ve fikirlerini öğrenmek amacıyla sorular sormak ve alınan yanıtlarla bir konuyu aydınlatmak için yapılan görüşmeye verilen addır.
Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
A) Sohbet B) Röportaj C) Anket D) Mülakat E) Söyleşi

14. Türkiye'de basın kartı verme yetkisi hangi kuruma aittir?
A) Türkiye Gazeteciler Cemiyeti B) Basın Konseyi C) İletişim Fakülteleri
D) Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı E) Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

15. Programı önceden belli kimi etkinlikler ve törenleri izleyecek olan gazeteciler, önceden organizasyonu yapan kurum ya da kişilere başvurarak katılma talebinde bulunurlar. Gerekli koşullara sahip oldukları görüldüğü takdirde kendilerine bir belge verilir.
Bu parçada sözü edilen belge aşağıdakilerden hangisidir?
A) Sürekli Basın Kartı B) Akreditasyon Belgesi C) Basın Kimlik Kartı
D) Serbest Basın Kartı E) İzin Belgesi

16. Aşağıdakilerden hangisi notları değerlendirme aşamasında dikkate alınan kriterlerden biri <u>değildir</u>?
A) Haber yazma tekniğine uyulup uyulmadığının kontrolü
B) Olayda yer alan isimlerin doğruluğunun kontrolü
C) Alıntıların doğru yapılıp yapılmadığının kontrolü
D) Yer ve zaman bilgilerinin doğruluğunun kontrolü
E) "5N1K" sorularının yanıtlarının alınıp alınmadığının kontrolü

17. Aşağıdaki basın meslek ilkelerinden hangisi doğrudan haber kaynağıyla kurulan ilişkilere yönelik bir ilkedir?
A) Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında yayın konusu olamaz.
B) Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
C) Yayınlarda hiç kimse ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dinî inançları nedeniyle kınanamaz; aşağılanamaz.
D) Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.
E) Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.

18. Aşağıdakilerden hangisi söylem haberi yazmak için uygun <u>değildir</u>?
A) Akademik konferans B) Adli yıl açılışı C) Güzel sanatlar sempozyumu
D) TBMM Genel Kurulu E) Tarihî bina yangını

19. Aşağıdakilerden hangisi haber toplama yöntemlerinden biri <u>değildir</u>?
A) İstihbarat B) Video habercilik C) Gözlem D) Araştırma E) Söylem

20. Aşağıdakilerden hangisi basın kartlarının gazetecilere sağladığı olanaklar ve avantajlardan biri <u>değildir</u>?
A) Devlet tarafından tanınmış resmî bir gazeteci olmak
B) Kanunca veya idarece gizlilik şartı konulmayan toplantılara dâhil olabilme hakkı
C) Kamuya ait müze, stadyum, galeri ve sergilere bedelsiz girebilme
D) Kartın ibrazı durumunda PTT Genel Müdürlüğü işlemlerinde kolaylık
E) Kartın ibrazı durumunda TCDD hizmetlerinden ücretsiz yararlanma

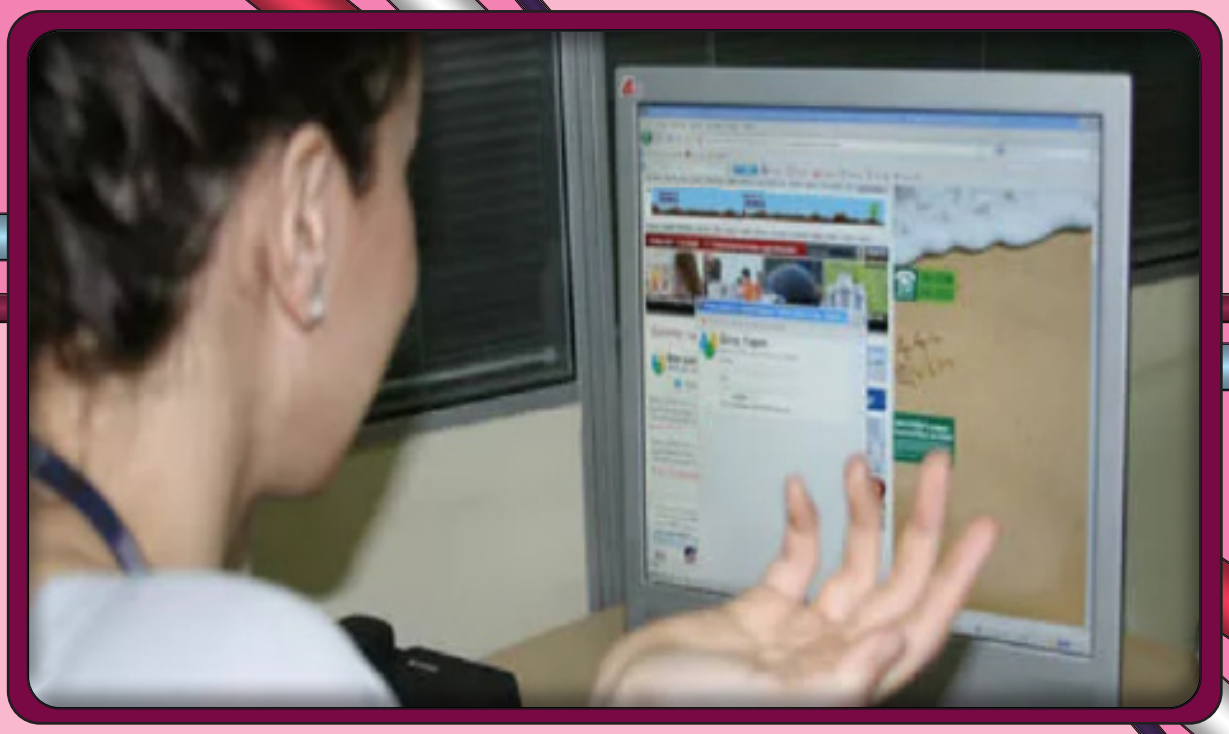

ÖĞRENME BİRİMİ 4: HABER YAZMA

KONULAR

4.1. HABER DİLİ
4.2. HABER GİRİŞLERİ
4.3. TERS PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ
4.4. DÜZ (NORMAL) PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ
4.5. KARE (DÖRTGEN) HABER YAZMA TEKNİĞİ
4.6. KONUŞMA BİÇİMİNDE HABER YAZMA TEKNİĞİ
4.7. HABER BAŞLIKLARI

TEMEL KAVRAMLAR

* **Haberin dili**
* **Haber girişleri**
* **Haberin yapısı**
* **Haber yazma teknikleri**
* **Haber başlıkları**

Bu öğrenme biriminde;

* Basında yer alan haberlerin dilini,
* Farklı haber girişlerini,
* Ters piramit tekniğine göre haber yazmayı,
* Düz (normal) piramit tekniğine göre haber yazmayı,
* Kare (dörtgen) tekniğine göre haber yazmayı,
* Konuşma biçiminde haber yazma tekniğine göre haber yazmayı,
* Farklı türlerdeki haber başlıklarını

öğreneceksiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Dil ve söyleyiş özellikleri bakımından edebî metinler ile bir haber metni arasında sizce ne gibi benzerlikler ve farklılıklar bulunur?
2. Bir kimsenin sözlerini doğrudan veya dolaylı olarak bir başkasına aktarmak ifadesinden ne anlıyorsunuz?

4.1. HABER DİLİ

Haber metni tüm yazılı türler gibi sözcükler aracılığı ile mesaj aktarmaktadır. Ancak haber metninin sahip olması gereken olmazsa olmaz özellikler, onu diğer yazı türlerinden ayırır. Örneğin haber metni bir edebî tür değildir, edebi türlerde görülen kurgusallık ya da sanatlı söyleyiş haber metninde bulunmaz. Buna karşın yaşanan olayların ve gerçeklerin toplum tarafından bilinmesi amacıyla kaleme alınan haber metinlerinde açıklık, sadelik ve kesinlik gibi temel özellikler bulunur.

4.1.1. Haber Dili Oluşturma

4.1.1.1. Sözcük Seçimi

Dil, insanlar arasında duygu ve düşünce aktarımını sağlayan iletişim aracıdır. Dili oluşturan anlamlı en küçük yapı taşı da sözcüklerdir. Sözcükler, farklı anlam boyutları ve birbirleriyle kurdukları ilişkiyle aktarılmaya çalışılan duygu ve düşüncenin gücünü belirler. Bu nedenle gazeteciler, geniş bir sözcük dağarcığına sahip olmalı ve sözcükleri anlamlarına dikkat ederek kullanmalıdır.

Haber metninde yer alacak sözcüklerin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken bazı kurallar şunlardır:

- Gazeteci haber yazarken toplumun geneline seslendiğini unutmamalıdır. Kullandığı sözcükler halkın anlayabileceği, konuşma dilinde yer alan sözcükler olmalıdır.
- Yabancı sözcük kullanılmak zorundaysa anlamı açıklanmalı ya da Türkçe karşılığı ayraç içinde verilmelidir.
- Haber metninde “o, onlar, bunlar” gibi zamirler ya da “yaşlı kadın, genç adam” gibi sıfat tamlamaları kullanmak yerine kişilerin adları kullanılmalıdır.
- Sözcüklerin yazımının doğru olmasına dikkat edilmelidir.
- Argo sözcükler kesinlikle kullanılmamalıdır.
- Aynı cümle içerisinde bir sözcük zorunlu olmadıkça birden fazla kullanılmamalıdır.
- Sıfatlara ya da sıfat tamlaması kuran sözcüklere dikkat edilmeli, yanlış tamlamalar kurulmamalıdır.

4.1.1.2. Cümle Kurma

Bir yargı birimi olan cümleler, anlatımın temel unsurudur. Etkili bir anlatıma sahip olmanın ön koşulu doğru cümleler kurabilmektir.

Haber metninde yer alacak cümlelerin oluşturulmasında dikkat edilmesi gereken bazı kurallar şunlardır:

- Bir cümlede yalnız bir fikre yer verilmelidir.
- Bağlı cümle yapılarından uzak durulmalıdır.
- Cümleler duru, yalın ve açık olmalıdır.
- Haber cümleleri, olabildiği kadar kısa ve kolay anlaşılır olmalıdır.
- Devrik cümleler kullanılmamalıdır.
- Cümleler oluşturulurken dil bilgisi kurallarına dikkat edilmelidir.
- Kalıp ifadelerden ve klişelerden uzak durulmalıdır.
- Cümleler öznel ifadelerden ve yorumlardan arındırılmalıdır.

4.1.1.3. Paragraf Oluşturma

Paragraf, yazı dilindeki düşünce birimidir. Cümleler bir konu çerçevesinde bir araya gelerek anlamlı bir dizi oluşturur. Her paragrafın kendi içinde bir bütün olduğu unutulmamalıdır. Yani her paragrafın konusu, ana düşüncesi ve bu ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri bulunur. Genel olarak yazı dilinde olduğu gibi haber metinlerinde de konu değiştiği anda yeni paragrafa geçilir.

Haber metninin ilk paragrafı haberin girişini oluşturur. Bu ilk paragrafta okurun ilgisini çekme ve haberin okunmasını sağlama ön plandadır. Haberin ayrıntılarını veren gövde kısmı ise gelişme paragrafları şeklinde planlanır. Kullanılan tekniğe göre artan ya da azalan önem sırasına göre konunun farklı yönleri paragraflar şeklinde okura sunulur. Okura kolaylık sağlamak ve dikkati o yöne çekmek adına belli paragraflar arasında "ara başlıklar" kullanılabilir. Son paragraf ise sonuç bölümünü oluşturur. Genellikle haberi özetleyen, olayın geçmişine dönük bilgiler veren ya da olayla ilgili geleceğe dönük birtakım bilgiler veren bölüm sonuç paragrafıdır.

4.1.2. Haber Dilinin Temel Özellikleri

Haber dilinin sahip olması gereken temel özellikler: açıklık, sadelik ve kesinliktir.

4.1.2.1. Açıklık

Yazılı anlatımda açıklık, okuyan herkesin bir cümleden aynı şeyi anlaması demektir. Aynı şekilde bir haber metninde olması zorunlu özelliklerden biri olan **açıklık** kavramı da belli bir olayın, konunun, fikrin anlaşılır duruma getirilmesidir. Metnin anlamının

kolay ve anlaşılır olması durumudur. Haber metninde kuşkuya yer bırakmayan net ifadeler kullanıldığı takdirde anlam belirsizlikleri ortadan kaldırılmış olur ve farklı anlamaların önüne geçilebilir.

Açıklığı sağlamak adına yapılması gerekenler şunlardır:

- Uzun cümlelerden ve paragraflardan kaçınılmalıdır.
- "Bir cümle, bir fikir" kuralına dikkat edilmelidir.
- Cümle içinde tamlamalar doğru kurulmalı, sözcükler ve sözcük grupları cümle içinde doğru yerde kullanılmalıdır.
- Sözcük seçimine dikkat edilmeli; yaygın olmayan sözcükler ve deyimler kullanılmamalıdır.
- Gerekmedikçe yabancı sözcük ve terimler kullanılmamalıdır.
- Argo sözcükler kesinlikle kullanılmamalıdır.
- Noktalama işaretlerinin kullanımına dikkat edilmelidir.

Örnek
"Tıp fakültesini bitirdikten sonra, doktor olarak doğduğu köye geri döndü." cümlesinde "doktor olarak" sözü "doğduğu köye" tamlamasının önünde kullanıldığından "doktor olarak doğmak" gibi bir anlama yol açıyor. Bunu önlemenin yolu "doktor olarak" sözünün "geri döndü" sözünden önce kullanılmasıdır. Yani doğru ifade biçimi şudur:

Tıp fakültesini bitirdikten sonra, doğduğu köye doktor olarak geri döndü.

4.1.2.2. Sadelik

Anlatımda **sadelik**; süsten, gösterişten, sözcük oyunlarından ve çoklu çağrışımlardan uzak durmaktır. Süslü, sanatlı ve çoklu çağrışımlara açık bir dil edebî metinlere özgüdür. Edebî metinlerde okur anlatılmak istenenleri kendi çabasıyla kavramak zorundadır. Oysa haber metinlerinde durum farklıdır. Haber metni, okuyucunun kendini zorlayarak anlayacağı bir yazı türü değildir. Bu yönüyle felsefi ve sanatsal metinlerden ayrılır. Haber metni farklı eğitim seviyelerinde olsalar da okuma yazma bilme ortak paydasında yer alan milyonlarca insana aynı anda seslenen bir türdür ve bu sebeple sade bir dille kaleme alınmalıdır.

Sadeliği sağlamak adına yapılması gerekenler şunlardır:

- Söz sanatlarından, edebî söyleyişten ve gereksiz sözcüklerden uzak bir dil kullanılmalıdır.
- Haberin içeriğinin sınırları belirlenmelidir.
- İçerik aktarılırken söz uzatılmamalıdır.

4.1.2.3. Kesinlik

Gazetecilikte insanların güvenini kazanmak çok önemlidir. Bir okur takip ettiği gazetenin haberlerinden şüphe etmeye başlarsa zamanla o gazeteyi takip etmeyi bırakacaktır. Bu sebeple gazeteciler kesin olduğuna inanmadıkları haberleri yazmamalı ve yayımlamamalıdır. Kesinliğin sağlanması, her şeyden önce haberin yazılmasından önceki süreçle ilgilidir. Muhabir haberi oluşturan bilgilerin doğruluğunun araştırılmasından sorumludur. İyi bir muhabir kendisine gelen haberi doğrudan yayımlamaz. Elde ettiği bilgileri farklı kaynaklardan ve mümkünse zıt kaynaklardan doğrulatma yoluna gider. En az iki farklı ya da zıt kaynaktan haberin doğrulatılmasına **çapraz kontrol** adı verilir.

Kesinliği sağlamak adına yapılması gerekenler şunlardır:

- Muhabir önüne gelen haberlerle ilgili mutlaka araştırma yapmalıdır.
- Kesinliği çapraz kontrol ile sağlanmamış tahminî bilgiler haberde kullanılmamalıdır.
- Söylenti niteliğindeki bilgilere haberde yer verilmemelidir.
- Kişisel yorumlardan uzak durulmalıdır.
- Haber, 3. tekil şahıs ağzından aktarılmalıdır.

1. ETKİNLİK

Seçtiğiniz bir gazete haberini, çapraz kontrol yöntemiyle farklı haber kaynaklarından (internet) yararlanarak kontrol ediniz.

4.1.3. Haber Fiilleri

Haber dilinin mantığı, olanı ve söylenenleri aktarmaya dayanır. Bu sebeple haber dilinde nesnellik hâkim olmalıdır. Genellikle üçüncü tekil şahsa dayalı bir anlatım biçimi tercih edilir. Çünkü muhabir haber kaynaklarından derlediği bilgileri okuyuculara anlatan ya da aktaran kişidir. Bu sebeple kurduğu cümleler de aktarma cümlelerinde kullanılan fiiller (yüklemler) ile sonlanmalıdır. Haber yazımında kullanılan bu fiillere genellikle **haber fiilleri** adı verilir.

4.1.3.1. Doğrudan Aktarım Cümlelerinde Kullanılan Haber Fiilleri

Haber dilinde iki ayrı aktarma cümlesi yapısıyla karşılaşılır: doğrudan ve dolaylı aktarım cümleleri. Haber kaynağının verdiği bilginin; söylendiği şekliyle yani biçimsel olarak hiç değiştirilmeden aktarılmasına **doğrudan aktarma** denir. Genellikle tırnak içine alınarak verilen alıntılar doğrudan aktarma örnekleridir.

Haber kaynağından alıntılanan cümle ya da cümlelerin sonunda "dedi" fiili kullanılır. Ayrıca "şöyle konuştu, şunları söyledi, şunları kaydetti, şu açıklamayı yaptı, şu bilgileri verdi" şeklindeki ifadelerde yer alan haber fiillerinden sonra da iki nokta (:) konulduktan sonra tırnak içine alınmış doğrudan aktarma cümleleri kullanılabilir.

Örnek
Pazarcı esnafının yakalayıp bekçiye teslim ettiği şüpheli M.Ç. (25), emniyetteki sorgusunda, "Teyze cüzdanını yere düşürdü. Ona vermek için cüzdanı aldım ama beni yakaladılar." dedi.
Emniyetteki sorgusunda hakkındaki suçlamaları kabul etmeyen M.Ç. (25), şunları söyledi: "Ben yapmadım. Teyze cüzdanını yere düşürdü. Ona yardımcı olmak için eğilip cüzdanı aldım."

Tırnak içine alınarak doğrudan aktarma şeklinde yazılan haber metinlerinde, bazen 2-3 cümle gibi kısa alıntılar söz konusu olur. Kimi zaman da haberin içeriğine göre 4-5 cümleyi aşan uzun alıntılar metinde yer alabilir.

Örnek
Batman'da tarihi Hasankeyf ile birlikte 199 yerleşim yerini sular altında bırakan Ilısu Barajı'nın ilk tribün açılışı yapıldı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Ülkemizde ekilmemiş tek karış toprak, harekete geçirilmemiş en küçük potansiyel bırakmadan, çok çalışarak yeni döneme hazırlanacağız. Ilısu Barajı'ndan esecek barış, kardeşlik, refah ve huzur rüzgârı inanıyorum ki asırlar boyunca bu topraklarda dalga dalga kendini hissettirecektir." dedi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan şunları söyledi: "Her ay bir türbini hizmete vermek suretiyle yıl sonuna kadar Ilısu'yu tam kapasite faaliyete geçireceğiz. Ilısu'nun maliyeti, yeniden yerleşim, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, inşaatı ve diğer harcamalarıyla birlikte toplamda 18 milyar lirayı buldu. Barajın inşası konusunda en çok istismar edilen Hasankeyf başta olmak üzere tüm tarihî ve kültürel varlıklar özenle korunmuştur. Sadece bu tür çalışmalar için 200 milyon liralık bir kaynak kullanılmıştır. Bu tesisin ekonomimize yıllık katkısının ise 2 milyar 800 milyon lira olmasını bekliyoruz."

4.1.3.2. Dolaylı Aktarım Cümlelerinde Kullanılan Haber Fiilleri

Dolaylı aktarmada haber kaynağının söylediği sözler muhabir tarafından anlamı ve içeriği değiştirilmeksizin farklı cümle yapılarıyla ifade edilir. Muhabir tarafından dönüştürülen cümlelerde haber kaynağına ait tırnak içine alınan bir alıntı söz konusu değildir.

Muhabir; haber kaynağının cümlelerinin yüklemlerini eylemsiye dönüştürdükten sonra "-dığını belirtti, -dığını söyledi, -dığını açıkladı, -dığını kaydetti, -dığını iddia etti..." gibi haber fiillerini kullanarak cümlelerini tamamlar.

Örnek
Şüpheli M.Ç. (25), emniyetteki sorgusunda, yaşlı kadının cüzdanını yere düşürdüğünü, cüzdanı kadına vermek için yerden aldığı sırada çevredekilerin onu yakaladığını söyledi.

Emniyetteki sorgusunda hakkındaki suçlamaları kabul etmeyen M.Ç. (25), kendisinin bir şey yapmadığını, kadının cüzdanını düşürdüğünü ve ona yardımcı olmak amacıyla cüzdanı yerden aldığını iddia etti.

Dolaylı veya doğrudan aktarımlarda kullanılan fiiller, kaynağın cümlelerinin içeriğiyle doğru orantılıdır. Nesnellik barındıran bir haber fiilinin kullanımı ile şüphe duyulan bir bilgiyi aktarırken kullanılan haber fiilleri farklıdır. Ayrıca muhabirin bilgiyi pekiştirmek, anlamını vurgulamak istediğinde kullandığı haber fiilleri farklılık gösterir.

Nesnellik Barındıran	Şüphe Barındıran	Pekiştiren
Dedi	*İddia etti*	*Vurguladı*
Söyledi	*Savundu*	*Altını çizdi*
Açıklandı	*İleri sürüldü*	*Dikkat çekildi*

4.1.3.3. Haber Fiillerinin Doğrudan ve Dolaylı Olarak Sınıflandırılması

Haber dilinde doğrudan ve dolaylı sınıflandırması yalnızca aktarma cümleleri için geçerli değildir. Haber cümlelerinin yüklemlerini oluşturan fiiller de aktarma cümlelerinde olduğu gibi doğrudan ve dolaylı olarak iki gruba ayrılır.

Öznenin "gerçek özne" olduğu durumlarda etkenlik özelliği barındıran fiiller kullanılır: "dedi, söyledi, açıkladı, belirtti, savundu, iddia etti, şu açıklamayı yaptı vb." Bu şekilde kullanılan fiillere **doğrudan aktarma fiilleri** denir. Özellikle haber kaynağının ya da söylem haberlerinde açıklamayı yapan kişilerin adlarının açıkça belirtildiği durumlarda bu fiiller kullanılır.

En Çok Kullanılan Doğrudan Aktarma Fiilleri

◆ Açıklamak	◆ Konuşmak
◆ Açıklama yapmak	◆ Konuşmasını şöyle tamamlamak
◆ Anlatmak	◆ Nitelendirmek
◆ Belirtmek	◆ Savunmak
◆ Bildirmek	◆ Sıralamak
◆ Bilgi vermek	◆ Sorusunu yanıtlamak
◆ Cevabını (karşılığını) vermek	◆ Söylemek
◆ Cevaplandırmak, yanıtlamak, şeklinde yanıtlamak	◆ Sözlerine eklemek
◆ Değinmek	◆ Sözlerini şöyle sürdürmek
◆ Demek	◆ Suçlamak
◆ Dile getirmek	◆ Şeklinde değerlendirmek
◆ Dinlemek	◆ Şöyle demek
◆ Diye konuşmak	◆ Şöyle konuşmak
◆ Diye sormak, soru yöneltmek	◆ Şu görüşlere yer vermek
◆ Duyurmak	◆ Şunları ifade etmek
◆ Eleştirmek	◆ Şunları kaydetmek
◆ Hatırlatmak	◆ Tepkilere yol açmak
◆ İddia etmek	◆ Tepkiyle karşılamak
◆ İleri sürmek	◆ Uyarmak
◆ İfade etmek	◆ Üzerinde durmak
◆ İfadesini kullanmak	◆ Vurgulamak
◆ İşaret etmek	◆ Yazmak, şunları yazmak
◆ Kaydetmek	◆ Yorumlamak, yorumuna yer vermek

Örnek

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, kriz nedeniyle 500 bin aracın satılamaması üzerine otomotiv sektörünü kurtarma planını ***açıkladı.***

Fed Başkanı Powell; ekonomik görünümün yüksek oranda belirsiz ve aşağı yönlü, risklerin ciddi olduğunu ***söyledi.***

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürü Güldal, Ramazan Bayramı'ndan sonra buğday hasadının başladığı bölgelerde kendilerinin de ürün alımına başlayacaklarını ***belirtti.***

Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kemal Özcan "Bir gece ansızın yaklaşık 450 bin Kırım Tatar'ı trenlerle Asya'nın farklı yerlerine sürüldü. Yaklaşık bir sene içerisinde 200 bin Tatar öldü." ***dedi.***

ABD Başkanı Donald Trump, Twitter'ı, ifade özgürlüğünü kısıtlamak ve 2020 seçimlerine müdahale etmekle ***suçladı.***

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez, Türkiye'de üretilen elektriğin yüzde 90'ının yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlandığı ***bilgisini verdi.*** *Bakan, söz* konusu oranla günlük elektrik üretiminde yeni bir rekora daha imza attıklarını ***kaydetti.***

Pakistanlı uzmanlar Keşmir sorunu için diplomasiye ***işaret etti.***

Müzik aletlerinin birçoğunun okuldan temin edildiğini aktaran Elifoğlu, ***sözlerini şöyle tamamladı:*** *''Unutulmaz film müzikleri, hikâyesi olan türküler, bulunduğumuz şehrin müzikleri, bölgesel müzikler ve ilginç çalgıların tanıtımı konu başlıklarıyla gençlerle kalıcı dersler yapıyoruz. Bu çalışmayla gençlerimiz daha çok okula, derslere bağlı oluyor. Düzenlenecek olan okullar arası yarışmalara da katılabiliriz.''*

Büyükelçi Yıldız son olarak, Türkiye'nin Irak'ın toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygı duyduğunu, bu çerçevede terörle mücadelede Irak'tan üzerine düşeni yapmasının beklendiğini ***ifade etti.***

Yükselen, 80 yaşında olduğunu ve hiçbir sağlık probleminin bulunmadığını anlatarak ***şöyle konuştu:*** *"İkinci Dünya Savaşı'nın olduğu bir dönemde doğdum. Spora 14 yaşında başladım. O dönem Ankara'da da spor salonu yoktu. Betonlardan ağırlık dökerek halter yaptım. O ağırlıklarla çalıştım. 65 yıldır spora devam ediyorum. Yarışmalara girip dereceler aldım."*

Öznenin "sözde özne" olduğu durumlarda edilgenlik özelliği barındıran fiiller kullanılır: "söylendi, açıklandı, belirtildi, savunuldu, iddia edildi, şu açıklama yapıldı vb." Bu şekilde kullanılan fiillere **dolaylı aktarma fiilleri** denir. Bu fiiller genellikle haber kaynağının adı açıklanmadığı durumlarda kullanılır.

En Çok Kullanılan Dolaylı Aktarma Fiilleri

◆ Açıklanmak	◆ İsteğinde bulunulmak
◆ Belirtilmek	◆ Kaydedilmek
◆ Bildirilmek	◆ Öğrenilmek
◆ Bilgi verilmek	◆ Söylenilmek
◆ Dikkati çekilmek	◆ Şöyle denilmek
◆ Eleştirilmek	◆ Şu görüşlere yer verilmek
◆ İfade edilmek	◆ Şunlar ifade edilmek
◆ İfadesi kullanılmak	◆ Uyarısında bulunulmak
◆ İleri sürülmek	◆ Üzerinde durulmak

Örnek
A Milli Takımımızın 2020-2021 UEFA Uluslar Ligi fikstürü ***açıklandı.***

Tarihî çarşının restorasyonunda yaklaşık olarak 15 milyonluk bir harcamanın yapıldığı ***söylendi.***

İçişleri Bakanlığından bugün yapılan açıklamada, Siirt'te bölücü terör örgütü mensubu 3 teröristin etkisiz hâle getirildiği ***bildirildi.***

İngiltere Başbakanı Theresa May'in Brexit oylamasını 4. defa kaybederse istifa edeceği ***belirtildi.***

Ankara'da meydana gelen patlamada, 10'dan fazla kişinin hayatını kaybettiği, çok sayıda kişinin yaralandığı ***öğrenildi.***

Çin'de nisan ayı otomobil satışlarında uzun süredir ilk kez artış ***kaydedildi.***

2. ETKİNLİK

Seçtiğiniz bir gazete haberinde yer alan aktarma cümlelerini, haber fiillerini dolaylı ve doğrudan olarak sınıflandırınız.

Bulunan örnekleri doğrudan olanları dolaylı, dolaylı olanları doğrudan fiil hâline getirerek değiştiriniz.

4.1.3.4. Haberin Bölümlerine Göre Fiillerin Kullanılması

Haber metinlerindeki cümleler; giriş cümlesi, gelişme cümleleri ve sonuç cümlesi şeklinde sınıflandırılabilir. Bu cümlelerde tercih edilen haber fiilleri hakkında şu özelliklere dikkat edilir:

Giriş Cümlesi
Açıklamanın söz konusu olduğu haberlerin ilk cümlesinde "X kişisi şunu açıkladı." ya da "söyledi, belirtti" gibi haber fiilleri kullanılabilir. Yine ilk cümlede "X kişisi '……..' dedi" de denilebilir. Açıklama haberlerinin büyük bir çoğunluğu bu tür sözlerle başlar.

Örnek
Fenerbahçe Kulübü, THY Avrupa Ligi'nde 2019-2020 sezonunun iptal edilmesini saygıyla karşıladığını ***açıkladı.***

Pele'nin oğlu Edinho, Brezilyalı efsane futbolcunun sağlık sorunları yüzünden dışarı çıkmak istemediğini ***söyledi.***

AA Genel Müdürü Kazancı, "Mısır'da 14 Ocak'ta gözaltına alınan çalışanlarımızın tamamı serbest bırakıldı." ***dedi.***

Söylem haberlerinde kimi zaman; bir suçlama, bir iddia ya da bir eleştiri de bulunabilir. Bu gibi durumlarda "iddia etti, iddiasında bulundu" gibi haber fiilleri kullanılabilir.

Örnek
ABD İstihbaratı, Rusya'nın, Almaz Antey S-500 tipi gelecek nesil hava savunma sistemini denediğinin tespit edildiği ***iddiasında bulundu.***

Söylem haberinin ilk cümlesinde haber, kişinin sözlerine odaklanıyorsa dolaylı aktarımla birlikte "açıklamak, belirtmek" gibi fiiller tercih edilebilir. Ardından kişinin tırnak işareti içinde sözlerine yer verildikten sonra "dedi, diye konuştu" gibi yüklemler kullanılabilir.

Örnek
Fenerbahçe'nin efsane futbolcularından Alex de Souza, oyunculuk kariyerini noktaladıktan sonra ailesiyle vakit geçirip fiziksel ve zihinsel olarak toparlanmaya çalıştığını ***belirterek*** *teknik adamlık konusunda, "Belgemi aldıktan sonra neler olacağına bakacağız."* ***dedi.***

Planlarında değişiklik olmaması durumunda 2021 yılının ortasına doğru teknik direktörlük belgelerini tamamlayacağını anlatan Alex, Fenerbahçe'yle ilgili olarak "Fenerbahçe büyüklüğünde bir kulübün her zaman hedefi şampiyonluk olur. Çok takip edemediğim ve detaylara hâkim olamadığım için yorum yapamıyorum." ***diye konuştu.***

Aynı cümlede bir yüklemin ardı ardına kullanılması haber dilinde tekdüzeliğe sebep olur. Bu sebeple ardı ardına iki cümle aynı yüklemle bitmemelidir. Bir cümlede "… diye belirten X kişisi, … olduğunu belirtti" biçimindeki kullanımlar yanlıştır.

Gelişme Cümleleri
Haberin gelişme ya da gövde bölümünde genellikle "vurguladı, hatırlattı, üzerinde durdu, şu görüşlere yer verdi, şeklinde değerlendirdi ya da sözlerini şöyle sürdürdü" gibi fiiller kullanılır.

Örnek
Alex, Fenerbahçe'de teknik direktörlük ya da başka bir alanda görev planı olup olmadığı yönündeki soruya ***şöyle yanıt verdi:*** *"Bu soruları biraz komik buluyorum. Fenerbahçe'nin hâlihazırda yönetim kurulu ve başkanı var. Bu kararları veren kişiler onlar. Ben Alex olarak kendime iş veremiyorum. Fenerbahçe'ye 'ben geliyorum' dediğim zaman gelemeyeceğim. Bu bana sunulursa benim için büyük gurur olur."*

Sonuç Cümlesi
Haberin son cümlesinde aktarılacak bilginin sona erdiği hissettirilir. Bu sebeple sonrasında yeni cümlelerin geleceğini düşündüren fiiller kullanılmamalıdır. Bu sebeple

bir haberin sonunda "açıkladı ya da dedi" gibi fiiller olmamalıdır çünkü bu fiiller giriş cümleleri için daha uygundur.

Söylem haberlerinin sonundaki aktarmalar, "sözlerine ekledi, diye konuştu, diye kaydetmek, sözlerini şöyle tamamladı" gibi yüklemlerle tamamlanabilir.

Örnek
Alex, eski kulübü Cruzeiro'nun 98 yıllık kulüp tarihinde ilk kez küme düşmesi hakkında da açıklamada bulunarak eski takımının Brezilya'da küme düşmesine çok üzüldüğünü de ***sözlerine ekledi.***

3. ETKİNLİK

Seçtiğiniz bir gazete haberinde yer alan giriş, gelişme ve sonuç cümlelerini gösteriniz.

4.1.4. Haber Yazımında Dikkat Edilmesi Gereken Temel Unsurlar

4.1.4.1. Haberde Zaman Kullanımı ve Fiil Bütünlüğü

Gazeteci gördüğü, tanık olduğu ya da tanıklarından dinlediği olayları hikâyeleme mantığına dayalı olarak aktarır. Cümlelerini genellikle **üçüncü tekil şahısla ve -di'li geçmiş zamanı** kullanarak oluşturur. Bu sebeple "demiştir, açılmıştır" fiillerinin kullanımı yanlıştır. Doğru kullanımlar ise "dedi, açıldı" gibi kullanımlardır.

Örnek
Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), son bir haftada ülke genelindeki uyuşturucu operasyonlarında 1261 şüphelinin gözaltına alındığını ***bildirdi.***

Ülke genelinde trafik polislerince 15-19 Mayıs tarihlerinde yapılan denetimlerde 25 bin 994 sürücüye hız ihlalinden ceza ***uygulandı.***

Everest'in yüksekliğini ölçecek Çin ekibi zirveye ***ulaştı.***

Adıyamanlı arıcılar sezonun ilk polen hasadına ***başladı.***
Haberde **-di'li geçmiş zamanın** dışında içeriğe, olayların devam edip etmeyeceğine göre diğer zamanlardan da yararlanılabilir. Devam eden olaylar için **şimdiki zaman** kipinin kullanımı yaygındır. Haberin içeriğine göre kip kaymalarından yararlanılarak **geniş zaman**, geçmiş zaman anlamını verecek şekilde kullanılabilir.

Örnek
Fenerbahçe Futbol Takımı Süper Lig'e verilen arada çalışmalarına ***devam ediyor.***

Suriye'nin kuzeyinde tesisi planlanan "Güvenli Bölge"ye yönelik ABD askeri yetkilileriyle ***görüşmeler sürüyor.***

Karayolları Genel Müdürlüğünün tüm yurtta başlattığı yol yapım çalışmaları ***devam ediyor.***

Sıcaklıkların mevsim normalleri civarında olacağı bölgede havanın parçalı ve çok bulutlu geçeceği ***tahmin ediliyor.***

Sanatçı, 1980'li yıllarda yurt dışına ***açılır*** *ve yeni bir dinleyici kitlesi* ***oluşturur.***

Haberin geleceğine dönük bir bilgi söz konusu ise **gelecek zaman** kipi kullanılır.

Örnek
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından alınan Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) başvuruları bugün ***sona erecek.***

Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nde başlatılan bakım onarım çalışmaları 17 Ağustos'ta ***tamamlanacak.***

Haberin geçmişine dönük bir bilgi söz konusu ise **-miş'li geçmiş zaman kipinin hikâyesi** tercih edilmektedir.

Örnek
İstanbul Boğazı'na inşa edilen dünyanın en geniş köprüsü Yavuz Sultan Selim Köprüsü ile Kuzey Çevre Otoyolu hizmete açıldı. Kuzey Marmara Otoyolu Projesi kapsamında inşa edilen Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nün temeli 29 Mayıs 2013'te ***atılmıştı.***

Haber dilinde zaman kullanımı haberin tamamına yayılan bir bütünlük göstermelidir. Birbirini takip eden cümlelerde farklı zamanların kullanılması bu bütünlüğü bozabilir. Bunun yanında aynı cümlede birden çok zaman kullanımı da okurun dikkatini dağıtıp haberi anlamasını zorlaştırabilir. Bu sebeple aynı cümlede hem geçmiş zaman hem de şimdiki zaman kipi kullanılmamalıdır.

4.1.4.2. Haberde Yer, Tarih ve Saatlerin Yazımı

Haberde Yer İsimlerinin Doğru Yazılması: Bir haber metninde yanıtı bulunması gereken sorulardan biri "nerede" sorusudur. Bu sorunun cevabı, olayın meydana geldiği yerdir. Okurlar "nerede" sorusunun yanıtını net bir biçimde öğrenmek isterler. Haber metninde yer adlarıyla ilgili yapılan bir yanlışlık okurun gazeteciye ve kurumuna olan güvenini azaltır. Bu tür yanlışlıklar haberin konusuyla ilgili kargaşa ve paniğe yol açabilir. Muhabir bunun bilincinde olup yer adlarının doğruluğunu mutlaka kontrol

etmelidir. Az bilinen ya da yabancı isimli yerleri yazarken ansiklopedi, sözlük, harita gibi kaynaklardan yararlanmalıdır.

Örnek
Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde Saraycık Köyü mevkiinde *Suşehri Karayolları Şubesi Yol Bakım Ekibi'nin kullandığı aracın freninin boşalması sonucu kaza meydana geldi.*

Akdeniz'de Yunanistan'a ait Girit Adası'nın güneyinde *bugün öğleden sonra meydana gelen 6.4 büyüklüğündeki depremin ardından 4 deprem daha meydana geldi.*

İzmir'in Buca ilçesinde bir evde *çıkan yangında 2'si çocuk 10 kişi dumandan etkilenirken, 11 katlı bina tahliye edildi.*

ABD'nin New Hampshire eyaletinde *yapılan ön seçimlerde Demokrat aday adayları arasındaki yarışta Vermont Senatörü Sanders ipi göğüsledi.*

Samanyolu Galaksisi'nde yer alan K2-18b adlı gezegende *sıvı durumda su bulunduğu bildirildi.*

Haberde Tarihlerin Doğru Yazılması: Haber metninde yanıtı aranan önemli bir soru da "ne zaman" sorusudur. "Ne zaman" sorusunun yanıtı olan tarihlerin doğru yazılması okurlar açısından özellikle bazı haberlerde çok önemlidir. Örneğin sınav başvuru süreciyle ilgili bir haberde tarihlerin yanlış yazılması geri dönüşü olmayan mağduriyetlere sebep olabilir. Tarihlerin yazımıyla ilgili genel kurallar şunlardır:

Güncel bir haberde verilen tarih, sürmekte olan yılın içindeyse yıl rakamı haberde yer almaz.
12 Ocak Salı günü
9 Aralık'ta

Haberde verilen tarih, bir başka yılın içindeyse yıl rakamı mutlaka verilmelidir.
16 Mayıs 1986 tarihinde
27 Nisan 2011 tarihli
11 Eylül 1999 günü
2015 Şubat ayı

Ay ve gün adları, belirli bir gün ya da ayı işaret ediyorsa (önünde ya da ardında rakam bulunuyorsa) özel ad gibi kabul edilip büyük harfle başlar.
23 Ocak Cuma
19 Mayıs Salı

Belirli bir gün bildirmeyen gün ve ay adları küçük harfle başlar.
Okullar haziran ayında tatil olur, eylülde açılır.
Önümüzdeki cuma günü...

Belli döneme ait yılları genel olarak ifade eden kalıplar kullanılabilir.
1930'lu yıllarda Amerika'da ekonomik kriz etkiliydi.
2000'li yıllara gelindiğinde siyasi tablo değişti.

Bu kalıplar ancak sonu sıfır ile biten yıllarda mümkündür. Onun dışındaki kullanımlar yanlıştır. Örneğin 1995 tek bir yılı ifade ettiğinden 1995'li yıllar denilemez. 1990'lı yıllar ifadesi kullanılırsa 10 yıllık bir zaman diliminden bahsedilmiş demektir.

Haberde Saatlerin Doğru Yazılması: Kimi haberlerin içeriğinde tarihle birlikte olayın saatinin de bildirilmesi önem kazanır. Haberde saatlerin doğru verilmesi için birtakım yazım kurallarına dikkat edilmesi gerekir.

Haberlerde saat yazılırken saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için nokta (.) konur.
Saat 13.00'te
Saat 10.30'da
Saat 20.45'te…

Haberde verilen saat kesin değilse yaklaşıklık bildiren ifadeler kullanılır.
Saat 20.00 sularında…
Saat 16.00 sularında…

"Saat 18.45 sularında" ifadesi yanlıştır çünkü olayın gerçekleştiği an dakikasıyla bildirilirken yaklaşıklık belirten ifade kullanılamaz.

Deprem haberlerinde kesin saat ve dakika verilmelidir.
İstanbul'da saat 13.59'da Kandilli Rasathanesinin verilerine göre 5,7, AFAD'ın verilerine göre ise 5,8 şiddetinde bir deprem meydana geldi.

Kimi spor yarışmalarında saat ve dakikanın yanı sıra saniye ve hatta salisenin de kullanılması gereklidir.
100 metre kurbağalama barajını 59 saniye 54 salise ile aşarak genç yaşta Olimpiyat vizesi almanın heyecanını yaşayan Öğretir, aynı zamanda olimpiyat vizesini rekor kırarak aldı.

24 saatlik zaman, günün geceden geceye akışını belirleyen bir zaman düzenlemesidir. Gece yarısı 0'dan 24'e kadar olan saatlerle ifade edilir. Bu sistem bugün dünyada en yaygın kullanılan zaman biçimidir. Bu sistemde zaman 04.00 şeklinde bildirildiğinde o anın gece olduğu anlaşılır, aynı şekilde 16.00 yazıldığında öğleden sonra olduğu

bellidir. Bu sebeple haber yazılırken “dün gece saat 02.00” veya “bugün öğleden sonra saat 15.00’te” ifadelerinin kullanılmasına gerek yoktur.

4.1.4.3. Haberde Sayı ve Unvanların Yazımı

Haberde Sayıların Yazımı: Türkçede sayılar metin içinde yazıyla ya da rakamla ifade edilebilir. Haber dilinde ise bazı kalıplaşmış kurallar bulunur:

Sıfır (0) yazıyla yazılır.
Sıcaklık dün gece sıfırın altında 3 dereceydi.

Bir (1) yazıyla ya da rakamla yazılabilir. 2’den 999’a kadar olan sayılar ise rakamla yazılır. Her üç basamak arasına nokta konur.
Yolcu otobüsünün önüne aniden bir ayı çıktı.
Gençlik Olimpiyatları’nın 8’inci gününde 2 bronz, 1 altın madalya kazandık.
Dün yapılan maçı 38.765 kişi izledi.

Rakamla yazılmış bir sayıya gelen ekler kesme (’) işaretiyle ayrılır.
1986’da
1453’te
11.53’te

Dört veya daha çok basamaklı sayıların kolay okunabilmesi amacıyla içinde geçen bin, milyon, milyar gibi sözcükler harf kullanılarak yazılabilir.
5 bin 653, 28 bin 400
7 milyon 250 bin 521
6 milyar 253 milyon 481 bin 126

Yüzdelik ifadeler; yazı, rakam ve işaretle gösterilebilir.
yüzde 80
yüzde 150
yüzde 100

İnsan dışındaki varlıkların eskilik derecesi yazıyla yazılır.
kırk yıllık bina
bin yıllık halı
üç yüz yaşındaki çınar

İnsanların yaşları rakamla yazılır.
Metin Ö. (27)
5 yaşındaki çocuk
62 yaşındaki kadın

Isı dereceleri rakamla yazılır.
32 derece
sıfırın altında 3 derece
eksi 6 derece

Sıra sayıları üç biçimde yazılabilir. Haber dilinde noktayla yazılması yaygındır.
2.
2'nci
İkinci

Kitapların sayfa numaraları, bina ve daire numaraları, tarihler, yıllar ve saatler daima rakamla gösterilir.
Dün 23.00 sularında İstiklal Caddesi, Yonca Apartmanı, 23 numaralı dairede bir patlama gerçekleşti.
Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA) Başkanı Gianni Infantino, 2022 Dünya Kupası'nın 21 Kasım - 18 Aralık 2022 tarihleri arasında düzenleneceğini duyurdu.

Kimi zaman okuyucuyu etkilemek ya da haberin anlaşılırlığını artırmak adına niceliksel kıyaslamalar yapılabilir. Sayılardan bu kıyaslamalarda da yararlanılır.
Türkiye'de sadece 2018 yılında 71 futbol sahası büyüklüğünde AVM inşa edildi.
18 tırdan oluşan yardım filosu, Afyonkarahisar'dan deprem bölgesine doğru yola çıktı.
Kredi kartı büyüklüğündeki dünyanın en küçük akıllı telefonu satışa sunuldu.

Haberde Ad ve Unvanların Yazımı: Haber dilinde kişilerin adlarının yanı sıra unvanlarının da okura aktarılması esastır.

Kişilerin adları haberin başında mutlaka unvanlarıyla birlikte verilir.
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk

Haberin devamında kişi adlarında kısaltma yoluna gidilebilir. Genellikle unvan ve soyadı kullanılır.
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı Erdoğan
Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip Erdoğan
Erdoğan

Haber dilinde, ad ve unvanların önlerine kesinlikle "Sayın, Saygıdeğer, Beyefendi, Hanımefendi, Bay, Bayan, Değerli" **gibi kelimeler getirilmez.**

Haberlerde kişilerin adları tek başına kullanılmaz.

Haberde askerlerin adı geçiyorsa rütbeleri de belirtilmelidir.
Genel Kurmay Başkanı Orgeneral...
Garnizon Komutanı Tuğgeneral...
Albay...
Yüzbaşı...

Haberde akademisyenlerin adı geçiyorsa unvanları da isimlerinin başına yazılmalıdır.
Profesör Doktor (Prof. Dr.) …
Doçent Doktor (Doç. Dr.) …
Araştırma Görevlisi (Arş. Gör.) …
Öğretim Görevlisi (Öğr. Gör.) …
Okutman (Okt.) ….

4.1.4.4. Haberde Sıfat ve Zarf Kullanımı

Haberde sıfat ve zarf kullanımı meslek etiği açısından dikkat edilmesi gereken konuların başında gelir. Sıfatlar, özneleri ve nesneleri niteleme görevini üstlenirken zarflar eylemleri belirtir. Özellikle yorum içeren nitelemeler ve belirtmeler gazetecilik etiği açısından haberde yer alması istenmeyen unsurlardır. Gazeteci haberini oluştururken bu tip sıfat ve zarf kullanımından olabildiğince uzak durmalıdır. Okurlar bu tip kullanımları nesnelliğe zarar veren tavırlar olarak algılamakta ve bundan hoşlanmamaktadır.

Haberde sıfat kullanımıyla ilgili bazı gazetecilerin yaptığı bir yanlış, belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan arasına sıfat getirmeye çalışmaktır. Oysa Türkçede belirtisiz ad tamlamaları tamlama şeklinde yani bir bütün olarak sıfat alabilir.

Millî Eğitim eski Bakanı **(Yanlış)**

Eski Millî Eğitim Bakanı **(Doğru)**

4.1.4.5. Haberin Protokolü

Haber yazımı sırasında dikkat edilmesi gereken önemli bir konu protokol (öndegelim) sırasını bilmek ve haberi buna uygun kaleme almaktır. Devlet yetkililerinin, kamu kurum ve kuruluşlarının, örgütlenmiş tüm sosyal grupların kendi aralarında izledikleri protokol sırasına **öndegelim** denmektedir.

Özellikle açılış, tören, kutlama ve toplantı haberlerinin yazımında protokol sırası önem taşımaktadır. Söz konusu etkinliklerin haberi yazılırken katılanların adları protokol sırasına göre haberde yer almalıdır. Muhabir ve haberin kontrolünü yapan redaktörler devlet protokolünü bilmelidir.

Açılış, tören ya da toplantılarda konuşma sırası ile protokol sırası arasında karşıtlık söz konusudur. Protokol sırasında en başta yer alan isim, konuşma sırasına göre en sonda yer alır. Örneğin bir ilde gerçekleşen fabrika açılışına cumhurbaşkanı, sanayi ve teknoloji bakanı, vali katıldıysa ilk konuşmayı fabrika sahibi yapar. Ardından sırasıyla Vali, Sanayi ve Teknoloji Bakanı ve cumhurbaşkanı konuşur. Gazeteci haberini yazarken bu sıralamayı tersine çevirir. Haberinde önce cumhurbaşkanı ardından sırasıyla sanayi ve teknoloji bakanı, vali ve fabrika sahibinin sözlerine yer verir.

Sancaktepe Prof. Dr. Feriha Öz Acil Durum Hastanesi açıldı.
İstanbul'da salgın ve afetlere karşı kullanılmak üzere inşa edilen Sancaktepe'deki Prof. Dr. Feriha Öz Acil Durum Hastanesi'nin açılış töreni Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile gerçekleşti.

Törene Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yanı sıra Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, AK Parti Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş, İstanbul Valisi Ali Yerlikaya, Sancaktepe Kaymakamı Adnan Çakıroğlu, Sancaktepe Belediye Başkanı Av. Şeyma Döğücü, İstanbul İl Sağlık Müdürü Prof. Dr. Kemal Memişoğlu katıldı.

Yeni sistemde devlet (başkent) protokolü listesi şöyledir: Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Genelkurmay Başkanı, Ana Muhalefet Partisi Lideri, Eski Cumhurbaşkanları, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Yargıtay Birinci Başkanı, Danıştay Başkanı, Bakanlar, Türk Silahlı Kuvvetleri Kuvvet komutanları, Orgeneraller/Oramiraller, Yükseköğretim Kurulu Başkanı, TBMM Başkan Vekilleri, TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Genel Başkanları…

İllerdeki protokol listesi şöyle sıralanmaktadır: Vali, TBMM üyeleri, Garnizon Komutanı, İl Belediye Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı, Üniversite Rektörleri, Baro Başkanı, Vali Yardımcıları, Kaymakamlar, İl Genel Kolluğunun En Üst Amirleri, İl Genel Meclisi Başkanı ile İlçe Belediye Başkanları, Rektör Yardımcıları, Fakülte Dekanları, Enstitü ve Yüksekokul Müdürleri…

1. UYGULAMA

1. Yerel ya da ulusal gazetelerden seçtiğiniz bir haber metnini kişi adları ve unvanlarının, tarih ve saatlerin, sayıların ve sıfat tamlamalarının yazımı açısından inceleyiniz.
2. İncelediğiniz haberdeki kişi adları ve unvanlarının, tarih ve saatlerin, sayıların ve sıfat tamlamalarının yazımında yapılan hataları belirleyerek gerekli düzeltmeleri yapınız.
3. Düzeltmeleri yaparken Türk Dil Kurumuna ait sözlük ve yazım kılavuzundan yararlanınız.

6. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Protokolün söz konusu olduğu etkinliklerde birden fazla konuşmacı varsa protokolde en önde gelenler, konuşma sırası olarak da en önde yer alırlar.
2. ( ) "Belirtilmek, açıklanmak, bildirilmek, önerisinde bulunulmak, ileri sürülmek vb." fiillere dolaylı aktarım fiilleri denir.
3. ( ) Haber metinlerinde sık sık farklı zamanları gösteren fiil kipleri kullanılarak tekdüzeliğin önüne geçilebilir.
4. ( ) Devlet protokolüne göre öndegelim sırası şöyledir: "TBMM Başkanı, Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Ana Muhalefet Partisi Lideri, Eski Cumhurbaşkanları, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Yargıtay Birinci Başkanı, Danıştay Başkanı, Bakanlar…."
5. ( ) Gün ve ay adlarının ilk harfi, belirli bir gün işaret edilmiyorsa küçük harfle başlamalıdır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Güncel bir haberde verilen tarih, sürmekte olan yılın içindeyse …… haberde yer almaz.
7. Haberde …… sağlamak için yapılması gerekenlerden biri de haberin, 3. tekil şahıs ağzından aktarılmasıdır.
8. Haber dilinde 2'den 999'a kadar olan sayıların ..... yazılması esastır.
9. Haber metinlerinde adı geçen protokole mensup olan kişilerin, …… ya da ..... unvanlarıyla birlikte anılması gerekir.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

10. **Aşağıda verilenlerin hangisi, haber dilinin "süsten, gösterişten, sözcük oyunlarından ve çoklu çağrışımlardan uzak durarak yazılmasına yönelik" temel özelliğidir?**
    A) Sadelik B) Ölçülülük C) Açıklık D) Kesinlik E) Tarafsızlık
11. **Aşağıdaki fiillerden hangisi doğrudan aktarma fiillerinden biri <u>değildir</u>?**
    A) Açıklamak B) Bildirmek C) İleri sürmek D) Belirtilmek E) İfade etmek
12. **Aşağıdaki fiillerden hangisi dolaylı aktarma fiilleri arasında yer <u>almaz</u>?**
    A) İleri sürülmek
    B) Açıklanmak
    C) Üzerinde durulmak
    D) Uyarmak
    E) Bildirilmek
13. **Aşağıda yer alan akademik unvanlara ait kısaltmalardan hangisi <u>yanlıştır</u>?**
    A) Öğr. Gör. B) Dçt. Dr. C) Okt. D) Prof. Dr. E) Arş. Gör.

14. Saatlerin yazımı ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisinde bir yanlışlık yapılmamıştır?

A) Dün gece saat 01.30'da
B) Dün saat 01:30'da
C) Dün saat 01.30'da
D) Dün yaklaşık 01.30 civarında
E) Dün saat 01:30 sularında

15. Aşağıdaki ifadelerden hangisi haber dili açısından doğru değildir?

A) Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
B) Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk
C) Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan
D) Profesör Doktor Ali Yıldırım
E) Genel Kurmay Başkanı Yaşar Güler

16. Aşağıda verilen cümlelerin hangisinde gün ve ay adlarıyla tarihlerin yazımında bir yanlışlık yapılmamıştır?

A) Yapımı biten havaalanı, 10 Mayıs Pazartesi günü Cumhurbaşkanı tarafından açılacak.
B) Yapımı biten havaalanı, 10 Mayıs Pazartesi Günü Cumhurbaşkanı tarafından açılacak.
C) Yapımı biten havaalanı, 10-Mayıs-2019 Pazartesi günü Cumhurbaşkanı tarafından açılacak.
D) Yapımı biten havaalanı, gelecek Pazartesi günü Cumhurbaşkanı tarafından açılacak.
E) Yapımı biten havaalanı, 10 mayıs pazartesi günü Cumhurbaşkanı tarafından açılacak.

17. Haber yazımı sırasında oluşturulan dille ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Haberlerde sıfat ve zarf kullanımına çok dikkat edilmeli, yorum içeren niteleme ya da belirtmelerden uzak durulmalıdır.
B) Haber fiillerinin kullanımının çeşitlilik göstermesi tekdüzeliği kırmak adına önemlidir.
C) Devam eden olayları belirtmek için şimdiki zamanın kullanılması uygundur.
D) Haber cümlelerinde en sık kullanılan zaman, - miş'li geçmiş zamandır.
E) Protokol sıralamasını bilmek ve haber metnini buna uygun düzenlemek önemlidir.

18. Aşağıdakilerin hangisinde sayıların yazımı ile ilgili bir yanlışlık yapılmamıştır?

A) Milli yüzücümüz son yarışında 2.'inci oldu.
B) Son filmini 322543 kişi izledi.
C) Hava sıcaklığı 0'ın altında 5 derece olacak.
D) Ocak ayı enflasyon rakamı % 11,39 olarak açıklandı.
E) 1992'li yıllar Bosna Hersek için çok zor bir dönemdi.

19. Haber metinlerinde geçen sayısal ifadelerdin hangisi mutlaka yazıyla yazılmalıdır?

A) Eşyaların eskilik derecesi
B) Havanın ısı derecesi
C) Atletizm yarışmasında sonuç derecesi
D) İnsanların yaşları
E) Ev, apartman, daire numaraları

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Bir haber metniyle karşılaştığınız zaman o haberi okuyup okumamaya nasıl karar veriyorsunuz?
2. Sizce aynı haberi takip eden farklı muhabirlerin yazdığı haber metinleri, okunurluk açısından aynı özelliklere mi sahiptir?

4.2. HABER GİRİŞLERİ

4.2.1. Haberin Yapısı

Haberi yapısı bakımından kendi içinde bölümlere ayırdığımızda karşımıza üç temel unsur çıkar. Bunlar sırasıyla başlık, giriş ve gövdedir.

Başlık, haberde okuyucunun gözüne çarpan ilk unsurdur. Bu sebeple haberin içeriğinin hissettirildiği bir tür vitrin özelliğine sahiptir. Başlıkların okuru habere çekebilmesi için kısa, açık, anlaşılır ve ilginç olması istenir.

Başlığın ardından haberin giriş bölümüyle karşılaşılır. Haberin ilk paragrafı olan girişin bir başka adı da **flaş**tır. Bu bölümde haberde yer alan önemli bilgilerin özeti yer alır.

Haberin üçüncü bölümü ise girişte özetlenen olayın ayrıntılarının yer aldığı gövde bölümüdür. Haber gövdesi en geniş bölümdür.

4.2.1.1. Kullanılan Tekniğe Göre Haber Girişleri

Giriş bölümü genellikle birkaç cümleden oluşan, olayı özetleyen, olayın en önemli yanını ortaya koyan bölümdür. Haber metinlerinin ilk paragrafı olan haber girişleri her haberde aynı değildir. Haberin konusu ve muhabirin tercihine göre haber girişlerinde farklı teknikler kullanılabilir. Bu tekniklerin kullanılmasındaki amaç girişi daha ilgi çekici hâle getirmektir. Çünkü okur önce başlığa ardından girişe bakarak haberin devamını okuyup okumayacağına karar verir. Bu durum sadece gazetecilikte değil diğer habercilik türlerinde de böyledir. Bu durumun bilincinde olan haberciler giriş bölümünü ilginç, dikkat çekici, merak uyandıran bir biçimde kaleme almaya çalışırlar. Yetenekleri ve deneyimleri ölçüsünde bunu başarabilirler.

Özetleyici Giriş: Habercilikte en çok kullanılan giriş tekniğidir. **5N1K sorularının yanıtlarından en önemli, en çarpıcı ve en ilginç olanların** haberin başında yanıtlanarak haberin kısaca özetlenmesi mantığına dayanan giriştir.

Örnek
Afyonkarahisar'ın Dinar ilçesinde, iki otomobilin kafa kafaya çarpıştığı kazada 2 kişi hayatını kaybetti, 5 kişi yaralandı.

(NEREDE OLDU?) *Afyonkarahisar'ın Dinar ilçesinde,* ***(NEDEN OLDU?)*** *iki otomobilin kafa kafaya çarpıştığı kazada* ***(NE OLDU?)*** *2 kişi hayatını kaybetti, 5 kişi yaralandı.*

Ticaret Bakanlığı ekipleri, Ramazan Bayramı öncesi 81 ilde temel gıda ve tüketim ürünlerinin satıldığı marketler ile pazar yerlerinde, eş zamanlı denetim yaptı.

(KİM YAPTI?) *Ticaret Bakanlığı ekipleri,* ***(NE ZAMAN?)*** *Ramazan Bayramı öncesi* ***(NEREDE YAPTI?)*** *81 ilde temel gıda ve tüketim ürünlerinin satıldığı marketler ile pazar yerlerinde,* ***(NASIL YAPTI?)*** *eş zamanlı* ***(NE YAPTI?)*** *denetim yaptı.*

Bayburt'ta olumsuz hava koşulları nedeniyle 12 Şubat Çarşamba günü eğitime ara verildi.

(NEREDE OLDU?) *Bayburt'ta* ***(NEDEN OLDU?)*** *olumsuz hava koşulları nedeniyle* ***(NE ZAMAN?)*** *12 Şubat Çarşamba günü* ***(NE OLDU?)*** *eğitime ara verildi.*

Tanımlayıcı Giriş: Tanımlayıcı giriş, görünüşte özetleyici girişe çok benzer. Temel farkı özellikle "Ne oldu, nerede oldu ve kim yaptı" sorularının önemli olduğu haberlerin giriş bölümünde bu unsurların okuyucuya tanıtılması ve betimlenmesidir.

Örnek
Sahte pasaportla Paraguay'a girerken yakalanan ve hapis cezası alan Brezilyalı futbol efsanesi Ronaldinho, cezalı olduğu dönemde ilk kez bir röportaj verdi.

(KİM YAPTI?) *Sahte pasaportla Paraguay'a girerken yakalanan ve hapis cezası alan Brezilyalı futbol efsanesi Ronaldinho,* ***(NE OLDU?)*** *cezalı olduğu dönemde ilk kez bir röportaj verdi.*

ABD'de Türklerin en yoğun yaşadığı New Jersey eyaleti'ndeki Paterson şehrine, Türk kökenli emniyet müdürü atandı.

(NEREDE OLDU?) *ABD'de Türklerin en yoğun yaşadığı New Jersey Eyaleti'ndeki Paterson şehrine* ***(NE OLDU?)*** *Türk kökenli Emniyet Müdürü atandı.*

Özbekistan'da düzenlenen 6. Uluslararası ISSF Dayanışma Kupası'nda, milli halterci Melike Günal, 3 altın madalya kazandı.

(NEREDE OLDU?) *Özbekistan'da düzenlenen 6. Uluslararası ISSF Dayanışma Kupası'nda,* ***(KİM YAPTI?)*** *millî halterci Melike Günal, (NE OLDU?) 3 altın madalya kazandı.*

Alıntı Giriş: Özellikle açıklamanın söz konusu olduğu söylem haberlerinde alıntılı giriş tercih edilebilir. Açıklamayı yapan kişinin adıyla birlikte, **açıklamanın en dikkat çekici**

bölümü tırnak içine alınarak haberin girişi düzenlenir. Kimi zaman bir belgeden de alıntı yapılarak habere başlanabilir.

Örnek
Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu üyesi Prof. Dr. İlhami Çelik, ***"Sonbahara doğru havaların soğuması ve kişilerin kapalı ortamlara girmesiyle beraber koronavirüsün bulaş riskinin artacağı öngörülüyor."*** *dedi.*

Nisan sonunda üretime yeniden başlamanın faturasının ağır olacağını belirten OSD Başkanı Haydar Yenigün, ***"Bugün gelinen noktada, sıkıntı büyük. Maliyeti çok yüksek üretimler yapıyoruz."*** *dedi.*

"Bir yıl içinde kanseri kökten yok eden bir tedavi hazır olacak." *Bu sözler, İsrailli bilim insanlarına ait. Genetik üzerine araştırmalar yapan bir firma, tüm kanser türleri için etkili olacak bir tedavi bulduklarını iddia etti.*

Yapay kalp ile ilgili yaptığı çalışmalardan dolayı Almanya'da 'Yılın Doktoru' ödülü alan Yapay Cerrahi Uzmanı Dr. Dilek Gürsoy, üzerinde çalıştığı yapay kalbi 2022-2023 yıllarında kablosuz ve gürültüsüz olarak üretmeyi hedeflediklerini söyledi. Gürsoy, ***"İnşallah geliştirdiğimiz yapay kalbi 10-15 yılda çalıştırabilmeyi başarabilirsek, bence kalple alakalı nakle ihtiyaç kalmayacak."*** *dedi.*

Sorulu Giriş: Haberin ilgi çekiciliğini ve okuyucunun merakını artırmak adına haberlere bazen soru sorularak başlanır. Bu tip haberlerde elde edilen bilginin net olmaması söz konusudur. Kimi zaman da söyleşinin söz konusu olduğu haberlerde bu tarz girişlere yer verilir.

Örnek
Onların hepsi Türkiye'nin, dünyanın sinema ve müzik alanında isim yapan ünlüleri. ***Peki, anne ve babalarının ne iş yaptığını biliyor musunuz?***

İstanbul kış ayına girmesine rağmen sıcaklık düşmedi. Aralık ortasında dün sıcaklık 20 dereceyi buldu. Güneşi gören İstanbullular sokaklara akın etti. Gezmeye çıkanlar nedeniyle özellikle Boğaz'da sahil şeridinde trafik yoğunluğu oluştu. ***Peki, hâlâ kışın gelmemesinin sebebi ne?***

Çağın vebası kanser... Dünyada en sık görülen kanser türlerinden bazıları şunlar: akciğer, prostat, mide ve karaciğer, meme, bağırsak ve rahim kanserleri... ***Peki, kanser tedavisi bulundu mu? Kanserde immünoterapi tedavisinin yeri nedir? İmmünoterapi hangi kanserlerde kullanılır?***

Öyküleyici Giriş: Bu giriş tekniği hikâyeleme mantığına dayalıdır. Özellikle dergi haberciliğinde ve magazin haberlerinde kullanılan bu teknik renkli bir haber diline

olanak sağlaması bakımından televizyon haberciliğinde de sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Hikâye giriş olarak da isimlendirilen bu giriş tekniğinin temel özelliği çarpıcı olmasıdır.

Örnek
Neslican Tay, tam üç kez kanseri yendi. Tümör nedeniyle 18 yaşında sol bacağı kesilen Neslican, "Bacağım yok ama yaşam sevincim var. Ben bir bacaktan ibaret değilim ki... Çok daha fazlasıyım!" diyerek azmi ile kanser hastalarına örnek oldu. Ne o pes etti ne de yakasını bir türlü bırakmayan hastalığı. 4'üncü kez kansere yakalandığını sosyal medya hesabından duyuran ve kanserle mücadele edeceğini açıklayan Neslican, yaşadıklarını ve tedavi süreçlerini takipçileri ile paylaştı. Kanserle mücadelesi sırasında hastalara verdiği moral ve destek ile tanınan Neslican, sağlık durumu kötüleşince 15 Eylül'de, İstanbul'daki bir özel hastanenin yoğun bakım ünitesinde tedaviye alındı. Neslican, 20 Eylül günü akşam saatlerinde, doktorların tüm müdahalelerine rağmen yaşama veda etti.

İlkay Kayadibi, 47 yaşında bir müzik öğretmeni. İlkay Öğretmen azmi ve yaşamıyla öğrencilerine örnek oluyor. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde taşeron temizlik işçisi olarak çalışırken yarım kalan eğitimini tamamlamaya karar veren İlkay Kayadibi (47), aynı üniversitenin eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümünden mezun olup Bitlis'e müzik öğretmeni olarak atandı.

Zıtlık Gösteren Giriş: Kimi haberlerde insanların alışageldiği durumların karşıtı öne çıkabilir. Sıra dışı ya da alışık olunmayan durumlara ilişkin zıtlıklar haberin en önemli öğesini oluşturabilir. Gazeteci haberin bu yönünü öne çıkararak okurun dikkatini çekmek isteyebilir.

Örnek
Türkiye'nin birçok bölgesinde soğuk hava etkili olurken Alanya'da yazdan kalma günler devam ediyor. Hava sıcaklığının 18, deniz suyu sıcaklığının ise 17,2 derece ölçüldüğü ilçede yerli ve yabancı ***turistler, şubat ayının ortalarına gelinmesine rağmen güneşli havanın tadını denize girerek ve güneşlenerek çıkardı.***

Mersin Limanı'nda, her gün 25 metre yüksekliğe çıkarak gemilere yükleme ve boşaltma yapan ***4 kadın vinç operatörü, tüm tepkilere karşın ortaya koydukları performansla erkeklere taş çıkartıyor.*** *Biri, Türkiye limanlarındaki ilk kadın vinç operatörü iki çocuk sahibi bir babaanne, biri 4 aylık anne adayı olan 4 vinç operatörü, her işi yapabileceklerini kanıtlayarak, kadınlara ilham kaynağı oluyor.*

Okur-İzleyici Adresli Girişler: Bu teknikte haberin başında doğrudan okura ya da izleyiciye seslenen bir dil kullanılır. Serbest yazım tekniğinin kullanıldığı bu girişlerle

okurun habere dâhil olması amaçlanmaya çalışılır. Özellikle dergi ve televizyon haberciğinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek
Bir eğitim sistemi düşünün, içinde hayal, etkinlik ve hayat becerileri olsun. *Öğrenci, okula gittiğinde sıkıldığı dersler yerine, ilgi alanına giren dersleri öğrensin. Bu ilgi alanları sayesinde mezun olduğunda vakit kaybetmeden mesleğini seçsin. Üniversite okuyacaksa da tercihini doğru bir şekilde yapsın. Türkiye için uygulanması zor olan bu hayalin ilk adımları atıldı. Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, ortaöğretimde yeni eğitim modelini açıkladı.*

Yaz geldi ve siz de güzel görünmek adına bronzlaşmak istiyorsunuz. *Sahile uzanıp cildinizi güneşe teslim edeceksiniz. Ancak farkında olmadığınız bir gerçek var. Uzmanlar ozon tabakasının delik olduğunu hatırlatarak insanları uyarıyorlar: "Bronzlaşma aslında derinizin size verdiği bir tehlike sinyalidir."*

Genelleyici Giriş: Haberin başında konunun ve haberin ne olduğunu doğrudan tanımlamayan, bir giriş cümlesi bulunan girişlerdir. Haber konusunun ne olduğu daha sonraki cümlelerde anlatılır.

Örnek
Parayla saadet olmaz. *Bu sözünün doğruluğu, bilimsel araştırmayla kanıtlandı. Avustralya'da yapılan bir araştırma, zengin semtte oturanların yoksul semtlerde oturanlardan daha mutsuz olduğunu ortaya koydu. Paranın ancak çok çok üst seviyelerde mutluluğa katkı yapabileceği belirtildi.*

Altın en güvenli limandır. *Ekonomik gidişattan endişelenen vatandaş güvenli liman olarak bilinen altına koştu. Türkiye'deki altın mevduatları ocak-eylül döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 67.3 oranında arttı. Dünyada Brexit ve ticaret savaşlarının altının ons fiyatını yükseltmesi, Türkiye'de de vatandaşın yatırımını enflasyona karşı koruma isteği yatırımcıyı altına yönlendirdi.*

5N1K Kuralına Göre Girişler: Bu tip girişler, 5N1K kuralını oluşturan sorulardan birinin önemli olduğu ve ağır bastığı giriş tipleridir.

Kim?
63 yaşındaki Amerikalı ünlü aktör ve komedyen Robin Williams, *evinde ölü bulundu.* ***Dünyaca ünlü ABD'li şarkıcı Jennifer Lopez****, Antalya'da yarın vereceği konser için sabah saatlerinde özel uçakla kente geldi.*

Ne?
Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi, ***ilk hastalarını kabul etti.***

Nerede?
İstanbul'da *sabah saatlerinden itibaren yoğun sis oluştu.*

Neden?
Para karşılığı büyü bozduğu iddia edilen R.Ş. hakkında açılan davada "dini inanç ve duyguların istismarı suretiyle dolandırıcılık" ***suçundan*** *3 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası istendi.*

Ne Zaman?
ÖSYM'nin takvimine göre, üniversite sınav sonuçları ***18 Temmuz 2019 Perşembe günü*** *erişime açılacak.*

Nasıl?
Tokat'ta kaybolduğu ormanlık alanda bir hafta sonra bulunan 6 yaşındaki M.C.'nin ***yağmur suyu içerek*** *hayatta kaldığı öğrenildi.*

4. ETKİNLİK

Sınıfa getirdiğiniz bir gazetenin ilk sayfasında yer alan haberleri okuduktan sonra aynı haberleri gazetenin internet sayfasında bulunuz. Haberlerin yapı bakımından farklılıkları var mı? İnceleyiniz.

5. ETKİNLİK

Sınıfa getirdiğiniz gazetelerdeki haber girişlerini kontrol ederek hangi haber girişi tekniğiyle yazıldığını bulunuz.

BİLGİ KUTUSU

Aynı Haberin Farklı Giriş Tekniklerine Göre Yazılması

Haberin konusuna ve muhabirin tercihine göre haber girişlerinin tekniği değişebilir. Bununla birlikte aynı haber farklı tekniklerle de kaleme alınabilir. Aşağıda aynı haberin farklı giriş tekniklerine göre nasıl kaleme alınabileceği örneklenmiştir.

1- Özetleyici Giriş Tekniği
Konya-Afyon karayolunda dün akşam saatlerinde meydana gelen kazada 4 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. Kamyonun kırmızı ışıkta bekleyen araçlara çarpması sonucu gerçekleşen kazanın aşırı hız sebebiyle meydana geldiği vurgulandı. Olay sonrasında, kamyon şoförü Ali Yemen isimli kişinin soruşturma için gözaltına alındığı belirtildi.

2- Tanımlayıcı Giriş Tekniği
Konya'da korkunç bir kaza meydana geldi. 4 kişinin hayatını kaybettiği 5 kişinin de ağır yaralandığı kazanın tek sorumlusunun kamyon şoförü Ali Yemen isimli şahıs olduğu ifade ediliyor.
3- Alıntı Giriş Tekniği
"Trafik ışıklarını fark edemedim, kaza kaçınılmazdı." diyen Ali Yemen; 4 kişinin ölümüne 5 kişininse yaralanmasına neden oldu. Olaydan sonra ifadesi alınan şoförün aşırı hız yaptığı gerekçesiyle kazaya sebebiyet verdiği vurgulanıyor.

4- Sorulu Giriş Tekniği
Kazanın nedeni aşırı hız mı? Kazanın sorumlusu kim? Trafik ışıklarına yaklaştığında ışıkları fark edemeyen kamyon, büyük bir faciayı beraberinde getirdi. Kazada 4 kişi hayatını kaybetti.

5- Okur-İzleyici Adresli Giriş Tekniği
Siz de bu feci kazada ölebilir ya da yaralanabilirdiniz. Dün akşam Konya'da aşırı hız sonucu bir trafik kazası yaşandı. 4 kişinin hayatını kaybettiği kazada 5 kişi de ağır yaralandı. Yetkililerce son yıllarda gerçekleşen kazaların aşırı hız sonucunda meydana geldiği belirtiliyor. Ülkemizde trafik kurallarına uyulması konusunda yaptırımların artırılması gerekliliğine işaret ediliyor.

6- Genelleyici Giriş Tekniği
Türkiye'de meydana gelen kazaların çoğunluğunun aşırı hız ve dikkatsizlik sonucunda gerçekleştiği belirtiliyor. Konya'da meydana gelen kazada; duramayan bir kamyonun öndeki araçlara çarpması sonucu 4 kişi öldü, 5 kişiyse ağır şekilde yaralandı. Kazaların dikkatsizlikten kaynaklandığına dikkat çekiliyor.

7- Zıtlık İfade Eden Giriş Tekniği
Yetkililer aşırı hız yapmanın kaza ile sonuçlandığını belirtiyor ama araç kullanıcıları aşırı hız yapmaya devam ediyor. Dün akşam saatlerinde Konya'da meydana gelen kazada 4 kişi hayatını kaybetti, 5 kişi de ağır yaralandı.

8- Öyküleyici Giriş
Kazanın faturası ağır oldu. Felaketi beraberinde getiren aşırı hız yürekleri yaktı. Konya'da süratli bir kamyon şoförü ışıkları fark etmedi, kamyon öndeki araçlara hızla çarptı. Kazada 4 kişi öldü, pes dedirtecek kazada ölenlerin yakınları isyan etti, olaya dışarıdan müdahale eden bir kişi dikkatsiz davranan sürücüye tehditkâr sözler savurdu.

(Kaynak: Gıyasettin Tayfur, Haber Toplama, Yazma ve Yayınlama Teknikleri, Konya, Eğitim Yayınları, 2018)

2. UYGULAMA

1. Farklı konularda üç gazete haberi seçiniz.
2. Seçtiğiniz haberlerin girişlerinde kullanılan tekniği tespit ediniz.
3. Bu haberlerin girişlerini haberin içeriğinden yararlanarak aşağıda sıralanan tekniklerle yeniden yazmaya çalışınız.
   a. Özetleyici giriş tekniğini kullanarak
   b. Tanımlayıcı giriş tekniğini kullanarak
   c. Alıntılı giriş tekniğini kullanarak
   d. Öyküleyici giriş tekniğini kullanarak
   e. Sorulu giriş tekniğini kullanarak
   f. Okur-izleyici adresli giriş tekniğini kullanarak
   g. Genelleyici giriş tekniğini kullanarak
   h. Zıtlık ifade eden giriş tekniğini kullanarak

7. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Muhabir yazacağı konu belli olduktan ve haber girişlerinden birini seçtikten sonra farklı bir girişle haberini yeniden yazamaz.
2. ( ) Başlık, haberin okuyucunun gözüne çarpan ilk unsurudur. Bu sebeple haberin içeriğinin hissettirildiği bir tür vitrin özelliğine sahiptir.
3. ( ) "Ne oldu, nerede oldu ve kim yaptı" sorularının önemli olduğu haberlerde alıntılı giriş kullanılır.
4. ( ) Sıra dışı ya da alışık olunmayan durumların öne çıktığı haberler, zıtlık gösteren girişlerin kullanılmasına uygun değildir.
5. ( ) Okur-izleyici adresli girişler, özellikle dergi ve televizyon haberciliğinde kullanılmaya uygundur.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Düz bir haber metni yazılırken başlangıçta en önemli soruları yanıtlamak amaçlandığından en çok…… tercih edilir.
7. Haberinin ilgi çekiciliğini ve okuyucunun merakını artırmak adına haberlere bazen …….…… başlanır.
8. Öyküleyici giriş tekniği ……mantığına dayalıdır.
9. Haberin başında konunun ve haberin ne olduğunu doğrudan tanımlamayan, bir giriş cümlesinin bulunduğu girişlere …… giriş adı verilir.
10. 5N1K kuralına göre girişler, kuralı oluşturan sorulardan birinin …… ve ağır bastığı haberlerde kullanılır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Haberlerde yer alan önemli bilgilerin özetinin verildiği bölüm aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Başlık
    B) Sürmanşet
    C) Flaş
    D) Gövde
    E) Manşet
12. **Haberin başında konunun ve haberin ne olduğunu doğrudan tanımlamayan bir cümlenin yer aldığı giriş tekniği aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Özetleyici
    B) Tanımlayıcı
    C) Sorulu
    D) Öyküleyici
    E) Genelleyici

13. "Dünyaca ünlü senarist ve yönetmen Nuri Bilge Ceylan'a (KİM?) 24. Saraybosna Film Festivali kapsamında (NEREDE?) "Saraybosna'nın Kalbi Yaşam Boyu Başarı Ödülü" takdim edildi.(NE?)" biçimindeki haber girişi aşağıdaki giriş türlerinden hangisidir?
A) Özetleyici
B) Tanımlayıcı
C) Öyküleyici
D) Genelleyici
E) Alıntı

14. Söyleşi haberlerinin başında ya da habere ilişkin kimi bilgilerin net olmadığı durumlarda kullanılan haber girişi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Zıtlık gösteren giriş
B) 5N1K giriş
C) Alıntı giriş
D) Öyküleyici giriş
E) Sorulu giriş

15. "Büyük şehirler, içinde yaşayan insanları yalnızlaştırır." cümlesiyle başlayan haber aşağıdakilerden hangisine örnek olabilir?
A) Öyküleyici giriş
B) 5N1K giriş
C) Tanımlayıcı giriş
D) Genelleyici giriş
E) Özetleyici giriş

Aşağıda verilen haber giriş tekniklerini uygun haberlerle eşleştiriniz.
(okur-izleyici adresli, zıtlık gösteren giriş, öyküleyici, sorulu, tanımlayıcı)

16. Yan dairenize yeni taşınan komşunuzun daha bebekken ayrıldığınız kardeşiniz olduğunu hayal edin. Güzel bir film senaryosu olurdu değil mi? Bu senaryo ABD'nin Wisconsin eyaletinde gerçek oldu. Yıllardır birbirlerini arayan iki kız kardeş, kapı komşusu çıktı. ……

17. Norveç'in Bodö kentinde bulunan ve dış cephesindeki çirkin görüntü nedeniyle yıkılması için komşularının imza topladığı evin içini görenler adeta şoke oldu. Dış cephesi sıvasız ve boyasız olan evin içindeki tasarımlar herkesi büyüledi. Evin sahibinin neden böyle bir tasarrufta bulunduğu ise bilinmiyor. ……

18. Ayşe Öğretmen İstanbul'da doğdu. Ankara'da okudu. Şanlıurfa'daki bir köy okuluna atandı. Öğrencilerinin; öğretmeni, müdürü, doktoru, aşçısı, temizlik görevlisi, ablası, kardeşi ve anne-babası oldu. …….

19. Matrix 4 ne zaman vizyona girecek? Dördüncü Matrix filmi için ne kadar beklememiz gerektiği en sonunda belli oldu. Warner Bros. sinema tarihinin en önemli üçlemelerinden bir tanesinin devam filminin çıkış tarihini açıkladı. Matrix 4 için 2021 ilkbaharına kadar sabretmeniz gerekecek. …….

20. ABD'nin Florida eyaletinde yaşayan Shane Missler (20) isimli bir genç, ülkenin en büyük şans oyunu olan Mega Millions'tan 450 milyon dolar kazandı. …….

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Farklı kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerin genel olarak yazım tekniklerinin farklı olduğu düşüncesine katılıyor musunuz?

4.3. TERS PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ

Haber yazma teknikleri içerisinde en eskisi ve en çok kullanılanıdır. Bu kadar uzun ömürlü olmasının altında yatan en önemli neden; habere yönelik bilgilerin hedef kitlenin ilgisine göre en önemliden daha az önemliye doğru sıralanması gösterilmektedir.

Ters piramit tekniğinde habere ilişkin en önemli ve en can alıcı unsurlara ilk paragraflarda yer verilirken ikinci ve üçüncü derecedeki önemli unsurlara da birbirini izleyen paragraflarda yer verilmektedir. Bu teknikte haberin özeti, girişte verilmektedir. En çarpıcı, en önemli bilgi en başta verilir ve ayrıntılara ondan sonra girilir. Söz konusu "önemlilik sıralaması" nedeniyle bu tekniğe, ters dönmüş bir piramit şeklini andırdığından **ters piramit** adı verilmiştir (Şekil 4.1).

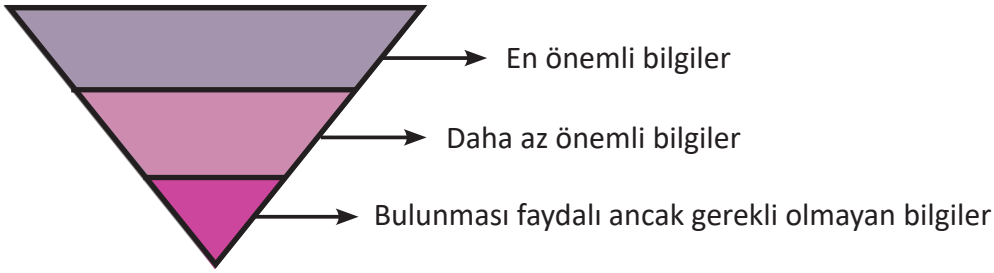

Şekil 4.1: Ters piramit tekniğinin yapısı

Örnek

FİNLANDİYA BAŞBAKANI MARİN İZMİR'DE

Finlandiya Başbakanı Sanna Marin tatilini geçirmek üzere Türkiye'ye geldi. Tatil tercihini İzmir'in Balçova ilçesinde bulunan ve uluslararası bir üne sahip olan sağlık kompleksi Balçova Termal Otel'den yana kullandı. Başbakanın korumaları basın mensuplarının görüntü almasını engellemeye çalıştı.

Finlandiya tarihinin en genç başbakanı (34) olarak ün yapan Sanna Marin tüm gününü şifalı sularda geçiriyor. Henüz dışarı çıkmayan Marin'in sağlığına çok önem verdiği biliniyor. Sanna Marin dün gece annesi ve iki kız kardeşi ile beraber özel jet ile İzmir'e geldi. Üzerinde çok sıradan bir kıyafet olduğu gözlenen başbakan küçük bir valiz ile otele yerleşti.

Sanna Marin, annesi ve kız kardeşleri sabah saat 11.00 sularında ormanın içinde düzenlenmiş olan yaz bahçesi kahvaltı salonunda göründü. Gerek Marin gerekse kız kardeşlerinin çok mütevazı giyim ve davranışları dikkat çekti. Özellikle Finlandiya Başbakanı Sanna Marin, otel çalışanlarına gösterdiği nezaket ve garsonlara verdiği bahşişlerle gönüllere taht kurdu.

Günlük gazetelerdeki haberlerin çoğunda benzer bir yazım tekniği dikkati çeker: Haberlerin girişinde konuyu özetleyen bir anlatım bulunur ve ardından ayrıntılara geçilir. Kısa haberlerde ise yalnızca özete yer verilir, ayrıntılar bulunmaz.

Okuyucu açısından konunun özetlenmesi gibi değerlendirilebilecek bu anlatım şekli, aslında gazetecilik tarihi açısından bir zorunluluğun sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Haberlerin telgrafla iletildiği ve telgrafla haberleşmenin teknolojik anlamda hatlardaki kesintiler nedeniyle pek de kolay olmadığı dönemlerde önce haberlerin özetleri geçilmiş ve telgraf hatlarının elverdiği ölçüde ayrıntılar ulaştırılabilmiştir. Daha sonra tekniğin sağladığı diğer avantajlarla birlikte ters piramit tekniği, bir haber yazma tekniği olarak özelliğini korumuş ve haber yazma teknikleri arasında en çok kullanılan teknik olmuştur.

Kaynağı ya da tarihi her ne şekilde olursa olsun ters piramit tekniğinde asıl olan, en basit şekilde haberin ne olduğu bilgisinin haberin girişinde verilmesidir. Böylece haberin girişi "Gel, beni oku." demekte ve bir anlamda **haberin reklamını** yapmaktadır.

4.3.1. Ters Piramit Tekniğinin Kurgulanması ve Haber Gövdesi

Adından da anlaşıldığı üzere haber ters piramit şeklinde kurgulanmaktadır. Haber gövdesi ise üç şekil gözetilerek yazılabilmektedir. Bunlar; kronolojik dizi, blok paragraflar ile düzenleme, zincirleme düzen şeklinde ifade edilebilir.

4.3.1.1. Kronolojik Dizi ile Haber Gövdesi Oluşturma

Bu şekil uygulandığı takdirde, haberin girişi yazıldıktan sonra eldeki bilgiler eğer mümkünse olayların oluş sırasına göre -zaman unsuru dikkate alınarak- değerlendirilip sıralanır. Yangın, deprem, tören ve benzeri olayların haber şeklinde yazılması kronolojik dizi ile uygulanabilmektedir.

4.3.1.2. Blok Paragraflar ile Düzenleme

Ters piramit kuralının bu düzenleme şeklinde paragrafların yerinin değiştirilmesi, önemleri değişmeyecek şekilde yapılabilmektedir. Blok paragraflarla haberin gövdesini inşa etmek ancak önemleri hemen hemen aynı olan bilgilerin elde bulunması hâlinde mümkündür.

Blok paragraf ile düzenleme yapılacaksa eldekilerin çok iyi bir şekilde süzgeçten geçirilmesi, değerlendirilmesi zorunludur. Muhabirin takdir yetkisini de iyi bir şekilde kullanması gerekmektedir. Blok paragraflarla düzenlenerek yazılan haber türleri arasında geziler, hava durumu ile ilgili haberler yer almaktadır. Bu türün yazımında blok paragraf kullanımı gayet rahat bir şekilde uygulanabilmektedir.

4.3.1.3. Zincirleme Düzen

Zincirleme düzen; girişten sonra gelen her paragrafın birbirini izleyecek şekilde, anlam bakımından birbirine bağlı olarak düzenlenmesi ile gerçekleştirilir. Bu tür bir düzenleme tıpkı zincirin halkalarına benzer. Bu nedenle, haberin kısaltılması çok zorlukla yapılabilir.

Ters piramit kuralının gerek kronolojik dizi gerek blok paragraflarla düzenlenmesi gerekse zincirleme düzene uygun olarak uygulanması hâlinde, bazı bağlayıcı kelimeler de kullanılmaktadır. Buna birlik sağlama adı verilmektedir. Bu şekil bağımsız olmadığından diğer şekillerin arasında sayılmamıştır. Birlik sağlama yönünden bazı bağlayıcı kelimelerin kullanımı zorunludur. Kullanılan kelimeler arasında ise "ayrıca, böylece, burada, böylelikle, yalnız, bundan dolayı, zaten vs." yer almaktadır.

Genel olarak ters piramit tekniği ile yazılmış haberler, iki ayrı bölümden oluşur:

- **Giriş paragrafı:** Girişte olayın ne olduğu ve sonucu özet olarak verilir. Genellikle haber değeri açısından yapılacak önemlilik sırasına göre; "ne", "nerede", "ne zaman" ve "kim" sorularının yanıtları giriş bölümünde yer alır.

- **Haberin gövdesi:** Ayrıntılara yer verilen gövde bölümünde genellikle "neden" ve "nasıl" olduğu kronolojik bir sıra içerisinde açıklanır.

Özetle:
- En eski ve en çok kullanılan yöntemdir.
- Toplanan bilgiler ilgiye göre azalan bir sıra izler.
- 1850'lerde Amerika İç Savaşı Dönemi'nde bu kural oluşturulur.
- Bu kural telgrafın kullanım mantığına dayanır.
- Bu teknikte haber iki kısımdan oluşmaktadır: Bunlar; giriş ve gövdedir.
- Haberin temel öğeleri sayılan soruların (5N/1K) cevaplarına ilk paragrafta yer verilmesi biçiminde uygulanmaktadır.
- Geri kalan haber gövde kısmında verilir.
- 20-28 cümleden oluşur.
- Birinci paragrafta olay hakkında en önemli noktalar 1-2 paragrafta özetlenir.
- İkinci paragraf mağdur veya zarar gören tarafın görüşünü yansıtır.
- Üçüncü paragraf fail veya zarar veren tarafı tanıtır ve ayrıntılara yer verir.

Ters Piramit Tekniği ile Yazılan Haber Örneği

(Haber Başlığı)
İstanbul-İzmir arasında, hızlı tren seferleri başlatıldı

(Giriş)
TCDD'nin, İstanbul-İzmir arasında başlattığı hızlı tren seferlerinin diğer taşıma şekillerine göre daha ekonomik olduğu bildirildi.

(Haber Detayı)
TCDD'den yapılan açıklamada, İstanbul'dan İzmir'e ya da İzmir'den İstanbul'a gidecek yolcular için haftanın iki günü ve hafta sonu olmak üzere haftada dört gün seferlerin yapılacağı belirtildi. Öğretmenlere, öğrencilere, 65 yaş üzerindeki yolculara, askerlere ve engellilere bunun yanında gidiş-dönüş biletlerine de yüzde 25 oranında indirim uygulanacak.

4.3.2. Ters Piramit Tekniğinin Sağladığı Olanaklar

Ters piramit tekniğinin en büyük avantajı şudur: Gazete okurlarının bir gün içerisinde gazete okumaya ayırdıkları sürenin yaklaşık 15 ile 25 dakika arasında değiştiği hesaplanmaktadır. İnternet kullanıcılarının haber okumak için ayırdıkları süre ise daha azdır. Bu nedenle eğer bir muhabirin iki otomobilin çarpışması haberini, öyküleyici tarzda otomobil sürücüsünün sabah evinden ayrılmasıyla başlattığı düşünülürse hikâye uzar da uzar ve pek çok okuyucu gazete okumaya ayırdığı süre içerisinde kazanın sonunda belki de otomobil sürücüsünün ölmediğini öğrenemez. Bunun yerine böyle bir haber genellikle olayın sonucu ile başlar. Örneğin şöyle bir girişle başlar: "Çevre yolunda meydana gelen kazada iki kişi öldü.". Bu örnekte de vurgulandığı gibi haberci, haberini çoğu zaman bir hikâye ya da masal anlatır gibi anlatmaz. Çünkü günlük yayın organlarında haber okumak isteyenlerin çoğunlukla zamanları yoktur ve ne olup bittiğini hızlı bir şekilde öğrenmek isterler. Bu nedenle haberlerin daha en başta neler olup bittiğini anlatması beklenir.

Olayın sonunda ne olmuşsa o en başta söylenir. Özellikle ani gelişen olaylarda ilk beklenen şey, olayın ne olduğunun açıklanmasıdır. Ters piramit tekniğinin sağladığı bu hızlı ve özlü anlatım, gazeteye daha fazla haberin sığdırılmasını sağlar.

Ters piramit tekniği ile yazılan haberlerde kısmen gereksiz ya da önemsiz detaylar yer almaz. Bu da haberlerin "yeterli" uzunlukta olması anlamına gelir. Böylece kazanılan yere daha fazla haber konulabilir. Radyo ve televizyon haberciliğinde de bu böyledir.

Haber yazmayı kolaylaştırma anlamında da ters piramit tekniği önemli bir avantaja sahiptir. Çünkü diğer tekniklere göre ters piramit tekniği ile haber yazmak daha pratiktir. Haber unsuru taşıyan en önemli bilgiler en başta verilecek diğer bilgiler de daha sonra sıralanacaktır.

Okuyucu açısından değerlendirildiğinde, en önemli bilgilerin en başta verilmesi, haberin tamamını okumadan anlaşılması demektir. Giriş bölümünü okuyan, haberin devamını okuyup okumama kararını verebilir. Bilgileri en önemliden daha az önemliye doğru sıralamış olan muhabir, okuyucunun gerekli gördüğü yerden haberden ayrılmasına da olanak tanımış olur.

Bir başka açıdan bu durum, gazete sayfalarını hazırlayan editörlerin de işini kolaylaştırıyor. Çünkü sayfaya sığmayan uzun haberlerin kesilmesi gerektiğinde önemsiz ya da ayrıntı bilgilere yer verilen en alttaki paragrafları atarak editörlerin haberi kısaltması mümkündür. Bu da haber metinlerinin hızlı bir şekilde işlenebilmesi anlamına gelir. Giriş paragrafına bakan editör; başlığın uygunluğunu denetleyebilmekte, uzun gelen haberlerde son paragrafları atarak haberleri kısaltabilmektedir. Bu kullanım avantajlarını sağlayan başka hiçbir yazım tekniği yoktur.

Özet:

- Okumayı kolaylaştırır ve tekrarı önler.
- Merakı tatmin eder.
- Sayfa düzenini kolaylaştırır.
- Başlık atmada kolaylık sağlar.
- Haberi daraltma ve genişletme olanağı sağlar.
- Hızlı olarak haber yazmayı sağlar.
- Bütün haber türleri ve iletişim araçları için uygulama olanağına sahiptir.

4.3.3. Çeşitli Haber Çözümlemeleri

Bir olaya ilişkin en önemli unsurun hangisi olduğuna ve hangi unsurların onu takip etmesi gerektiğine nasıl karar verilir? Bu sorunun yanıtı muhabirin kişisel değerlendirme yeteneğinde yatar ve çoğunlukla zaman içinde gelişir. Ancak bu süreçte muhabire yardımcı olabilecek bazı sorular yöneltilebilir:

- Bu olayla ilgili olarak okuyucuyu en çok etkileyecek olan unsur nedir?
- Bu olayla ilgili olarak en başta yanıtlanması gereken soru ya da sorular hangisi ya da hangileridir?
- Haberi destekleyici hangi konuşma ya da ifadeler en güçlü (önemli) olanlardır?

Bu soruların yanıtları verildiğinde haberin en önemli unsurunun hangisi ya da hangileri olduğu ortaya çıkar (Rich, 1997).

Bir Yangın Haberi

Yangın haberine ve ayrıntılarına geçmeden önce bir itfaiye merkezinde yaşanan telefon konuşmasına kulak verelim. Bir vatandaş, itfaiye merkezini arar ve şöyle konuşur:

"İtfaiye mi?"
"Evet"
"Merhaba. Akşam saat 8 gibi eve geldim. Saat 10 sıralarında misafir odasında televizyonun karşısına yayılmış maç seyrediyordum. Bir yandan da demliği ateşe koymuştum."
Evet"
"Şeey... Sanırım uyuyakalmışım. Uyandığımda saat 11.30 gibiydi. Çünkü televizyondaki futbol maçı da bitmişti. Neyse... Az önce uyandım, sanırım çaydanlık yere düşmüş tabanına yapışan bir kağıt alev almış. Şu anda mutfakta yangın var. Her yer yanıyor..."

İtfaiye merkeziyle bu tür "masal anlatır gibi" bir konuşma hiç yapılmış mıdır? Bilinmez. Ancak herhalde şöyle bir konuşma daha bilgilendirici ve hayat kurtarıcı olabilir:

"İtfaiye Merkezi, buyurun"
"Yangın var!"
"Nerede?"
"Menekşe Mahallesi, Karlı Sokak 22 numara. Cebeci Lisesinin hemen arkası..."
"Derhal geliyoruz!"

Bir yangın karşısında herhalde gazeteci ya da muhabir olmayan insanlar da girişin nasıl yapılması gerektiğini bilir ve en önemliden başlayarak gerekli bilgileri karşı tarafa hızlı ve özlü bir şekilde aktarabilirler. Yangının nasıl başladığına ait hikâyeyi uzun uzun, baştan sona anlatmak yerine evin yanmakta olduğunu ve evin adresini telefonu açar açmaz itfaiye merkezindeki görevliye söyleyebilirler (Brooks vd., 2002).

Ters piramit tekniğinde aslında uygulanması gereken kural tam da budur. İlk yapılması gereken şey; en önemli, en can alıcı ya da haber değeri anlamında en yüksek değere

sahip bilginin en başta verilmesidir. Benzer bir yangın haberinde muhabirin rutin olarak sorması ve yanıtlaması gereken bazı sorular şunlar olabilir:

- Yangın ne zaman başladı?
- İtfaiye merkezine ne zaman bildirildi?
- Kim bildirdi?
- İtfaiye aracının gelmesi ne kadar zaman aldı?
- Yangının söndürülmesi ne kadar zaman aldı?
- Yangının nedeni nedir?
- Bu yıl dikkatsizlikten kaynaklanan yangın sayısı nedir?
- Bu sayı geçen yıla oranla nasıl değişmiştir?
- Yangında yaralı ya da ölü var mıdır?
- Hasar ne kadardır?
- Ev sahibi kimdir?
- Evin yangın sigortası var mıdır?
- Bu olayla ilgili normal olmayan bir durum var mıdır?
- Olay başka kimleri ilgilendirmektedir? (Brooks vd., 2002)

Bu soruların yanıtları alındığında haber yazılmaya başlanabilir. Şimdi yangın olayına ilişkin bir haber yazalım. Öncelikle haber öğelerine ilişkin soruların yanıtlarına bakalım:

Kim? Evinde uyuyup kalan Ali Yılmaz, 39 yaşlarında. Ayrıca bu kişiye ait diğer özel bilgiler de not edilmeli. Örneğin; mesleği, medeni durumu vs. Ali Yılmaz'ı ülkedeki diğer Ali Yılmazlardan ayıran nitelikler tanımlanmalı.

Nerede? İtfaiye merkezi tarafından yaklaşık 50 bin liralık maddi zarara neden olduğu söylenen yangın nerede? Menekşe Mahallesi, Karlı Sokak , No 22. Cebeci Lisesinin arkasında.

Ne Zaman? İtfaiye merkezine telefon Salı gece 23.30'da geldi. İtfaiye aracı yangın yerine 23.40'ta ulaştı. Yangın 00.20'de söndürüldü.

Neden? İtfaiye Müdürü Serkan Yılgın'in ifadesine göre yangın Ali Yılmaz'ın dikkatsiz bir şekilde konulan demliğin altına yapışıp tutuşan kağıttan ateş çıktı.

Nasıl? Ali Yılmaz, İtfaiye Müdürü'ne uyuyakaldığını ve uyandığında yangını gördüğünü söyledi. İtfaiye Müdürü'ne diğer sorularını da soran muhabir gizli bilgilere de ulaşır: Bu yangın, uyuyup kalanların neden olduğu bu yılki sekizinci yangındır. Geçen yıl bu şekilde meydana gelen yangın sayısı toplam dörttür. Ali Yılmaz'ın yangın sigortası yoktur. Evde yalnız yaşamaktadır. Olaydan yaralanmadan çıkmıştır.

Elbette bu hayalî olayla ilgili daha fazla bilgi de toplanmış olabilir. Ancak şimdilik haber müdürünün yaklaşık dört paragraflık bir haber yazmanızı istediğini düşünün. Ne yapardınız?

Öncelikle bu olayla ilgili olarak "okuyucuyu ilgilendiren" en önemli unsurun ne olduğu bulunmalıdır. Şehirde belki de birçok yangın yaşanmaktadır ama bu yangın, ocakta bir şey pişerken uyuyakalan dikkatsiz insanların neden olduğu sekizinci yangındır ve bu sayı geçen yıla göre bu nedenle çıkan yangınların tam iki kat artması anlamına gelmektedir. Belki de olayın bu yönü önemli bulunarak yazılacak habere şöyle bir giriş cümlesi uygun olabilir: " Ocakta bir şey pişerken uyuyup kalanların neden olduğu yangınlar ikiye katlandı."

Bu cümlenin ardına şu bilgi de verilebilir: "Dün akşam Menekşe Mahallesi'nde meydana gelen yangında 50 bin liralık zarar meydana geldi."

Belki de daha başka giriş cümleleri şöyle yazılabilir:

- "Demliği ateşe koyan Ali Yılmaz uykuya dalınca evi yandı."
- " Demliği ocağa koyup uykuya dalan Menekşe Mahallesi Karlı Sokak 22 numarada oturan Ali Yılmaz'ın evi yandı."
- "Menekşe Mahallesi'ndeki yangında 50 bin liralık zarar meydana geldi." Ancak haber müdürü için bu ifadeler yeterli bulunmayabilir. Bu bilgilerin kimden alındığı sorusuna da yanıt verilebilir:
- "Yangına dikkatsizce uyuyup kalanların neden olduğu bilgisini kim verdi?"
- "Yangında 50 bin liralık zararın meydana geldiğini kim söyledi?" O hâlde ilk cümle yeniden şöyle yazılabilir:

> Ocağa konup, tabanına kâğıt yapıştığı fark edilmeyen demliğin ateş alması nedeniyle çıktığı bildirilen Menekşe Mahallesi'ndeki ev yangınında 50 bin liralık zarar meydana geldi. İtfaiye Müdürü Serkan Yılgın, dikkatsiz uyuyup kalanlardan kaynaklı yangınların geçen yıla oranla ikiye katlandığını söyledi.

Ardından da ev sahibi Ali Yılmaz'ın ifadesine dayanarak olayın ayrıntılarına değinilebilir:

> Menekşe Mahallesi Karlı Sokak'ta Cebeci Lisesinin arkasındaki 22 numaralı tek katlı evde meydana gelen yangının çıkış nedenini ev sahibi Ali Yılmaz (39) şöyle anlattı: "Demliği ateşe koyup salondaki yatakta televizyonda maç izliyordum. Uyumuşum. Uyandığımda mutfaktan ateşler çıktığını gördüm ve telefona sarıldım". Saat 23.30'da İtfaiye Merkezini arayarak yardım isteyen Yılmaz'ın çağrısı üzerine itfaiye ekibi 10 dakika içerisinde olay yerine ulaştı ve yangın yaklaşık 40 dakika içerisinde söndürüldü. İtfaiye Müdürü Serkan Yılgın, yangının demliğin altına yapışan kâğıdın alev almasından çıktığını söyledi. Yılgın, "Bu yıl sekizinci, uyuyup kalanlardan kaynaklı yangını söndürdük. Geçen yıl tüm yıl boyunca bu sayı dörttü. Bu yıl daha şimdiden iki kat artış var" diye konuştu.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki haber cümlelerinin yerini değiştirerek ters piramit haber hâline getiriniz.

Ramazan ayının adeta habercisi olan, halkı sahura kaldırmak için mahalle aralarında çalınan davul geleneği yıllardır sürüyor. Bu geleneğin yaklaşık 150 yıl önce başladığı tahmin ediliyor. Oruç tutan Müslümanları sahura kaldırmak için kullanılan bu çalgı ile davulcular bahşiş toplayarak aile geçimine katkıda bulunuyor. Eski zamanlarda daha da meşhur olan bu gelenek artık günden güne azalmaya başladı. Teknolojinin gelişmesi ve insanların uyanmak için teknolojik cihazları tercih etmesi bu geleneğin arka plana atılmasına neden oldu . Oruç tutmayan kişilerin tepki göstermesi, uykusundan uyanmak istememesi nedeniyle de davul çalma geleneği yok olma tehlikesi ile karşı karşıya.

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki haberlerin içinden ters piramit haber tekniği ile yazılanı bulunuz.

Cep telefonları tehlike saçıyor
Teknolojinin son harikası olan cep telefonları özellikle gençlerden büyük ilgi görüyor. Sıradan mobil telefonlara göre çok daha üst düzeyde bilgi işlem kabiliyeti olan akıllı telefonlar, kullanıcılarına çeşitli uygulamalar yardımıyla bir bilgisayarda yapabilecekleri neredeyse her işi yapmalarını sağlayarak geniş bir yelpazede kullanım olanağı sağlamaktadır. Bu kolaylıkla beraber cep telefonu ile çok zaman geçirenleri büyük bir tehlike bekliyor.

Yapılan araştırmada, cep telefonlarının yaydığı radyasyon miktarının uluslararası kuruluşların belirlediği ve şirketlerin belirttiği miktardan ortalama üç kat fazla olduğu belirlendi.

Hatay Belediyesinden Halka Gıda Desteği
Küresel salgın sürecinden ekonomik olarak etkilenen Hataylılara bugüne kadar gıda kolileriyle 10 bin paket kavurma dağıtan Hatay Büyükşehir Belediyesi, 12 bin paket ile halka katkıda bulunmak için Kars Kadın Girişimi Kooperatifi ile anlaştı. İşletme ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından satın alınan etlerden Mezbaha Şube Müdürlüğüne bağlı Dörtyol Et Entegre Tesislerinde kavurma üretimi başladı.

Ege Ajansın 33'üncü yaşı törenle kutlandı
Türkiye'nin üniversite bünyesinde kurulan ilk akademik haber ajansı olan Ege Ajans, 33'üncü yaşını düzenlenen törenle kutladı. Törende konuşan Rektör Prof. Dr. Budak, "Üniversitemizde toplumu yakından ilgilendiren çok önemli bilimsel araştırmalar

yapılıyor. Egeli bilim insanları ziraattan eğitime, sağlıktan spora, gıdadan tekstile, sanattan teknolojiye birçok alanda öncü çalışmalar gerçekleştiriyor. Birçok ulusal ve uluslararası başarılara imza atıyor. Şüphesiz yapılanlar kadar yapılanların halkla paylaşılması, büyük önem arz ediyor. Bu noktada Ege Ajansa önemli görevler düşüyor." dedi.

Ege Üniversitesi Medya Uygulama ve Araştırma Merkezi (EGEMM) bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Ege Ajansın 33'üncü kuruluş yıldönümü ve yenilenen haber ajansının hizmete açılmasıyla Ege Ajansta bir açılış töreni gerçekleştirildi. Törene başta Ege Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Necdet Budak olmak üzere Rektör Yardımcıları Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Canan Füsun Abay ve fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri, medya temsilcileri, akademisyenler ve öğrenciler katıldı.

Ege Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak ayrı ayrı yayın hayatına devam eden Ege Üniversitesi Televizyonunu, Radyo Ege Kampüsü ve Ege Ajansı; EGEMM çatısı altında bir araya getirdiklerini ifade eden Rektör Prof. Dr. Necdet Budak, "Bizlerin sesi, gözü, kulağı olan ajansımızın fiziki birtakım sıkıntıları vardı. Bunları gidererek ajansımızı daha modern, daha çalışılabilir bir görünüme kavuşturduk. Yenilenen ajansımızın üniversitemize, İzmir'imize ve ülkemize hayırlı olmasını diliyorum." dedi.

Ege Üniversitesi'nde toplumu yakından ilgilendiren çok önemli bilimsel araştırmaların yapıldığını vurgulayan Rektör Prof. Dr. Budak, "Egeli bilim insanları ziraattan eğitime, sağlıktan spora, gıdadan tekstile, sanattan teknolojiye birçok alanda öncü çalışmalar gerçekleştiriyor. Birçok ulusal ve uluslararası birçok başarıya imza atıyor. Şüphesiz yapılanlar kadar yapılanların halkla paylaşılması, büyük önem arz ediyor. Bu noktada Ege Üniversitesi Medya Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne önemli görevler düşüyor. Üniversitemiz ile ilgili haberleri toplumumuz ile paylaşan Ege Ajans, hem İletişim Fakültemiz öğrencilerinin uygulama birimi hem de üniversitemizin haber merkezi olarak görev yapıyor. Ajansımız, İletişim Fakültemizin adeta laboratuvarı olarak işlev görüyor." dedi.

3. UYGULAMA

Bir, günlük gazete alarak ters piramit tekniği ile yazılmış haberleri bulunuz.
İncelemeniz sırasında şunlara dikkat ediniz:

a. Bu haberlerin girişlerinde hangi soruların yanıtları yer almıştır?
b. Bu haberlerden kaçı sondan kısaltmaya uygundur?
c. Elde ettiğiniz verileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Magazin haberlerinin yazımıyla spor haberlerinin yazımı sizce aynı teknikle mi olmalıdır?

4.4. DÜZ (NORMAL) PİRAMİT HABER YAZMA TEKNİĞİ

Düz piramit tekniği, ayrıntıdan başlanarak haberin en önemli unsurlarının sonda verilmesi yöntemidir. Bu teknik; olay çok önemli değilse güncelliğini yitirmiyorsa okurun zamanı yeterliyse haberin yayınlanacağı alan ve süreye ilişkin sınırlama yoksa tercih edilir.

Düz piramit tekniğinde haber genellikle öyküleyici anlatımla başlar. Haberin bilgileri az önemliden çok önemliye doğru sıralanarak yazılır.

Olayın çarpıcı ya da okuru çeken girişinin ardından kronolojik bir anlatımla diğer önemli bilgilere yer verilir. Haberin tamamı okunmadan haberi anlamak mümkün değildir. Bununla birlikte ters piramit tekniğindeki gibi haber metninin uzun geldiği durumlarda, haberi kısaltmak için "son paragrafların atılması" gibi bir durum da söz konusu değildir. Çünkü haberin son paragrafı olayın sonunun açıklandığı bölümdür.

Haber metni uzun geldiğinde metnin tamamı gözden geçirilerek anlamı değiştirmeyen bölümlerin çıkarılması ya da buraların yeniden yazılması daha uygun olacaktır.

Bu teknik gazete haberciliğinde yaygın olarak kullanılmamakla birlikte dergi haberciliğinde en çok kullanılan tekniktir. Bu nedenle düz piramit tekniğinin magazin konuları, mizah, yenilik gibi renkli haberlerin yazımında kullanıldığı söylenebilir (Şekil 4.2).

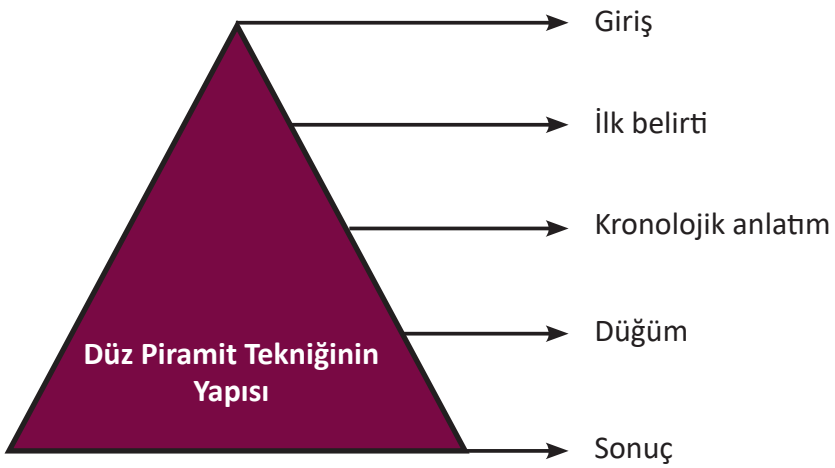

Şekil 4.2: Düz piramit tekniğinin yapısı

Düz Piramit Tekniği ile Yazılan Haber Örneği

(Haber Başlığı)
Saray halılarının ömürlerine ömür katıyorlar

(Giriş)
Yıldız Şale Köşkü'ndeki atölyede yıpranmış antika halılar, ustalar tarafından onarılarak eski haline kavuşturuluyor.

(İlk Belirti)
Milli Saraylar Koleksiyonuna bağlı müzelerde, uzun yıllar kullanım sonucu tahribata uğrayan antika halılar, halı ustaları tarafından ilmek ilmek işlenerek eski hâline kavuşturuluyor.

(Olayın Gelişimi 1)
Desenleri, iplikleri, boyutları birbirinden farklı olan asırlık tarihi halılar, Halı Dokuma Atölyesindeki ustaların elinden geçerek özgün hâline dönüştürülüyor. Farklı işlemlerden geçen antika halılar, daha sonra ait olduğu müzeye sergilenmek üzere geri gönderiliyor.

(Olayın Gelişimi 2)
Yıldız Şale Köşkü'ndeki atölyeye gelen tarihi halılar, yıkama işleminden geçtikten sonra halı ustalarının tezgahlarına geliyor. Temizlenen halılarda, renk ve kalite tespiti yapılıp kullanılacak ipler belirleniyor. Atölyenin alt katında bulunan boyama atölyesinde ise ipler halı rengine göre boyanıyor ve koruma altına alınıyor. Halıda doku eksiği varsa, ilk olarak dokusu işleniyor daha sonra ise ilmeklerin atıldığı 'havlama' işlemine geçiliyor. Burada orijinal desene ve renge göre ilmekler atıldıktan sonra son işlem olan tesviyeye geçiliyor. Tesviyede havlama sonucu ortaya çıkan ipliklerin uzun kısmı kesiliyor, halının deseni ortaya çıkıyor. Ustalar son dokunuşla halıya ütü yaparak son şeklini veriyor.

(Sonuç)
Onarım bittikten sonraki kısmı anlatan Köksal, sözlerini, "Son olarak tesviye bölümüne geçilir. İlmek atılmış ipleri, halının orijinal şekline getirerek tesviyesini yapar, her bölümde resmini çekip kayda alırız. Tesviye bölümü bittikten sonra seleksiyona teslim ederiz. Seleksiyon da halı nereye aitse halıyı oraya götürür." diye tamamladı.

(Başlık)
Mantar toplarken buldu! Gördüklerine inanamadı! 2 bin 800 yıllık...

(Giriş)
Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde yaşayan Orhan Koşar, kuzu göbeği mantarı toplamak için gittiği Çiğşar Mahallesi'nde duvar kalıntıları buldu. Araştırmacı-Yazar Celil Çınkır, duvarın Hitit Dönemi'nde Asitavandas Krallığı'nca inşa edilmiş Andırın Seddi olduğunu söyledi.

(Olayın gelişimi 1)
İlçenin kırsalındaki 1850 rakımlı Çiğşar Mahallesi'nde kuzu göbeği mantarı toplamaya çıkan Orhan Koşar, mantar aradığı sırada ormanlık alanda duvar olduğunu fark etti. Duvarının uzun olması ve görüntüsü itibariyle de tarihi bir döneme ait olabileceğini düşünen Koşar, duvarla ilgili olarak Araştırmacı-Yazar Celil Çınkır'a bilgi verdi. Çınkır, yaptığı araştırmada duvarın 450 metre uzunluğunda 2 bin 800 yıllık bir duvar olduğunu ortaya çıkardı.

(Olayın gelişimi 2)
Celil Çınkır, daha sonra Andırın Belediye Başkanı Ahmet Doğan, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Emin Toroğlu ve Orhan Koşar ile bölgeye giderek, incelemelerde bulundu. Daha sonra gazetecilere açıklama yapan Çınkır, 7 yıldır bölgede araştırma yaptığını, duvarın sur duvarı olduğunu ve ilk defa gördüğünü söyledi.

(Olayın gelişimi 3)
Duvarın bulunduğu bölgenin Tapır Bölgesi olduğunu ifade eden Çınkır, duvarın 2 bin 800 yıl önce Hitit Dönemi'nde Asitavandas Krallığı'nca güvenlik amaçlı inşa edilmiş Andırın Seddi olduğunu söyledi. Bölgede başka sur duvarlarının da olduğunu ifade eden Çınkır, şöyle devam etti: "Bu bölgeye 'Tapır Bölgesi' diyorlar ve Andırın Seddi'ne Tapır Beli Sur Duvarı da denilebilir. Burasının uzunluğu 450 metre ben haritadan ölçtüm. Tapır Beli Sur Duvarı coğrafi konum olarak Çiğşar Ziyarettepesi'nin güneyinde bulunan Hastepe'nin güneydoğu eteklerinden başlayarak 1920 rakımlı tepenin eteklerine kadar uzanan bir bölge. Ortalama rakamı 1670 metre ile 1680 metre arasında değişiyor. 10 metrelik bir kot farkı var. Şu an zaman zaman 120 santimetreye çıkan bir duvar yüksekliğini görmekteyiz burada. Bunların yapılma amacına baktığımızda akla ilk gelen Kapadokya ve Kilikya arasındaki bir sınır duvarı olabilir. Veya Asur Krallığı arasında bir sınır duvarı olabilir. Haçlı seferlerini önlemek

için yapılan bir duvar olabilir. Milattan Önce 1975-1725 yılları arasında Asur ticaret döneminde Kayseri'den Şam'a ve Yumurtalık limanına giden ticaret yolu üzerinden Gümrük noktalarının olduğu bir yer olabilir bu amaçla yapılan bir duvar olabilir. En önemlisi de milattan önce sekizinci yüzyılda Karatepe'deki kitabelerden öğreniyoruz bunu. Kral Asitavandas 'Ben kuzeyin vahşi kavimlerini yendim dize getirdim ve bölgeyi güvenilir hale getirmek için duvarlar ördüm' diyor. Akla en mantıklı gelen Milattan Önce 8'nci asırda yani yaklaşık 2800 yıl önce güvenlik amaçlı yapılan bir sur duvarı olduğunu söyleyebiliriz."

(Olayın gelişimi 4)
Prof. Dr. Emin Toroğlu da, duvarın başka bir ülkenin saldırılarına karşı önlem almak için yapıldığı bir set olduğunu belirterek, "Çiğşar-Çokak Bölgesine baktığımızda burası tarih boyunca çeşitli milletler tarafından sınır bölgesi olarak anlaşıldığına göre uzunluğu ve yapı tarzına baktığımızda Çin Seddi'nin bir benzeri gibi. Yani bir ülkeyi başka bir ülkenin saldırılarından korumak üzere yapıldığı anlaşılıyor" dedi.

(Sonuç)
Andırın Belediye Başkanı Ahmet Doğan da "İlçemiz birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır, bunu arazide gördüğümüz tarihi eserlerden anlıyoruz. Bölgemizde 50-60 civarında kale var, tarihi köprü, kaya mezarları, sur duvarları, mozaikler var. Bunların birçoğu tespit edilmiş. Bundan sonra tespit edilmeyen eserleri gün yüzüne çıkartarak turizme kazandırmak istiyoruz" diye konuştu.

8. ETKİNLİK

Aşağıda verilen bilgileri kullanarak **düz piramit tekniği** ile bir haber yazınız.

Örnek bir proje olan "Askıda Kitap" üç aşamadan oluştu. İlk aşamada kitap kumbarası oluşturan Anadolu İHL öğrencileri, ellerindeki kitapları kitap kumbarasına atarak projeye destek verdi. Böylece öğrencilere paylaşma ve yardımlaşma duygusu da aşılanmış oldu.

Anadolu İHL Felsefe Öğretmeni M. D. 10. sınıf öğrencileri B. O. ve Ş. B.'nin koordine ettiği "Askıda Kitap" projesinin ikinci aşamasında toplanan kitaplar, toplumsal yaşam alanlarından Osmanlı Cafe, Özgecan Kadın Kültür Merkezi, Onkoloji Servisi, Yeni Mahalle ve Türkiş tramvay duraklarına bırakılarak insanların kitaba kolay

ulaşması sağlandı. Kitapların askıya asılmasıyla kitaplıkta eskimesi yerine birçok insana ulaşması hedeflendi.

Üçüncü aşamada ise projenin değerlendirmesini yapmak için öğrenciler tarafından hazırlanan anket çalışması ile insanların kitap okuma alışkanlığı tespit edildi. İstatistik sonuçlar almak için yapılan anket çalışmasına katılan 132 kişinin projeyle ilgili görüşleri ve kitap okuma alışkanlığı değerlendirildi.

Örnek ve başarılı bir proje olan, "Askıda Kitap" projesinde araştırmaya katılanların yarısından fazlasının hiç kütüphaneye gitmediği tespit edildi. Kitaplara ulaşımı kolaylaştırmak ve okuma alışkanlığını artırmak için gerçekleştirilen projede kitapların alınıp alınmadığı, alınan kitapların yerine bırakılması ve anketlerin doldurulması konuları takip edilerek tespitler yapıldı.

Birçok toplumsal alanda yer alan "Askıda Kitap" projesinin en çok ilgi gördüğü alan ise Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Onkoloji Bölümünde yatan, kanserle mücadele eden çocuklar oldu. Gördükleri tedavi yüzünden hastanede eğitim gören çocuklar, proje kapsamında birçok kitaba ulaşma şansına sahip oldu.

Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğretmeni ve Proje koordinatörü M. D. "Üretken, eleştirel düşünebilen bireylerden oluşan bir toplum olmak ancak okuma bilinci aşılanmış bireylerle mümkündür. Okuma eğitiminin alışkanlık hâline gelmesinde bireyin çevresinde kolayca ulaşabileceği kitap ya da kitaplık bulunması, insanların okuma alışkanlığı kazanmasında olumlu bir etki yapacaktır. İnsanlar okumak istedikleri her kitabı satın alma imkânları bulunmadığından bu tip projeler geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Herkesin kitaba ulaşması için atılacak en önemli adımlardan birisi de okullarda ve kapalı mekânlarda kitap kumbarası bulundurmaktır.

Böylece kişilere hem paylaşma ve yardımlaşma duygusu aşılanmış olur hem de toplanan kitapların askıya asılmasıyla o kitap, kitaplıkta eskimek yerine birçok insana ulaşır. Bekleme yapılan yerlerde kitap okumak, geçirilen zamanı hem zevkli hâle getirecek hem de kişinin yeni bir şey daha öğrenmesini sağlayacaktır. Yaptığımız çalışma sonucunda uygun ortamlar oluşturulduğunda insanların kitap okumaya istekli olduğunu ve kitap okumayı sevdiklerini gördük. İnsanların duraklarda beklerken telefonda sosyal medyayla vakit geçirmek yerine askıdaki kitapları alıp okuyarak vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. İnsanların okumak istedikleri her kitabı satın alma imkânları bulunmadığından bu tip projeler geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Projemize başından sonuna kadar her anlamda destek veren Anadolu İHL Müdürü Z. K.'na teşekkür ederiz." diye konuştu.

Anadolu İmam Hatip Lisesi 10. sınıf öğrencisi B. O. "Askıda kitap ve benzeri projelerin insanlarda yardımlaşma ve paylaşma duygularını pekiştirdiğini düşünüyorum.

Projede yöneticiler ve öğretmenlere yönelik yaptığımız anketlerde projemizin beğenildiğini gördük. Arkadaşlarımızın da proje kapsamında bağışlanan kitaplarının okunduğunu görmek hem bizi hem de arkadaşlarımızı çok mutlu etti. Askıda kitap kesinlikle yaygınlaştırılmalı ve kitap miktarı artırılmalı. Okul müdürümüz ve idarecilerimiz bu projeyi faaliyete geçirmemiz için her türlü desteği sağladılar." dedi.

Anadolu İmam Hatip Lisesi 10. sınıf öğrencisi Ş. N. B. "Bizim bu projede amacımız sadece yarışmayı kazanmak değil insanlara paylaşmayı ve kitap okumayı aşılamak. Projeyi yaparken bana çok şey kattığını düşünüyorum, umarım diğer insanların da faydalandığı bir şeye vesile olmuşuzdur." dedi.

4. UYGULAMA

1. İlginizi çeken konular veya çevrenizde gelişen olaylardan haber niteliği taşıyanlarla ilgili bilgi toplayınız. Topladığınız bilgilerle düz (normal) piramit tekniğiyle haber yazınız.

Haberi yazarken şunları dikkate alınız:

- **a.** Haberinizin girişini yazınız.
- **b.** Haberinizin gövdesini yazınız.
- **c.** Haberinizin başlığını yazınız.
- **d.** Haberinize görsel ekleyiniz.

2. Sınıfa getireceğiniz günlük gazetelerden düz (normal) piramit tekniğiyle yazılmış haberleri bulunuz.

8. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Ters piramit tekniğinde haber genellikle öyküleyici anlatımla başlar ve haberin unsurları artan önem sırasına göre verilir.
2. ( ) Düz piramit tekniğinde, haberin gövdesini oluşturan bilgiler yukarıdan aşağıya doğru azalan bir önem sırasına göre yazılır.
3. ( ) Haber yazımında en eski teknik olan ters piramit tekniği, günümüzde de en çok kullanılan haber yazma tekniğidir.
4. ( ) Ters piramit tekniğinde genellikle haberin gövdesinde "neden ve nasıl" sorularının cevabı bulunur.
5. ( ) Düz piramit tekniği genellikle gazete haberlerinde tercih edilirken ters piramit tekniği dergi haberlerinde kullanılır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Düz piramit tekniği kullanılan haberler çoğunlukla …… anlatımla başlar.
7. Ters Piramit Tekniği, 1850'lerde Amerikalı gazetecilerin …… …… için geliştirdikleri bir tekniktir.
8. Ters piramit tekniği ile yazılan haberlerde, haberin en önemli unsuru haberin …….. yer alır.
9. Ters piramit tekniğinde haberin başında en önemli soruların yanıtı verildiğinden daha çok …….. giriş tekniği kullanılır.
10. Habere ayrıntıdan başlama olanağı veren …….. tekniği, renkli yazım tekniği olarak da anılır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Gazetecilerin, haber metninde yer alan bilgilerin belli bir bütünlük taşımasını sağlamak için başvurduğu kural aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Kronolojik anlatım B) Spot C) Kare tekniği D) 5N-1K E) Ters piramit
12. **Aşağıdakilerden hangisi haber yazma tekniklerinden biri <u>değildir</u>?**
    A) Tartışmacı yazım tekniği B) Ters piramit tekniği C) Düz (normal) piramit tekniği D) Kare (kutu) tekniği E) Konuşma biçiminde haber yazma tekniği
13. **Aşağıdakilerden hangisi bir haber yazılırken seçilecek haber yazım tekniğini belirleyen unsurlardan biri <u>değildir</u>?**
    A) Muhabirin seçimi B) Gazete okurlarının isteği C) Haberin içeriği D) Gazetenin yayın politikası E) Haberin kaplayacağı alan
14. **Magazin haberi yazarken en çok kullanılan teknik aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Kare (kutu) tekniği B) Düz piramit tekniği C) Ters piramit tekniği D) Konuşma biçiminde haber yazma tekniği E) Hiçbiri

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Haberi daha iyi nasıl yazabiliriz? Sınıfça tartışınız.

4.5. KARE (DÖRTGEN) TEKNİĞİ

Haber yazmada ters piramit tekniğinin uygun bulunmadığı durumlarda genellikle tercih edilen teknik, dörtgen tekniğidir. Bu tekniğe kimi kaynaklarda kare ya da blok tekniği adı da verilmektedir. Haber yapılacak bilgilerin eşit önemde olması durumunda dörtgen tekniğine başvurulur.

Dörtgen tekniğinde haber üst üste dörtgen bloklar hâlinde düşünülebilir. Az ve özü veren haber girişinden sonra haberin ayrıntıları eş değer paragraflar içinde haber gövdesinde yer alır. Konu, açıklayıcı nitelik taşıyan eş değer paragraflar hâlinde anlatılır. Kimi zaman da haber gövdesinde olayın geçmişine ilişkin bilgi ve fikirler verilir.

Daha çok yorumlayıcı haberler için geliştirilen dörtgen tekniği, haberi yazacak muhabir tarafından, haberi anlamlı bir çerçeveye oturtabilmek amacıyla kullanılır. Yazılan haberde paragrafta verilen bilgiler eşit önemde olduğundan okuyucu, haberin hepsini okumadan tamamını anlayamaz.

Paragraflar bağlayıcı ifadelerle birbirine bağlıdır. Bu nedenle metinden bir paragrafın çıkarılması üslup ve anlamda da sorunlar yaratabilir (Şekil 4.3).

Ayrıntı
Ayrıntı
Ayrıntı
Ayrıntı

Şekil 4.3: Kare tekniğinin yapısı

Büyük bir araştırmanın bulgularının haber yapılacağını düşünün. Ters piramit tekniği ile bu araştırma haber yapılacak olsa herhalde şunun benzeri bir cümle ile giriş yapılır:

"Türkiye Okuma Kültürü Araştırması sonuç raporu yayımlandı."

Ardından da araştırmanın en önemli bulgularından başlanarak özetine değinilir ve konunun diğer detayları sıralanır. Düz piramit tekniğinde ise ayrıntıyı ön plana

çıkarmak gerekir. Örneğin araştırmanın bulgularından önemli görülen herhangi biri üzerinde durularak şöyle bir giriş yapılabilir:

Gazete okumayan bir toplum olduğumuz hep söylenir. Ancak gazete okuduğunu söyleyenlerin de aslında okumadıkları yapılan bir araştırma ile ortaya konuldu. Her gün düzenli olarak gazete okuduğunu söyleyenlerin önemli bir bölümünün gazete okumaya yalnızca 10 dakika ayırdıkları anlaşıldı. Hemen şaşırmayın! Bu araştırma ilköğretim öğrencileri arasında yapıldı.(...)"

Bu girişin ardından haberde anlatılacak olan diğer bulgulara ve araştırma bilgisine yer verilir. En çok hangi gazetelerin okunduğu, hangi sayfaların tercih edildiği, hangi köşe yazarlarının beğenildiği, kimlerin gazete okumaya ne kadar zaman ayırdığı ve hangi tür haberlerin hiç okunmadığı gibi bilgiler ardı ardına sıralanır. Başka bir deyişle araştırmada elde edilen çarpıcı bilgiler önemliden daha az önemliye doğru bir kompozisyon bütünlüğü içinde anlatılır.

Kare (Dörtgen) Tekniği ile Yazılan Haber Örneği

(Başlık)
Gelibolu Yarımadası ziyaretçilere tarihi yeniden yaşatıyor

(Giriş)
Gelibolu Yarımadası tarihsel mirası ile Türk turizminin cazibe merkezlerinden biri olmaya devam ediyor. 19 Şubat 1915 – 9 Ocak 1916 tarihleri arasında gerçekleşen ve dünya tarihinin akışını değiştiren Çanakkale Muharebeleri her yıl on binlerce insanı tarihi yarımadaya çekiyor. 20. yüzyılın en şiddetli çarpışmalarına sahne olan Gelibolu yarımadası her metrekaresinde barındırdığı anılar ve kalıntılarla o günleri ziyaretçilere tekrar yaşatıyor. "Barışa adanmış topraklar" olarak da anılan yarımada, Türkiye'nin dört bir yanından ve başta Avustralya ve Yeni Zelanda olmak üzere dünyanın her yerinden misafirlerini ağırlıyor.

(1.Detay)
Gelibolu yarımadasını ziyaret eden herkesin mutlaka görmesi gereken, orada yaşanan kanlı çarpışmaların şiddetini ve büyüklüğünü yansıtan Şehitler Anıtı'dır. Anıt 41,70 metre yüksekliği olan devasa bir yapıdır. 1944 yılında açıldı ve 37 eser arasından birinci seçildi. Anıt, Doğan Erginbaş ve İsmail Utkular tarafından tasarlandı. Eserin temeli 17 Nisan 1954'te atıldı ve 21 Ağustos 1960'da tamamlandı. Hisarlık Tepe'deki anıt Çanakkale Muharebeleri sırasında şehit düşen ve birçoğunun nerede yattığı meçhul olan on binlerce Mehmetçiğin anısını yaşatmayı sürdürüyor. Çanakkale Şehitler Anıtı'na tören alanının boğaza bakan tarafında bulunan 70 metre yüksekliğindeki bayrak direği eşlik ediyor.

(2.Detay)
Tarihe tanıklık eden savaş alanının bir başka uğrak noktası Hisarlık Tepe ve yamacındaki kumsallar. Bu bölge İngilizlerin çıkarma yapmayı planladığı yerlerden biriydi. Plana göre tepenin alınmasıyla Morto koyuna hâkim en önemli nokta ele geçirilmiş olacaktı. Planın gerçekleşmesi Seddülbahir'deki Türk savunmasını da arkadan vuracaktı. General Hamilton'un planlarında önemli bir yeri olan sahile ilk saldırı 5 Nisan 1915'te yaklaşık 750 kişilik Galli askerlerden oluşan tabur ile gerçekleşti. Onları karşılayan ise 80 kişilik bir takımdı ve coğrafi koşullar nedeniyle yardım alma olanakları da yoktu. İki ateş arasında kalan ve kendisinden on kat daha kalabalık bir düşmanla savaşan takım, düşmanlarına büyük kayıp verdirerek geri çekilmek zorunda kaldı. Bu çarpışmalardaki en büyük başarı Türk denizcilik tarihinin önemli parçalarından biri olan Muavemeti-i Milliye torpido gemisinin İngiliz zırhlısı Goliath'ı batırması oldu.

(3.Detay)
Savaşta kendi bayrağı altında çarpışmayan, sömürgeci devletlerin bayrağı altında çarpışmak zorunda kalan ulusların askerleri de vardı. Çanakkale Muharebeleri sırasında Türk ordusunun karşısına çok farklı ulusların askerlerinden oluşan bir ordu çıktı. Seddülbahir bölgesinde Türk askeri ile çarpışan Fransız ordusu Fas ve Cezayir gibi sömürge ülkelerinden gönderilmiş askerlerden oluşuyordu. Bu çarpışmalarda 14 bin 382 kişi hayatını kaybetti. Fransız Hükûmeti, Çanakkale Muharebelerinden yaklaşık 10 yıl sonra Lozan Antlaşması'nın savaş mezarlıkları ile ilgili hükümlerine dayanarak Tombabahçe'nin kuzeyinde şimdiki mezarlık alanında 1926-1930 yılları arasında bir anıt mezarlık inşa etti. Bu muharebeler sırasında hayatını kaybeden askerler, 13 ayrı noktada oluşturulan mezarlıklara defnedildi.

(4. Detay)
İngiltere, Çanakkale Savaşı'nda düşman birliklerinin öncüsü konumundaydı. İngilizlerin ağır kayıplar verdiği yer de Seddülbahir'di. Gözcü Baba Tepesi, yaklaşık 46 metre yüksekliğiyle, Seddülbahir'e hâkim bir tepe. Gözcü Baba Tepesi Ertuğrul Koyuna, Tekke Köyü mevkiine, Akçatepe Köyü Kızlar Sırtına ve Tekke Koyu'na hâkim stratejik bir nokta. İngilizlerin Çanakkale'deki en büyük anıtı olan Helles Anıtı İlyas Baba Feneri'nin birkaç yüz metre kuzey doğusunda denizden 46 metre yükseklikteki Gözcü Baba tepesinin üzerinde yer alır. Anıt Gelibolu sularına gömülen 20 bin 763 kişinin anısına dikilmiştir. Anıt üzerinde 18 bin 985 İngiliz, 248 Avusturalyalı 1530 Hintli askerin adları yer almaktadır.

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki bilgileri kullanarak Kare (Kutu) tekniği ile bir haber yazınız.
Haberinizi yazarken yazım ve imlâ kurallarını uygulayınız.

Türkiye'de tavuk yumurtası üretiminde 5,1 milyar adetle son 10 yılın en iyi ilk çeyrek verisine ulaşıldı. Bu yılın ilk çeyreğinde üretim, 2011'in aynı dönemine göre yüzde 57 artış gösterdi.Türkiye'de tavuk yumurtası üretiminde, 5,1 milyar adetle son 10 yılın en iyi ilk çeyrek rakamı elde edildi. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden derlenen bilgilere göre ocakta 1 milyar 777 milyon 526 bin, şubatta 1 milyar 673 milyon 744 bin, martta da 1 milyar 652 milyon 155 bin adet yumurta üretildi. Böylece Türkiye'de bu yılın ilk çeyreğinde 5 milyar 103 milyon 425 bin adet yumurta üretilmiş oldu. Söz konusu rakam son 10 yılın en iyi ilk çeyrek verisi olarak kayıtlara geçti. 2011'in ilk çeyreğinde 3 milyar 255 milyon 553 bin tavuk yumurtası üretilmişti. Tavuk eti üretiminde de son 10 yılın en iyi çeyrek verisi yakalandı. Türkiye'de ocak ayında 183 bin 713 ton, şubatta 172 bin 823 ton, martta da 191 bin 629 ton tavuk eti üretildi. Böylece bu yılın ilk çeyreğinde 548 bin 165 ton tavuk eti üretilmiş oldu. Bu rakam 2011'in ilk çeyreğinde 377 bin 122 ton seviyesindeydi. Bu dönemde kesilen tavuk sayılarında da artış görüldü. Bu yılın ilk çeyreğinde kesilen tavuk sayısı 2011'in ilk çeyreğine göre yüzde 39,2 artışla 310 milyon 593 bine çıktı. 2011'in ilk çeyreğinde 223 milyon 181 bin tavuk kesilmişti.

5. UYGULAMA

İlginizi çeken konular veya çevrenizde gelişen olaylardan haber niteliği taşıyanlarla ilgili bilgi toplayınız. Topladığınız bilgilerle Kare (Dörtgen) tekniğine uygun haber yazınız.
Haberi yazarken şunları dikkate alınız:

a. Haberinizin girişini yazınız.
b. Haberinizin gövdesini yazınız.
c. Haberinizin başlıklarını yazınız.
d. Haberinize görsel ekleyiniz.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Gazete ve dergilerdeki haberlerle televizyon ve radyo haberleri arasında yazım tekniği bakımından sizce nasıl bir fark olabilir?

4.6. KONUŞMA BİÇİMİNDE HABER YAZMA TEKNİĞİ

Haberlerin sesli olarak birine anlatılıyormuşçasına sunulduğu radyo ve televizyon haberlerinde kullanılan tekniğe **konuşma dili tekniği**, karşıdaki insanlarla konuşuyormuş gibi yazılan tekniğe **konuşma biçiminde haber yazma tekniği** denir. Televizyon ve radyo haberlerinin yanı sıra özellikle dergilerdeki gezi yazılarında ve gazetelerin hafta sonu eklerinde yer alan izlenim haberlerinde bu teknikten sıkça yararlanılır. Son yıllarda sıkça kullanılan bu teknik, diğer haber yazma tekniklerine kıyasla daha çok tartışılan ve eleştiriye açık bir tekniktir.

Konuşma dili tekniğinin temel ilkeleri "Konuştuğunuz gibi yazın ya da yazdıklarınızı sesli olarak okuyun." biçiminde tanımlanmaktadır. Konuşma dilindeki gibi basit ve kısa cümlelerle yapılan bu anlatımda edilgen cümleler kullanılmaktadır. Bağlaç kullanımı ve dolaylı anlatım yaygındır. Bununla birlikte haberlerin anlaşılabilir özellikte olması gerekir. Kelime zenginliği yerine daha az kelimeyle daha çok bilgi aktarılmaya çalışılır. Açıklamalara ve geçmiş hakkındaki bilgilere yer verilmeyebilir.

Konuşma Dili Tekniği ile Yazılan Haber

Örnek

İstanbul'da Bakırköy Belediyesi zabıtası ve polisin ortak gerçekleştirdiği operasyonda el konulan 20 bin CD, 1250 derecelik fırında imha edildi. Operasyonu gerçekleştiren Bakırköy Belediye Başkanı Bülent Kerimoğlu "Sanata ve sanatçıya saygı için korsan CD ve kitap almayın." dedi.

Örnek

Antalya'da, Milli Takım'ın Dünya Kupası'nda çeyrek finale yükselmesi sonrası gerçekleştirilen kutlamalar sırasında havaya rastgele açılan ateş sonucu, balkondan kutlamaları izlemek isteyen kadın yaralandı.

Örnek

Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Adil Karaismailoğlu, yeni tip koronavirüs (COVID-19) salgını nedeniyle durdurulan tren seferlerinin yeniden başlatılması dolayısıyla Ankara YHT Gar'da düzenlenen törene katıldı.

Radyo haberlerinden derlenen konuşma biçiminde haber yazma tekniklerine örnekler:

- K. H. Yollarına ait içinde 270 yolcu bulunan bir uçak (Ne?), İtalya seferini yaparken (Ne zaman?) bomba ihbarı üzerine (Neden?) İstanbul Atatürk Havalimanına (Nereye?) zorunlu iniş yaptı (Nasıl?). MD-11 tipi uçak (Ne?) İtalya/Viyana'dan havalandıktan sonra İtalya Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan bomba ihbarı üzerine (Neden?) Türk hava sahasında Siirt üzerindeyken İstanbul'a (Nereye?) dönüş yaptı. Uçaktaki yolcular indirildikten sonra yapılan aramada herhangi bir patlayıcı maddeye rastlanmadığı bildirildi.
- Fransa'nın başkenti Paris'te (Nerede?) Türk Havayollarına ait bir uçağın (Ne?) blok apartmanlara çarpması sonucu (Nasıl?) ölenlerin sayısı 110 olarak belirlendi. Uçağın çarpmasıyla çöken apartmanların enkazından 40 ceset çıkarıldığı, bunlardan ancak 9'unun kimliğinin belirlenebildiği bildirildi. Kimliği belirlenenler arasında 80 Türk,10 Fransız ve çeşitli ülkelerden 20 kişi bulunuyor.
- Muğla'nın Bodrum ilçesi Kırlar mevkiinde (Nerede?) orman yangını çıktı (Ne oldu?). Yaklaşık 25 hektarlık alanda etkili olan yangını kontrol altına alma çalışmaları şiddetli rüzgâr yüzünden güçlükle sürdürülüyor.
- Malatya'da (Nerede?) 62 adet sahte 10 milyonluk banknot (Ne?) ele geçirildi. Olayla ilgili iki kişi yakalandı. Bir kişinin de arandığı bildirildi.

9. ETKİNLİK

Seçtiğiniz bir gazete haberini radyoda yayımlanmak üzere yeniden düzenleyiniz.

6. UYGULAMA

Ulusal haber kanallarının internet sitelerinde yer alan haberleri ile televizyonda yayımlanan haberlerini karşılaştırınız.
Bu karşılaştırma sırasında şunlara dikkat ediniz:

a. İnternet sayfalarında yayımlanan haberlerde hangi teknik kullanılmıştır?
b. Televizyon haberinde hangi teknik kullanılmıştır?
c. Elde ettiğiniz sonuçları arkadaşlarınız ve öğretmeninizle paylaşınız.

9. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Konuşma tekniği genellikle ekonomi ya da dünya siyaseti ile ilgili ciddi konular içeren haberlerde tercih edilir.
2. ( ) Haberde yer alan veriler aynı ya da yakın öneme sahipse kare (kutu) tekniği kullanılır.
3. ( ) Özellikle magazin haberinde kullanılan düz piramit tekniğinde son cümle önemli değildir.
4. ( ) Konuşma tarzında haber yazma tekniği, daha çok televizyon ve radyo haberciliğinde kullanılmaktadır.
5. ( ) Gazetelerin hafta sonu ekleri ve dergilerde, gezi ve izlenim haberlerinin yazımında konuşma biçiminde haber yazma tekniği tercih edilmektedir.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Dergi haberciliğinde en çok ..... tekniği kullanılır.
7. Haber konusu olaylar kamu yararı içeren nitelikteyse haber yazılırken genellikle ..... tekniği kullanılır.
8. Düz piramit tekniği, öykülü bir giriş imkânı sunabildiğinden giriş cümlelerinde ..... yer verilebilmektedir.
9. Konuşma tekniği dergilerdeki ..... yazılarında sıkça tercih edilen bir tekniktir.
10. Konuşma biçiminde haber yazma tekniği, habercilikte yazma tekniği olarak yeni ve az uygulanan bir teknik olması nedeniyle .....açıktır.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. **Aşağıdakilerden hangisi ters piramit tekniğinin sağladığı faydalardan biri <u>değildir</u>?**
    A) Okumayı kolaylaştırır ve tekrarı önler.
    B) Merak duygusunu canlı tutmayı sağlar.
    C) Sayfa düzenini kolaylaştırır.
    D) Başlık atmada kolaylık sağlar.
    E) Haberi daraltma ve genişletme olanakları sağlar.
12. **Aşağıdakilerden hangisi haber yazım tekniklerinin ortaya çıkması ve biçimlenmesine etki <u>etmemiştir</u>?**
    A) Teknolojik gelişmeler B) Gazetecilerin üslubu C) Yaşamın farklılaşması
    D) Gazete sahiplerinin isteği E) Olayların değişkenliği
13. **Tanınmış iki sinema oyuncusunun evlilik haberini yazmaya en uygun teknik aşağıdakilerden hangisidir?**
    A) Düz (normal) piramit tekniği B) Dörtgen ya da kare tekniği C) Ters piramit tekniği
    D) Konuşma biçiminde yazım tekniği E) Ters piramit ve kare tekniği

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. "Gazeteyi sattıran manşet haberi, dergiyi sattıran da kapak haberidir." sözünden ne anlıyorsunuz?
2. Gazetelerde yer alan haberlerin başlıklarının etkileyici olması gerektiğini düşünüyor musunuz?

4.7. HABER BAŞLIKLARI

Yazılı kitle iletişim araçlarında okurların dikkatini en çok iki şey çeker. Bunlardan ilki haberde kullanılan görsel ikincisi ise haberin başlığıdır. Okuyucu ancak ilgisini çeken bir başlık olduğunda haberi okumaya devam eder. Başlıklar haberin konusunu yansıtan, dikkat çekici birkaç sözcük ya da haberin özeti niteliğindeki bir yargı şeklinde oluşturulur. Bir haberin başlığını ilk olarak muhabir belirler ancak son karar ona ait değildir. Editörler, redaktörler, sayfa tasarımcıları ve genel yayın yönetmenleri başlıkların atılmasında yetkili kimselerdir. Özellikle ilk sayfa haberlerinin başlıklarının belirlenmesinde genel yayın yönetmenleri öne çıkar.

Haber başlıklarında dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler şunlardır:

- Kısa ve anlaşılır olmalıdır.
- Haberin özetini içermelidir.
- Okurun dikkatini çekmelidir.
- Haberin unsurlarını yansıtmalıdır.
- Haberin içeriğiyle çelişmemelidir.
- Abartılı olmamalıdır.
- Yanlış anlamalara sebebiyet vermemelidir.
- İma ve yorum içermemelidir.

4.7.1. Haber Başlıklarında Büyük-Küçük Harf Kullanımı

Başlıklarda büyük-küçük harf kullanımı başlığın türüne ya da hangi mecrada yer aldığına göre değişir. Özellikle basılı gazetelerde kimi haberlerde ana başlıkta yer alan harflerin tamamında büyük harf kullanılır. Kimi başlıklarda ise sayfa tasarımına bağlı olarak üst satırdaki kısım küçük harflerle alt satırda yer alan kısım büyük harflerle yazılabilir.

Örnek

LEYLA'DAN ACI HABER

Mehmetçik
MÜNBİÇ'TE

"TERÖRÜ YOK EDECEĞİZ"

Seçimden sonra
İLK BULUŞMA

Yine basılı gazetelerde ve internette yayınlanan haberlerde çoğu kez başlığın sadece ilk sözcüğü büyük harfle başlar diğer sözcükler küçük harfle başlatılır. Konu başlığı biçiminde her sözcüğün büyük harfle başlatıldığı başlıklar ise okunurluğu zorlaştırdığı için pek tercih edilmez. Başlık tam bir yargı bildirse dahi sonuna nokta konmaz.

Örnek
Kimse çizgimiz dışına çıkamaz

Kaçak elektrik can aldı

4.7.2. Haberde Başlık Kullanımı ve Başlık Türleri

Haberlerde kullanılan başlıkların kendi aralarında bir önem sıraları bulunur. Bu sıraya göre bir haberde bulunabilecek başlıklar şunlardır: ana başlık, üst başlık, alt başlık, spot ve ara başlık. Bu başlık türlerinin tamamı bir haberde olmak zorunda değildir. Özellikle ilk sayfada yer alan geniş içerikli haberlerde bu başlıkların tamamına rastlanabilir.

4.7.2.1. Ana Başlık

Bir haberde olması zorunlu olan tek başlık ana başlıktır. Diğer başlıklar olmasa bile bir haberde ana başlık mutlaka bulunur. Haber metninin üstünde yer alan ana başlık haberin okuyucu tarafından fark edilmesini sağlar. Bu nedenle ana başlık belirlenirken kalıplaşmış ve rutin ifadelerden uzak durulur; bunların yerine göze çarpan, dikkat çekici ifadeler tercih edilir.

Ana başlık çoğu zaman, tam bir yargı barındıran cümle yapısında değildir. Genellikle 2 ila 5 sözcükten oluşan ana başlıklarda eksiltili cümle yapılarından çokça yararlanılır. Haberi yazan muhabir haberine bir başlık belirler ancak bu başlık gazetenin yazı işlerindeki görevlilere bir tavsiye niteliğindedir. Bazı haberlerde muhabirin belirlediği başlıklar kullanılır. Ancak özellikle ilk sayfada yer alacak haberlerin ana başlıkları çoğu zaman muhabir tarafından değil yazı işleri yöneticileri tarafından haberin içindeki önemli ve dikkat çeken unsurlar ön plana çıkarılarak belirlenir.

Ana başlık sayfa düzenine göre bazen bir bazen de iki ya da üç satır olarak yazılabilir. Ana başlığın puntosu yerleştiği sütuna ve sayfadaki boşluğa göre ayarlanır. Genellikle kalın görünüşlü harflerden oluşan ana başlıklar daima üst ve alt başlıktan büyük puntoludur.

Örnek
DAR GELİRLİYE 100 BİN KONUT

NATO'YA REFORM ÇAĞRISI

Atina olmazın peşinde

Ana başlıklar ilk sayfada yer alan ve gazetenin en çok dikkat çeken haberlerinde farklı şekillerde adlandırılabilir:

Manşet: Gazetelerde logonun hemen altında yer alan en iri puntoyla yazılan ana başlığa verilen addır (Görsel 4.1).

Sürmanşet: Gazetelerde logonun üzerinde, sayfanın en tepesinde yer alan başlıklara verilen addır (Görsel 4.2).

Görsel 4.1: Manşet

Görsel 4.2: Sürmanşet

4.7.2.2. Üst Başlık

Ana başlığın üzerinde yer alan üst başlık, ana başlığı destekleyen bir özet bilgidir. Genellikle 5-10 sözcükten oluşan üst başlık, ana başlığın 3'te 1'i oranına yakın bir puntoya sahiptir. Üst başlık çoğunlukla ince, zayıf ya da dişi karakterli harflerle yazılır.

4.7.2.3. Alt Başlık

Ana başlığın altında yer alan ve onu açıklayan özellikteki başlıktır. Alt başlık çoğu zaman yargısı tamamlanmış bir cümle özelliği gösterir. Bu durumdaki bir yargı, alt ya da üst başlık olarak değerlendirilebilir. Alt başlıklar; ana ve üst başlığa göre daha küçük puntolu harflerle dizilir. Seçilen karakterler genellikle basık ve koyu renkli karakterlerdir.

4.7.2.4. Spot Başlık (Haber Kesiti)

Spot, haberin 15-20 sözcükten ve 2-3 cümleden oluşan bir özetidir. Bu sebeple haber kesiti olarak da adlandırılır. Çoğunlukla ana başlıktan ya da alt başlıktan sonra yerleştirilir. Bazı durumlarda başlık yanlarına, başlık üst boşluklarına da spot yerleştirilebilir. Spotların puntosu ana başlıktan küçük, haber metninden büyük olmalıdır.

Okurlar genellikle spotunu okudukları haber ilgilerini çekerse okumaya devam ederler. Bu nedenle spotlar haberin en önemli ayrıntılarının ön plana çıkarıldığı haber girişleri şeklinde kaleme alınırlar. Spotta yer alan bilgilerin, haber metninde ayrıntıları bulunmalıdır.

4.7.2.5. Ara Başlık

Ara başlıklar haber metninin içinde yer alan başlıklardır. Farklı konular arasında geçişi sağlamak, uzun metinlerdeki tekdüzeliği ortadan kaldırmak ve okuyucunun metnin içinde aradığı kısmı bulmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulan ara başlıklar sayfa düzenine de hareketlilik getirir. Ara başlık metin içinde yer aldığından diğer başlıklara yakın olarak tasarlanmaz. Ara başlıklar haber metninden daha büyük puntoyla dizilir. Ara başlık genellikle kendinden sonraki paragrafın içeriğini yansıtan 3-5 sözcükten oluşan bir ifadedir (Görsel 4.3).

Görsel 4.3: Başlık kompozisyonu

10. ETKİNLİK

Sınıfta gruplar oluşturarak gazete, dergi ve internet haberciliğine ait 3 haber bulunuz. Bulduğunuz haberlerin başlıklarını inceleyiniz. Başlıkların etkili olup olmadığını başlıkları başarılı bulup bulmadığınızı aranızda tartışınız. Son olarak haberlerdeki başlıkları yeniden yazma çalışması yapınız.

11. ETKİNLİK

Gazetelerin ilk sayfalarının paylaşıldığı internet sitelerini ziyaret ediniz. Bu siteler aracılığıyla gazetelerin farklı tarihlerdeki ilk sayfalarını bularak manşet ve sürmanşetleri bulunuz.

12. ETKİNLİK

Sınıfa getirdiğiniz gazetelerdeki haberlerin başlıklarını inceleyerek hangi çeşit başlıkların kullanıldığını tespit ediniz.

7. UYGULAMA

Aşağıda verilen haberlere uygun başlıklar yazınız.

BAŞLIK

Türkiye tarafından Afrika Kıtası'nda yapılan çalışmalarla Nijer, Mali, Burkina Faso, Moritanya, Somali ve Somaliland'da 505 kuyu açılarak 1,8 milyon insana su ulaştırıldı.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) tarafından Afrika Kıtası'nda yapılan çalışmalarla Nijer, Mali, Burkina Faso, Moritanya, Somali ve Somaliland'da 505 kuyu açılarak 1,8 milyon kişinin suya kavuşması sağlandı.

AA muhabirinin Tarım ve Orman Bakanlığından edindiği bilgilere göre DSİ, Türkiye'nin su yatırımlarındaki bilgi birikimi ve tecrübesini Afrika ülkelerine taşıyarak burada çeşitli faaliyetlerde bulunuyor. Su sıkıntısının çok ciddi boyutlara ulaştığı, binlerce insanın temiz suya ulaşamadığı, kişi başı su kullanımının dünya ortalamasının dörtte biri olduğu Afrika'da DSİ tarafından yapılan çalışmalarla kıta ülkelerine içme ve kullanma suyu ulaştırıldı.

DSİ tarafından yapılan su sondaj çalışmaları kapsamında Nijer'de inşa edilen 258 kuyuyla 874 bin kişiye, Somali'de inşa edilen 20 kuyuyla 175 bin kişiye, Somaliland'da inşa edilen 5 kuyuyla 60 bin kişiye su sağlandı. Burkina Faso'da açılan 84 kuyuyla 260 bin kişiye, Mali'de inşa edilen 36 kuyuyla 62 bin kişiye ve Moritanya'da inşa edilen 102 kuyuyla da 419 bin 700 kişiye yetecek temiz içme ve kullanma suyu temin edildi. Böylece Nijer, Mali, Burkina Faso, Moritanya, Somali ve Somaliland'da 505 su sondaj kuyusu inşa edilerek 1 milyon 850 bin 700 kişiye yetecek içme ve kullanma suyu sağlanmış oldu.

BAŞLIK

Soma'daki maden faciasında hayatını kaybeden 301 madenciden 39'unun mezarının bulunduğu Soma Şehitliği, 13 Mayıs'ta yapılacak anma törenlerine hazırlanıyor.

Madencilerin mezarlarına yeni çiçekler dikip, mezar taşlarını parlatan Manisa Büyükşehir Belediyesi ekipleri, şehit ailelerinin de önerisiyle yapılan ve faciada hayatını kaybeden 301 madenciyi simgeleyen anıtı da yerine yerleştiriyor.

Manisa Büyükşehir Belediyesi Etüt ve Projeler Daire Başkanı Müge Türkeli Kuğu, AA muhabirine yaptığı açıklamada, belediyenin ilgili birimlerinin şehitlikte düzenleme çalışmaları yaptığını, buraya büyük önem verdiklerini anlattı.

Mezar yeri düzenlemesi, 301 madenci için anma taşı ve ziyaretçiler için oturma alanları yaptıkları Soma Şehitliği için hazırladıkları anıtın facianın 2'nci yıldönümü olan 13 Mayıs'ta açılacağını belirten Kuğu, anıt projesinin başından bu yana duygusallıkla yürüyen bir proje olduğunu, anıttaki figürler için şehit aileleriyle bir araya geldiklerini ve ailelerin önerisiyle yeni bir figürün daha projeye dâhil edildiğini söyledi.

ARA BAŞLIK

"Bu anıt projesi için şehit aileleriyle bir araya geldiğimizde herkes eşini, evladını anlattı. Hem ağladık, hem projemizi seçtik." diyen Müge Türkeli Kuğu, herkesin içine sinecek bir anıt olmasını istediklerini ifade etti.

Kuğu; özellikle şehit ailelerinin, çocuklarının ve eşlerinin, hayatını kaybedenlerle gurur duymasını istediklerine işaret ederek, "Bu toplantıda konuşmaya başladığımızda olaylar gündeme geldi; herkes evladını, eşini anlattı. İster istemez hepimiz etkilendik. Biz ilk olarak anne baba figürünü koymamıştık, anıtımızda sadece anne ve iki çocuğu vardı. Bir kadın eşini kaybettiğini, olayda evlenmemiş kişilerin de hayatını kaybettiğini ve onların anne babalarının da unutulmaması gerektiğini söyledi. Hemen bu isteği yerine getirdik. İkinci figürü de çalıştık. Buraya ne yapsak az. Herkesin beğeneceğine inanıyorum. İnşallah böyle şeyler bir daha yaşanmaz.

10. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başındaki boşluklara cümle doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Muhabirin habere seçtiği başlıkla gazetenin baskısında görülen başlık genellikle aynıdır.
2. ( ) Ana başlık haberin konusunu yansıtan, dikkat çekici birkaç sözcük ya da haberin özeti niteliğindeki bir yargı şeklinde oluşturulur.
3. ( ) Gazetelerde logonun hemen altında yer alan en iri puntoyla yazılan ana başlığa sürmanşet adı verilir.
4. ( ) Ana başlık çoğunlukla ince, zayıf ya da dişi karakterli harflerle dizilir.
5. ( ) Ara başlıklar haber metninin içinde yer alan başlıklardır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Alt başlık yazılırken seçilen karakterler genellikle ..... ve ..... karakterlerdir.
7. Spotlara, haberin özetini de içerdiği için ..... denir.
8. Genellikle ana başlığı tamamlama ve açıklama görevi üstlenen …… 5-10 sözcükten oluşur.
9. Gazete haberlerinde ……. farklı başlık türüne rastlanabilir.
10. Bir haberde diğer başlıklar olmasa bile ……. mutlaka bulunur.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Haber metninin içinde yer alan ve haber metnine göre daha büyük puntoyla yazılan başlık türü hangisidir?
A) Üst başlık
B) Spot
C) Ara başlık
D) Manşet
E) Ana başlık

12. Haberdeki başlık kompozisyonu ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?
A) Ara başlıklar, metin yığılmasını engelleyen ve okura kolaylık sağlayan unsurlardır.
B) Spot sadece ilk sayfada yer alan haberlerde kullanılan bir başlık türüdür.
C) Alt başlıklarda seçilen karakterler genellikle basık ve koyu renkli karakterlerdir.
D) Üst başlık, punto büyüklüğü olarak ana başlığın üçte biri oranına yakın olmalıdır.
E) Haberde mutlaka yer alması gereken başlık türü, ana başlıktır

13. Haberin kesiti olarak da anılan başlık türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Üst başlık B) Spot C) Alt başlık D) Ara başlık E) Ana başlık

14. Genellikle bir gazetenin ilk sayfasında yer alan haberlerin başlıklarını kim belirler?
A) Yazı işleri müdürü B) Muhabir C) Sayfa sekreteri
D) Genel yayın yönetmeni E) Redaktör

15. Bir haberin ana başlığının puntosu aşağıdakilerden hangisine dikkat edilerek belirlenir?
A) Yer alacağı sütun ve sayfa boşluğuna
B) Birlikte verileceği fotoğraflara
C) Üst başlığının puntosuna
D) Gazetenin yayın politikasına
E) Hangi rengin kullanılacağına

16. Kimi zaman başlık yanlarına kimi zaman da başlık üst boşluklarına yerleştirilen başlık türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Alt başlık B) Üst başlık C) Spot D) Ara başlık E) Hepsi

17. Ana başlık ve üst başlığın puntoları birbiriyle orantılıdır. Ana başlık belirlendikten sonra ……. oranında olacak şekilde üst başlık tasarlanır.
Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
A) 2'de 1'i
B) 7'de 1'i
C) 6'da 1'i
D) 3'te 1'i
E) 5'te 1'i

18. Haber başlıklarının sayfada bulunduğu yer dikkate alındığında diğerlerine en uzak başlık türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ara başlık
B) Üst başlık
C) Spot
D) Ana başlık
E) Alt başlık

19. Çoğunlukla ince, zayıf karakterli ya da dişi karakterli harflerle dizilen ve ana başlığı tamamlayan başlık türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ara başlık
B) Üst başlık
C) Sürmanşet
D) Spot
E) Manşet

20. Gazetelerde logonun hemen altında yer alan ve en iri puntoyla yazılan başlığa ne ad verilir?
A) Sürmanşet
B) Spot
C) Üst başlık
D) Flaş
E) Manşet

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME BİRİMİ 1 - 1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Doğru 2. Yanlış 3. Doğru 4. Doğru 5. Yanlış 6. İrade-i Milliye ve Hâkimiyet-i Milliye 7. 1928 8. 17. 9. Anadolu Ajansı 10. D 11. C 12. A 13. E
ÖĞRENME BİRİMİ 1 - 2. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Doğru 5. Yanlış 6. okuyucular-reklam verenler 7. Almanya 8. seri ilanlar 9. işletme 10. reklam 11. E 12. B 13. D 14. E 15. D

ÖĞRENME BİRİMİ 2 - 3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Doğru 2. Doğru 3. Yanlış 4. Yanlış 5. Doğru 6. kesinlik 7. atlatma 8. ilgi çekicilik-toplumun genelini 9. rutin haber 10. hızlı 11. C 12. D 13. B 14. C 15. B

ÖĞRENME BİRİMİ 3 - 4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Doğru 5. Yanlış 6. resmî 7. tarafsızlık (nesnellik, objektiflik) 8. En önemli gerekçe kamu yararıdır. 9. basın sözcüsü 10. sansür 11. C 12. E 13. E 14. D 15. C 16. A 17. C 18. B 19. D 20. C
ÖĞRENME BİRİMİ 3 - 5. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Doğru 2. Doğru 3. Yanlış 4. Doğru 5. Yanlış 6. olduğu gibi, hiçbir değişiklik yapmadan 7. eylem 8. söylem 9. not alma 10. istihbarat 11. B 12. D 13. D 14. D 15. B 16. A 17. B 18. E 19. E 20. E

ÖĞRENME BİRİMİ 4 - 6. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Yanlış 5. Doğru 6. yıl rakamı 7. kesinliği 8. rakamla 9. askerî –akademik 10. A 11. D 12. D 13. B 14. C 15. C 16. A 17. D 18. D 19. A
ÖĞRENME BİRİMİ 4 - 7. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Yanlış 5. Doğru 6. özetleyici giriş 7. soru sorularak 8. hikâyeleme 9. genelleyici 10. önemli olduğu 11. C 12. E 13. B 14. E 15. D 16. okur/izleyici adresli 17. zıtlık gösteren giriş 18. öyküleyici 19. sorulu 20. tanımlayıcı
ÖĞRENME BİRİMİ 4 - 8. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Yanlış 3. Doğru 4. Doğru 5. Yanlış 6. öyküleyici 7. telgrafla haber geçmek 8. girişinde 9. özetleyici 10. düz piramit 11. D 12. A 13. B 14. B
ÖĞRENME BİRİMİ 4 - 9. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Doğru 5. Doğru 6. düz piramit 7. ters piramit 8. yoruma 9. gezi 10. eleştiriye ve tartışmaya 11. B 12. B 13. D
ÖĞRENME BİRİMİ 4 - 10. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME
1. Yanlış 2. Doğru 3. Yanlış 4. Yanlış 5. Doğru 6. basık - koyu renkli 7. haber kesiti 8. üst başlıklar 9. 5 10. ana başlık 11. C 12. B 13. B 14. D 15. A 16. C 17. D 18. A 19. B 20. E

SÖZLÜK

Aa

Abone : **1.** Süreli yayınları, parasını önceden ödeyerek alma işi.
2. Bir şeyi sürekli olarak kullanmak için hizmeti verenle sözleşme yapan kimse, sürdürümcü.
3. Bir yere gitmeyi alışkanlık hâline getiren (kimse).

Agora : Yunan klasik devrinde, sitenin yönetim, politika ve ticaret işlerini konuşmak için halkın toplandığı alan, halk meydanı.

Akreditasyon : Denklik.

Aktör : Herhangi bir olayda etkisi veya katkısı olan kimse.

Argo : Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

Bb

Basın : Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat.

Bildiri : Resmî bir makam, kurum veya resmî olmayan bir örgüt, topluluk tarafından herhangi bir durumu ilgililere duyurmak için yazılan yazı, tebliğ, deklarasyon, manifesto.

Bülten : Özel veya resmî kurum, kuruluş veya yetkili kişilerce herhangi bir durumla ilgili olarak süreli veya süresiz yayımlanan duyuru.

Dd

Depolitizasyon : Grup, kurum veya eylemin siyasal niteliğini yitirmesi.

Dinamizm : Davranışları canlı ve hareketli olan canlının özelliği.

Ee

Enstrüman : Çalgı.

Etik : Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.

Ff

Finans : Para, mal.

Format : Biçim.

İi

İftira : Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma, bühtan.

İstibdat : Uyruklarına hiçbir hak ve özgürlük tanımayan sınırsız monarşi, despotluk, despotizm.

Kk

Kamuoyu : Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu, amme efkârı, efkârıumumiye.

Kasıt : **1.** Amaç, istek, maksat.
2. Öldürmeyi, yaralamayı veya zarar vermeyi isteme, kötü niyet.

Konferans : **1.** Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma.
2. Uluslararası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı.

Konsül : Roma'da her yıl seçilen iki devlet başkanından her biri.

Koordinasyon : Eş güdüm.

Kordon : Kıyı şeridi.

Kronoloji : Zaman dizini.

Mm

Makale : Bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısı.

Mebus : Milletvekili.

Mecra : **1.** Yatak.
2. Bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu.

Meşrutiyet : Hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet etme biçimi.

Mevzuat : Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb.nin bütünü.

Muhalefet : Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık.

Münasebet : İlişik, ilişki, ilinti.

Müvezzi : Dağıtıcı.

SÖZLÜK

Nn

Nesnel : Gerçeğe varmak amacıyla, taraf tutmadan inceleme yapan, hüküm veren, objektif.

Nitelik : Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet.

Oo

Objektif : Nesnel, subjektif karşıt.

Olgu : Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa.

Pp

Panel : Açık oturum.

Periyodik : Süreli yayın.

Prim : İşveren tarafından iş yapanı isteklendirip verimini artırmak veya sonuca daha kolay ve çabuk ulaşmasını sağlamak amacıyla verilen para.

Protesto : Bir davranışı, bir düşünceyi, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme.

Protokol :
1. Bir toplantı, oturum, soruşturma sonunda imzalanan belge.
2. Diplomatlar arasında yapılan anlaşma tutanağı.
3. Diplomatlıkta, devletler arasındaki ilişkilerde geçen yazışmalarda, resmî törenlerde, devlet başkanları ile onların temsilcileri arasındaki görüşmelerde uygulanan kurallar.
4. Resmî ilişkilerde ve işlemlerde ciddiyet.

Rr

Randevu : Belli bir saatte, belli bir yerde iki veya daha çok kişi arasında kararlaştırılan buluşma.

Rutin : Yapılması alışkanlık hâline gelmiş iş.

Rütbe : Mertebe, derece, paye.

Ss

Sanık : Suçlu olduğu sanılarak mahkemeye sevk edilmiş kimse, maznun.

Sansür : Her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserinin yayınının ve gösterilmesinin izne bağlı olması, sıkı denetim.

Sempozyum : Bilgi şöleni.

Senato : Eski Roma'da özellikle soylulardan oluşan yöneticiler meclisi.

Skandal : Büyük yankı uyandıran, utanç verici veya küçük düşürücü olay.

Spot :
1. Herhangi bir aynalı alet ile ekran üzerinde oluşturulan görüntü.
2. Tanıtımcık.
3. Peşin.
4. Işıntı.

Tt

Tanzimat : İdari işlerin düzeltilmesi için alınan önlemlerin ve uygulamaların tamamı.

Tekzip : Yalanlama.

Teori : Kuram.

Teyit : Gerçekleme.

Tutanak : Meclis, kurul, mahkeme vb. yerlerde söylenen sözlerin olduğu gibi yazıya geçirilmesi, tutulga, zabıt, zabıtname.

Tüzük : Herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi, nizamname, statü.

Vv

Vakanüvis : Osmanlı Devleti'nde zamanın olaylarını tespit etmek ve yazmakla görevli devlet tarihçisi.

Vakıf : Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para.

Yy

Yargı : Kavrama, karşılaştırma, değerlendirme vb. yollara başvurularak kişi, durum veya nesnelerin eleştirici bir biçimde değerlendirilmesi, hüküm.

KAYNAKÇA

- Aslan, K. (2004). **Ben de Yazarım: Örneklerle Haber Yazmak.** İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, K. (2003). **Haberim Var! - Örneklerle Haberin ABC'si.** İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aslan, K. (2002). **Haberin Yol Haritası.** İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Atılgan, S. (1998). **Basın İşletmeciliği.** İstanbul: Der Yayınları.
- Berberoğlu, G. N. (1991). **Basın İşletmeciliği.** İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Bülbül, R. (2001). **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bülbül, R. (2000). **Genel Gazetecilik Bilgileri.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bülbül, R. (2000). **Yazılı Anlatım ve Yazı Türleri.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çetinkaya, Y. **Reklamcılık.** İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Girgin, A. (2002). **Haber Yazmak.** İstanbul: Der Yayınları.
- Girgin, A. (1998). **Haber Yazma Teknikleri.** İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gürcan, H. İ. (2002). **Halkla İlişkiler Yazarlığı.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İnuğur, N. (2000). **Basın ve Yayın Tarihi.** İstanbul: Der Yayınları.
- Koloğlu, O. (1992). **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın.** İstanbul: İletişim Yayınları.
- Midilli, F. (2002). **Yazılı Basında Yayın Dağıtım Teknikleri.** İstanbul: Doğan Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Haber Toplama ve Yazma Dersi 9. Sınıflar Öğretim Programı. (2019). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özkaşıkçı, F., **Reklam Etkinlikleri.** İstanbul: Nadir Yayınları.
- Potter, D. (2009). **Bağımsız Gazeteciliğin El Kitabı.** Florida: University Press of Florida.
- Schlapp, H. (2002). **Gazeteciliğe Giriş.** İstanbul: Vestfalya Eyaletler Yayınevi.
- Schneider, W-R., Paul, J. (2000). **Gazetecinin El Kitabı.** Ankara: Konrad Adenauer Vakfı.
- Tayfur, G. (2018). **Haber Toplama, Yazma ve Yayınlama Teknikleri.** Konya: Eğitim Yayınevi.
- Tokgöz, O. (2000). **Temel Gazetecilik.** Ankara: İmge Kitabevi.
- Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2019). **Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi.**
- Yazım Kılavuzu. (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yüksel, E., Gürcan, H. İ. (2012). **Haber Toplama ve Yazma.** Konya: Tablet Yayınları.
- Yüksel, E., Gürcan, H. İ., Keskin Vural, İ., Birsen, H. (2012). **Haber Yazma Teknikleri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel, E., Gürcan, H. İ., Keskin Vural, İ., Birsen, H. (2013). **Haber Yazma Teknikleri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/2974144-tavuk-yumurtasinda-rekor
- https://www.haber7.com/egitim/haber/2949013-atakum-anadolu-ihlden-ornek-proje
- https://www.haber7.com/kultur/haber/2935587-saray-halilarinin-omurlerine-omur-katiyorlar/?detay=2
- https://www.haber7.com/guncel/haber/2980638-mantar-toplarken-buldu-gorduklerine-inanamadi-2-bin-800-yillik

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

GÖRSEL KAYNAKÇA

- **Görsel Kapak Öğrenme Birimi 1:** https://cocukmeclisi.ankara.bel.tr/cocukmeclisi/haberler/ (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 15.56)
- **Görsel 1.1:** https://m.yeniakit.com.tr/kimdir/Johannes_Gutenberg (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.05)
- **Görsel 1.2:** https://uskudar.edu.tr/tr/bilim-insani/ibrahim-muteferrika (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 14.08)
- **Görsel 1.3:** https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-said-pasa-yirmisekizcelebizade (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.20)
- **Görsel 1.4:** https://www.cnnturk.com/haber/dunya/bu-kez-bir-insan-bir-kopegi-isirdi (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.25)
- **Görsel 1.5:** https://tr.123rf.com/ ID: 50028428 (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.32)
- **Görsel 1.6:** https://tr.123rf.com/ ID: 38259747 (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.35)
- **Görsel 1.7:** https://tr.123rf.com/ ID: 115334185 (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.38)
- **Görsel 1.8:** https://adiyaman.edu.tr/TR/Haberler/2019/10/21/Rektor-Turguttan-21-Ekim-Dunya-Gazeteciler-Gunu-Mesaji (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.40)
- **Görsel Kapak Öğrenme Birimi 2:** https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/94267/bakanlar-kurulu-cumhurbaskani-erdogan-baskanliginda-toplandi (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.42)
- **Görsel 2.1:** https://tr.123rf.com ID: 109887307 (erişim tarihi: 15.05.2020) (erişim saati: 18.56)
- **Görsel 2.2:** https://mmo.org.tr/yazili-basinda/lpg-li-araclarin-kontrolu-basin-aciklamasi-ile-ilgili-gazete-kupurleri (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 17.19)
- **Görsel 2.3:** https://tr.123rf.com/ ID: 41393306 (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 16.44)
- **Görsel Kapak Öğrenme Birimi 3:** https://pixabay.com/tr/photos/hong-kong-medya-kamera-gazeteci-2654531/
- **Görsel 3.1:** https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2020/04/06/thumbs_b_c_d67eaf70bb47a2eb3c8182fefa0e1431.jpg (erişim tarihi: 15.05.2020) (erişim saati: 18.40)
- **Görsel 3.2:** https://www.bbc.com/news/world/us_and_canada (erişim tarihi: 15.05.2020) (erişim saati: 18.56)
- **Görsel 3.3:** https://static01.nyt.com/images/2020/05/31/nytfrontpage/scan.jpg (erişim tarihi: 26.06.2020) (erişim saati: 13.08)
- **Görsel 3.4:** https://www.turkishairlines.com/tr-tr/duyurular/coronavirus-salgini/iptal-seferler/ (erişim tarihi: 15.05.2020) (erişim saati: 19.18)
- **Görsel 3.5:** https://image.shutterstock.com ID: 287665082 (erişim tarihi: 03.06.2020) (erişim saati: 17.36)
- **Görsel 3.6:** https://previews.123rf.com/images/ververidis/ververidis1711/ververidis171100357/91152355-piraeus-greece-october-31-2017-photographers-during-the-uefa-champions-league-game-between-olympiaco.jpg (erişim tarihi: 03.06.2020) (erişim saati: 17.13)
- **Görsel 3.7:** https://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/yeni-basin-karti-976x800.jpg (erişim tarihi: 16.05.2020) (erişim saati: 08.55)
- **Görsel 3.8:** https://pixabay.com/tr/photos/gazeteci-defter-not-kalem-yazmak-3491097/ (erişim tarihi: 16.05.2020) (erişim saati: 08.58)
- **Görsel 3.9:** https://www.pxfuel.com/en/free-photo-xsczy (erişim tarihi: 16.05.2020) (erişim saati: 09.45)
- **Görsel 3.10:** https://kyrenia.edu.tr/girne-universitesi-uluslararasi-10-turk-deniz-ticareti-tarihi-sempozyumuna-ev-sahipligi-yapti/ (erişim tarihi: 15.05.2020) (erişim saati: 21.39)
- **Görsel Kapak Öğrenme Birimi 4:** https://www.haber7.com/medya/haber/517805-haber-7de-yorum-yazmaya-uyelik-sarti (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 17.24)
- **Görsel 4.1:** https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/17-07-2016-gunun-gazete-mansetleri,eEy7zbQVzku00tImO3OxqQ (erişim saati: 18.18)
- **Görsel 4.2:** https://www.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/16-temmuz-2016-gazete-mansetleri/6 (erişim tarihi: 22.06.2020) (erişim saati: 18.10)
- **Görsel 4.3:** https://www.haber3.com/2019-11-28-tarihli-star-gazetesi-birinci-sayfasi (erişim tarihi: 2.06.2020) (erişim saati: 17.53)